

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRKMEN HALK ŞAİRİ REŞİT ALİ DAKUKLU
(ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME)

Yüksek Lisans Tezi

Seyhan SHAWKAT BAHJAT

DANIŞMAN
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

SAMSUN
2021

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**TÜRKMEN HALK ŞAİRİ REŞİT ALİ DAKUKLU
(ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

Seyhan SHAWKAT BAHJAT

Danışman
Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

SAMSUN
2021

TEZ KABUL VE ONAYI

Seyhan SHAWKAT BAHJAT tarafından, Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN danışmanlığında hazırlanan “Türkmen Halk Şairi Reşit Ali Dakuklu (Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme)” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 8.3.2021 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	İmza	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. XXXX XXXX Ondokuz Mayıs Üniversitesi Anabilim Dalı		☐ Kabul ☐ Ret
Üye (Danışman)	Dr. Öğr. Üyesi XXXX XXXX Ondokuz Mayıs Üniversitesi Anabilim Dalı		☐ Kabul ☐ Ret
Üye	Doç. Dr. XXXX XXXX Ondokuz Mayıs Üniversitesi Anabilim Dalı		☐ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. XXXX XXXX Ondokuz Mayıs Üniversitesi Anabilim Dalı		☐ Kabul ☐ Ret
Üye	Prof. Dr. XXXX XXXX Ondokuz Mayıs Üniversitesi Anabilim Dalı		☐ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

ONAY

... / ... / ...

Prof. Dr. Ali BOLAT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlik tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar bölümünde gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun Enstitü Yazım Kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliğinin 3. Bölüm 9. Maddesi'nde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

İmza

... /... / 2021

Seyhan SHAWKAT BAHJAT

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

Tez Başlığı: Türkmen Halk Şairi Reşit Ali Dakuklu (Şiirleri Üzerine Tematik Bir İnceleme)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından .../.../2021 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : %7

Tek kaynak oranı : %4 çıkmıştır.

İmza

... /... / 2021

Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

ÖZET

TÜRKMEN HALK ŞAİRİ REŞİT ALİ DAKUKLU (ŞİİRLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR İNCELEME)

Seyhan SHAWKAT BAHJAT

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Nisan/ 2021

Danışman: Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

Dakuk kasabası, Irak'ta tarihin derinliklerinden günümüze kadar Türklerin meskûn olduğu nadir şehirlerden birisidir. Coğrafi olarak bir geçiş yeri olması nedeniyle tarihin ilk dönemlerinden beri birçok istilaya maruz kalmıştır. Bu nedenle şehrin ilk dönemlerine ilişkin bilgiler kısıtlıdır. Buna rağmen antik bir şehir olması, onun en eski çağlardan beri önemli bir kültür ve medeniyet merkezi olduğunu göstermektedir.

Türkmen şairi Reşit Ali Dakuklu, böyle bir coğrafyada yeşerdi ve yaşadığı dönemde yazdığı şiirlerle, hoyratlarla Türkmenlere yol gösterici oldu. Şiir ve yazılarında toplumun nasıl olması gerektiğini ortaya koydu. Reşit Ali Dakuklu eserlerinde hikmet, çalışkanlık, sevgi, gönül dostluğu ile birlikte millî konuları işledi. Şiirlerinde hece vezninden başka bir ölçü kullanmadı.

Bu çalışmada Irak Türkmen Edebiyatına dikkatleri çekerek Reşit Ali Dakuklu'nun "*Değme Yarama*" adlı eserinin Türkiye Türkçesine aktarılmasına ve onun şahsiyetinin tanıtılmasına çalışılmıştır.

Çalışmada, Reşit Ali Dakuklu'nun biyografik hayatı, eserleri ve hakkında yazılanlara yer verilmiştir. Ayrıca eserinde yer alan şiir ve hoyratları konularına göre düzenlenmiştir. Yine çalışmaya "*sözlük*" bölümü eklenerek şiirlerin daha iyi anlaşılır olması sağlanmıştır.

Bizler Irak Türkmen Edebiyatını, tarihini ve medeniyetimizi Türkiye'de tanıtabildiğimiz ölçüde, Irak coğrafyasındaki Türkmenlerin ve şehirlerinin de Türkiye'nin manevi bir parçası olduğunu ortaya koymuş oluruz.

Anahtar kelimeler: Kerkük, Dakuk, Türkmen Halk Şiiri, Hoyrat, Reşit Ali Dakuklu, *Değme Yarama*.

ABSTRACT

TURKMEN FOLK POET REŞİT ALİ DAKUKLU (A THEMATIC REVIEW OF POEMS)

Seyhan SHAWKAT BAHJAT

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Department of Turkish Language and Literature, Master's Degree, April/ 2021

Supervisor: Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN

The town of Daquq is one of the rare cities in Iraq inhabited by Turks since the depths of history until today. It has suffered from many invasions since the first periods of history due to its location of geographically transitional place. For this reason, information available on the first periods of the city is limited. However, the fact that it is an ancient city shows that it has been an important center of culture and civilization since the earliest times.

The Turkmen poet Reşit Ali Dakuklu grew up in this geographical zone and acted as a guide for the Turkmen people with the poems and rudiments he wrote during his lifetime. He set forth his ideas for how society should be in his poems and writings. Reşit Ali Dakuklu handled national concerns with wisdom, diligence, compassion and fraternity in his works. His poems are exclusively written in rhymed syllabic meter.

Object of this study is to translate Rashid Ali Dakuklu's piece called the "Adherent to wound" into contemporary Turkey Turkish while emphasizing Iraqi Turkmen literature and familiarise readers with his personality.

Study covers the biographical information concerning Reşit Ali Dakuklu, his works and the writings about him. In addition to this, the poems and hoyrat (ditty) found in his piece are classified according to their subject matters. Furthermore, by adding the "dictionary" section to the study, the poems were made better understandable.

Turkmen population living in Iraqi geography and their cities can be regarded as spiritual component of Turkey as long as we introduce Iraqi Turkmen literature, history and civilization in Turkey.

Keywords: Kirkuk, Daquq, Turkmen Folk Poetry, Rough, Reşit Ali Dakuklu, Adherent to wound.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI	I
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BİLDİRİMİ	II
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖN SÖZ	VII
I. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN BİYOGRAFİK HAYATI	1
I. 1. Doğumu ve Ailesi	1
I. 2. Eğitim Hayatı ve Sosyal Yaşayışı	1
I. 3. Evliliği	1
I. 4. Ölümü	2
I. 5. Kişiliği	2
I. 5. 1. Sosyal Kişiliği	2
I. 5. 2. Edebî Kişiliği ve Eserleri	3
I. 5. 3. Kullandığı Mahlaslar	5
I. 5. 4. Eserlerinin Yayınlandığı Gazete, Dergi ve Antolojiler	6
I. 6. Reşit Ali Dakuklu Hakkında Yazılanlar	6
II. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN ŞİİRLERİNİN TEMATİK VE ŞEKİL OLARAK İNCELENİŞİ	13
II. 1. Şiirlerinde İşlediği Konular	13
II. 2. Şiirlerinin Şekil Bilgisi Bakımından İncelenişi	35
II. 2. 1. Reşit Ali Dakuklu’nun Şiirlerinde Ölçü (Vezin)	36
II. 2. 2. Reşit Ali Dakuklu’nun Şiirlerinde Kafiye Çeşitleri	37
II. 2. 3. Reşit Ali Dakuklu’nun Şiir Özellikleri	40
III. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN DEĞME YARAMA ADLI ŞİİR KİTABININ LATİN HARFLERİNE AKTARIMI	43
III. 1. Sunuş	44
III. 2. Hoyratlar	45
III. 3. Güzel Şehir ve Köylerimiz İçin Düzülen Karşılıklı Cinas Hoyratlarım	55
III. 4. Sıhhatimi Soran Telefar Felekoğlu’na Hediye Edilmiştir	72
III. 5. Cinaslı Hoyratlar	75
III. 6. Şiirlerin Çevirisi	82

1V. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN DEĞME YARAMA ADLI ESERİNDE YER	
ALMAYAN 25 ŞİİRİ	122
V. SONUÇ	156
VI. KAYNAKÇA	157
VII. SÖZLÜK	158
VIII. EKLER	169
Reşit Ali Dakuklu’nun “Değme Yarama” Adlı Şiir Kitabının Orijinal Sayfaları	173
IX. ÖZGEÇMİŞ	

ÖN SÖZ

Osmanlı Devleti'nin 1918 yılında Irak coğrafyasından çekilmesinden sonra Türkmenler adeta kendi kaderlerine terk edildi. Türkmenler, birçok baskı ve katliamlarla baş başa kaldı. Miladi 674 yılından itibaren bu bölgeye yerleşen ve bu coğrafyada altı devlet kurarak bir kültür ve medeniyet oluşturan Türkmenler yok sayıldı.

Osmanlı sonrası dönemde, Irak Türkmenleri ile ilgili bilgilerin yetersiz olduğunu, Irak Türkmenleri tarihi ve edebiyatları ile ilgili çalışmaların da yetersiz kaldığını görüyoruz. Baskıcı yönetimlerin 2003 yılında yıkılmasından sonra bu alanda çalışmaların hız kazandığını görüyoruz. Türkçenin yasaklandığı Irak'ta Türkçe gazete, dergi ve kitaplar yayınlanmaya başlandı. Türkmenler, Yeni Türk Alfabesini kabul ederek Türkiye Türkçesi ile eğitim ve öğretim veren Türk okulları açtılar.

Irak coğrafyasındaki yönetim değişiklikleri ve siyasi gelişmeler neticesinde, 1930'lu yıllardan itibaren Türkmen şair ve yazarları sadece yurt içerisinde tanınmışlardır. Irak Türkmenleri tarih boyunca çok büyük şair, yazar ve araştırmacılar yetiştirmiştir. Nesîmi ve Fuzûlî bu coğrafyanın yetiştirdiği en önemli şairlerdendir.

O baskıcı dönemde Türkmenlere ışık saçan ve onlardaki Türklük ruhunu diri tutan çağdaş sanatçılar Türk dünyasına ve Türk edebiyatına yeterince tanıtılamadı. Mehmet İzzet Hattat, Ata Terzibaşı, Osman Mazlum, Felekoğlu, Mehmet Sadık, Ali Maarufoglu, Nesrin Erbil, Hasan Kevser, Ekrem Tuzlu gibi nice sanatçılar Irak'ta Türkmenlerin adeta sesleri oldular. İşte bu sanatçılardan bir tanesi de Kerkük'e bağlı Türkmen kasabası Dakuk'ta uzun yıllar muhtarlık da yapmış Reşit Ali Dakuklu'dur.

Bu çalışmanın hazırlanmasındaki temel amaç, Türkmen Halk Şairliği geleneğinin temsilcilerinden önemli bir sanatçıyı bir nebze de olsa Türk dünyasına tanıtmaktır. Ümit ederim ki bu tür çalışmalar arttıkça Irak Türkmen Edebiyatına ilgi de artar.

Bu çalışmada Reşit Ali Dakuklu konu edilmiştir. Çalışmada, Reşit Ali Dakuklu'nun Arap harfleri ve Irak Türkmencesi ile yazdığı şiir ve hoyratlarının bulunduğu "*Değme Yarama*" adlı eser günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Çalışmamda bu eserde yer almayan 25 adet şiirini de bir bölümde topladım. Yine bu çalışmamda "*Değme Yarama*" adlı eserdeki şiirler tematik ve şekil bakımından

incelenmiştir. Ayrıca şairin biyografisi ve onun hakkında yazılan yazılar da ele alınmıştır. Çalışmanın inceleme kısmında alınan örneklerin yanına sayfa numaraları belirtilmiştir. Tez içerisinde verilen sayfa numaraları orijinal metindeki sayfa numaralarıdır.

Çalışmalarım esnasında bilgilerinden istifade ettiğim tez danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Bekir ŞİŞMAN'a teşekkürlerimi arz ederim.

Tez çalışmamda bana Reşit Ali Dakuklu ile ilgili birçok kaynak aktaran Reşit Ali Dakuklu'nun şair ve yazar olan oğlu Nevres Reşit Dakuklu'ya da teşekkürü bir borç bilirim.

Samsun, 2021

I. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN BİYOGRAFİK HAYATI

I. 1. Doğumu ve Ailesi

Reşit Ali Dakuklu, 1914 yılında Kerkük’e bağlı Dakuk Kasabası’nın Saray Mahallesi’nde dünyaya geldi. Babası keçecilik zanaatı ile uğraşan Ali Mehdi Sefer Bey (Ö.1936), annesi ev hanımı Çeçen Hasan Hanım’dır (Ö.1938). Reşit Ali, üç çocuklu ailenin ikinci çocuğudur.

I. 2. Eğitim Hayatı ve Sosyal Yaşayışı

Reşit Ali, beş yaşında başladığı ilkokulun ilk üç sınıfını Dakuk Kasabası’nda okudu. Ailesi Kerkük’e göçünce dördüncü sınıftan itibaren okuluna Kerkük’te devam etmek zorunda kaldı. Reşit Ali ortaokula Kerkük’te başladı, ancak maddi sıkıntılar başta olmak üzere hem ailesindeki hem de kendisindeki hastalıklar sebebiyle ortaokulu ikinci sınıfın ilk yarısında bırakmak zorunda kaldı.

Reşit Ali, 1932 yılında askerlik görevini yapmak üzere gönüllü olarak orduya katıldı. Askerlik görevinin büyük bir bölümünü Kuzey Irak’ta muhabereci olarak 1934 yılında tamamladı. Askerlik dönüşü Dakuk kasabasına yerleşerek geçimini alın teriyle kazanmaya çalıştı. Dakuk’ta aktarlık dükkânı açarak uzun yıllar esnafılık yaptı. Reşit Ali, bir yandan da Dakuk’un eski sarayında, bir süre arzuhalcilik yaparak ailesinin geçimine katkı sağladı.

Dakuk kasabasında şahsiyeti ile kendini sevdirmesini bilen Reşit Ali, dostlarından gelen istekleri geri çevirmeyerek 1952 yılında muhtarlık seçimine katıldı ve kasabasına muhtar seçildi. Muhtarlık görevini 20 yıl kesintisiz olarak başarıyla devam ettirdi. 1972 yılında, başarıyla yürüttüğü muhtarlık görevinden sağlık problemlerinden dolayı kendi isteği ile ayrıldı. Reşit Ali, uzun yıllar başarı ile muhtarlık yaptığı için başta kasabası olmak üzere bütün Kerkük’te “*Dakuk Muhtarı*” lakabı ile anıldı.

I. 3. Evliliği

Reşit Ali, 1940 yılında Kerküklüzade Kazancı Hüseyin Bey’in kızı Şükriyye Hüseyin Hanım’la (D.1924- Ö.2008) dünya evine girdi. Bu evliliklerinden Niyazi, Nazım, Nevres, Vezire, Süheyla ve Leyla adlarında altı çocuk sahibi oldu. Reşit Ali Dakuklu, dünyaya gelen üç oğluna çok sevdiği eski şairlerden Niyazi, Nazım ve Nevres’in adlarını verdi. Reşit Ali, çocuklarına duyduğu sevgiyi yazdığı kitapları

onlara ithaf ederek ifade etmiştir. Erkek evlatlarına şiir kitaplarını, kız çocuklarına da hoyrat kitabını armağan etti.

I. 4. Ölümü

Reşit Ali Dakuklu, 1962 yılında rahatsızlandı. Tedavi için Türkiye'ye geldi. Ameliyat olarak sağlığına yeniden kavuştu. Bu seyahati sırasında Ankara ve İstanbul'da dostları ile bir araya gelerek hasret giderdi, edebî fikir alışverişlerinde bulundu. 1970 sonrası sağlığı yeniden bozuldu. Ölünceye kadar hastalıklarla mücadele etti. Reşit Ali Dakuklu, 19 Temmuz 1975 tarihinde vefat etti. Kabri, ömrünün tamamını geçirdiği Dakuk kasabasındaki İmam Muhammed Mezarlığındadır.

1. 5. Kişiliği

1. 5. 1. Sosyal Kişiliği

Reşit Ali Dakuklu, beyaz tenli, orta boylu, dolgun vücutlu, dik yürüyüşlü, kalın bıyıklı, iri gözlü, güler yüzlü, yumuşak tabiatlı, nazik ve çevresindekilere nezaketle davranan bir Türkmen beyi idi. Çocukluğundan itibaren ölünceye kadar Türkmen millî kıyafetlerini üzerinden çıkarmadı. Kıyafetleri ile bir Türk olduğunu karşısındakilere hissettirirdi. Reşit Ali, yöresel millî kıyafetler içerisinde kendini her zaman huzurlu hissedirdi.

“Ağırbaşlı, vakur bir insan olan Reşit Ali'nin, toplum içerisindeki yavaş ve ahenkli konuşmalarına kimse doyamazdı. Dost meclislerindeki sohbetlerinde tatlı bir gülümseme yüzünden hiç eksik olmazdı. Şairlik ruhu ona adeta bir Allah vergisi idi. Sohbetlerinde dinleyenleri saatlerce sürükler ve kendine hayran bırakırdı. Konuşmalarında her zaman hikmetli sözler söylemeye gayret ederdi. Dost düşkünü, yumuşak huylu ve sohbetlerin aranan insanı Reşit Ali'nin darılıp kızdığını pek gören olmamıştır.

Reşit Ali, vefalı bir insandı; Kerkük'e geldiği zaman, yakın dostlarına tek tek uğramadığı zaman kendisini borçlu sayardı. Topluma saygı gösteren, hatır gönül bilen insanlara saygı göstermekten bir an geri durmazdı. O, adeta düşmanlarını bile incitmekten kaçınırdı.”¹

¹Reşit Dakuklu, Nevres, Türkmen Şairi Reşit Ali Dakuklu/ Dakuk Muhtarı, Fuzuli Matbaası, Kerkük 2020, s. 20.

I. 5. 2. Edebî Kişiliği ve Eserleri

Reşit Ali Dakuklu, maddî birtakım imkânsızlıklardan ve hastalıklardan dolayı tahsil hayatını yarıda kesmesine rağmen okumaktan bir an olsun geri durmadı. Çocukluk yıllarından itibaren Dakuk ve Kerkük'te bulunan Türk tipi tasavvuf tekkelerine devam ederek kültür dünyasını genişletti. Tekkelerde usta şairleri dinledi, Dakuk'ta Reşit Efendi Halife'den ve Kerkük'te Şair Hızır Lütfi'den etkilendi ve aldığı feyizlerle kendisini edebiyata verdi.

“Dakuk'taki Bektaşî tekkesi olan Dede Cafer Tekkesi, onun kişiliğini geliştirmede büyük rol oynadı. Bektaşî tekkesinde hem Türkçesini ve konuşma dilini geliştirdi, hem de aldığı tasavvuf ve edebiyat terbiyesi sayesinde şairliğini geliştirdi. Tekkelerde şahsiyetleri ve eserleri adeta bir ders gibi anlatılan divan şiirlerinden Fuzûlî, Nesîmî, Nabî, Nedim, Harâbî ve Bâkî gibi büyük üstatların eserlerinden feyizler alarak kendini yetiştirdi.”²

Türkmen Edebiyat Tarihçisi Fazıl Mehdi Beyat, Reşit Ali Dakuklu'nun edebiyata atılışını şöyle ifade ediyor:

“Reşit Ali Dakuklu'nun edebiyata başlaması, Bektaşî tarikatına bağlanmasıyla ilgilidir. O, çocukluğundan beri tekkeye gider, orada okunan hoyratları, imamlar hakkında söylenen şiirleri, Fuzuli, Nesimi, Harabi ve diğer Bektaşî ve tasavvuf şairlerinin şiirlerini dinlerdi. Bu arada bu şiirlerin okunuşu, ona küçük yaşta olmasına rağmen şiirin sevgisini aşıladı. Sonra tekkeye her gidişinde bu usta şairlerin divanlarını elden düşürmezdi. Üstelik o Fuzuli şiirine karşı büyük bir hayranlık göstererek ondaki kapalı anlamlar, sanatının inceliği hakkında açıklamalar dinlemekten geri kalmazdı ve ister istemez şiire kapıldı.”³

Reşit Ali, son asır Irak Türkmen Edebiyatının usta Bektaşî şairlerinden kabul edilmektedir.

Reşit Ali, 20. Yüzyıl Irak Türkmen Edebiyatında tasavvuf şairi olarak yer aldı. Evinde çok zengin eserlerle dolu geniş bir kütüphanesi bulunmaktadır. Türk'ün, Türkmen'in baskı altında kaldığı, Türkçenin yasaklandığı bir dönemde Reşit Ali, baskılara boyun eğmeden çevresini aydınlatmış bir sanat adamıdır. Evindeki kütüphanesi onun ömrünü edebiyatla, edebî eserlerle, şiirlerle, hoyratlarla geçirdiğini göstermektedir.

²Reşit Dakuklu, sayfa 17.

³Mehdi Beyat, Fazıl, Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1988-1968), Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları, Matbaa Umme, Bağdat 1984.

Reşit Ali, Divan edebiyatımızın ezber okulu sayılan tekkelerde, adeta Nabi, Nedim ve Fuzûlî gibi üstatların elinden geçmiş gibiydi. O, Fuzûlî âşığı bir şairdir. Fuzûlî'nin yüzlerce beyitini ezbere bilirdi. Edebî sohbetlerde Fuzûlî'nin şiirlerini kendine has üslubuyla şairane bir edayla ezbere okur ve dinleyenleri hayran bırakırdı.

Reşit Ali, kalabalık ortamlarda, düğünlerde ve şenliklerde söylediği şiirlerle, hoyratlarla Türkmenlerin yaşadığı birçok yörede tanındı. Hoyratlarında Türkmeneli'nin bütün belde ve köyleri adeta dile gelir. Yazdığı bu tür hoyratlar, onun halk tarafından sevilmesini sağlamıştır.

Reşit Ali, okul tahsiline devam edemedi, ancak Bektaşî tekkelerinden aldığı edebî terbiyeden dolayı kendini yetiştirmek için çok okudu ve araştırmalar yaptı.

Reşit Ali, yazı eğitimi almamasına rağmen iyi bir hattat kadar güzel yazı yazardı. Yeni Türk alfabesini kendi kendine öğrendi. Türkiye Türkçesi ile yazılmış eserleri Irak Türkmenlerine tanıtmak için Osmanlıcaya aktarma çalışmaları yaptı. Reşit Ali Dakuklu, 1950'li yıllarda, Hacı Bektaşî Veli'nin “*Makalat*” adlı eserini, Yeni Türk alfabesinden Osmanlıcaya çevirdi ve el hattıyla yazarak kitaplaştırdı. Ancak maddî sıkıntılardan dolayı bu eseri bastıramadı.

Reşit Ali Dakuklu, yakın arkadaşı Asker Samed'le Cumhuriyet dönemi yazarlarından Ziya Şakir Bey'in Hz. Muhammed'in (sav) doğumundan Kerbela olayına kadar geçen dönemi anlattığı kitapları, Yeni Türk alfabesinden Osmanlıcaya aktararak kitaplaştırdı. Reşit Ali bu çalışmalarını bastırarak maddî imkânları bulamadı

Irak Türkmen Kültür Müdürlüğü, Reşit Ali Dakuklu'nun bazı şiir ve hoyratlarından oluşan bir kitabı “*Değme Yarama*” adı ile 1973 yılında Irak Türkmen Edebiyatına kazandırdı.

Reşit Ali Dakuklu, Bektaşî tekkelerinde iyi bir tasavvuf terbiyesi aldığı için zaman zaman aşk, Allah, sevgi, sevgili uğruna çekilen ıstıraplarla ilgili konularda nesir denemeleri de yapmıştır. Tasavvuf ehli şairlerin çektiği ahları, şikâyetleri onların dilinden anlatan nesir yazıları yazmıştır. Kerkük'ün millî hafızası Ata Terzibaşı, Reşit Ali Dakuklu'nun nesirde şiirdeki kadar başarılı olmadığını belirtse de nesir yazılarının konuşma üslûbuyla yazılmasını başarılı bulur: “*Konuşur bir*

üslûpla yazdığı düz yazılarında ise yerli zevk hâkimdir. Ancak şair, bu alanda fazla bir mahsul veremediği için nâsir sayılmamaktadır.”⁴

Reşit Ali Dakuklu’nun tespit edebildiğimiz altı adet nesir yazısı var.⁵ Bunlar, “Şairlerimizde İtab ve Şikâyetler”, “Fuzûlî’deki Âhlar”, “Tasavvuf Ne Demektir-I”, “Tasavvuf Ne Demektir-II”, “Tasavvuf Ne Demektir-III” ve “Aşk Ne Demektir” başlıklı deneme yazılarıdır.

I. 5. 3. Kullandığı Mahlaslar

Reşit Ali’nin şiirlerinde çeşitli mahlaslar kullandığını görüyoruz. En çok kullandığı mahlaslar; “Dakuklu”, “Dakuk Muhtarı” ve “Reşid” mahlaslarıdır. Bazı şiirlerinde de “Dakuk’un Muhtarı” mahlasını kullanmıştır:

“Sabır ve Tahammül” Şiiri

İşte Dakuklu’dan size,

Ara sıra bir öğüt var.

Hizmetiniz borçtur bize,

Kalbimizde çok ümit var.”

“Gönüller Yurduna Ekledik Sizi” Şiiri

“Sait olduk, Sâlih olduk bizler,

Çok hoş geldin sen ey kıymetli Sinan.

Dakuk Muhtarı izleriniz izler,

Gönlüm sizle hoştur, sen buna inan...”

“Sema-i Şarkı” Şiiri

“Gönlüme vurdum dilim ezberi,

Pîrimdir Mahmut ezelden beri,

Sevirsev canım Dede Cafer’i;

Reşid’i koyma geze serseri;

Ey şâhım Mahmut, ey cânım Mahmut,

Kan kermesiniz herkese maksut.”

⁴Terzibaşı, Ata, Kerkük Şairleri, “Reşit Ali Dakuklu”, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2013, sayfa 433.

⁵Reşit Dakuklu, s.12

“İmtihan Çattı” Şiiri

*“Dakuk’un Muhtarı sizi çok sever,
İmtihan hasılınız kazançlı görse,
Sizinle fahreder, sevinir, öğer,
Hanginiz amaca yol ediyorsa...”*

I. 5. 4. Eserlerinin Yayınlandığı Gazete, Dergi ve Antolojiler

Reşit Ali Dakuklu’nun şiir ve hoyratları, Irak’ta Türkçe olarak yayın yapan “Kardaşlık” ve “Birlik Sesi” dergileri ile “Yurt” gazetesinde uzun yıllar yayınlandı. Şiir ve hoyratları, çeşitli antolojilerde yer aldı. Bu antolojilerden bazıları şunlardır:

- Ziyat Akkoyunlu ile Suphi Saatçi’nin ortak olarak hazırladıkları ve Türkiye Kültür Bakanlığı tarafından Kültür Bakanlığı yayını olarak bastırılan “*Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi*” (Ankara, 1991)
- “*Bitmeyen Deniz Hoyratlar*”, Ahmet Yanar-Hicran Bayatlı, Fuzuli Matbaası, Kerkük, 2013.
- Kerküklü öğretmen yazar Hasan İzzet Çardağlı’nın Arapça olarak hazırladığı “Çağdaş Türkmen Şairleri”. Bu eserde Reşit Ali Dakuklu’nun kısa bir biyografisi ile birlikte “*Etme Havar, Naçar Oldum, Ordu Günü, Emeksiz Zevk olmaz, Bu Güzel Okul ve Değme Yarama*” adındaki altı adet şiiri yer almaktadır.
- “Irak Türkmen Edebiyatında Çağdaş Hoyratçılar”, Ahmet Yanar-İmat Semin Bayatlı, Berikan Yayınları, Ankara, 2019.
- Araştırmacı yazar Dr. Mehmet Merdan, Kardaşlık dergisinin 2009 yılı Mayıs-Haziran 237-238. sayılarının 35 ve 36. Sayfalarında, “Reşit Ali Dakuklu” başlığı altında Reşit Ali’nin, “*Naçar Oldum, Etme Havar, Dilek, Değme Yarama*” ile Nazım Rafık’in ölümü üzerine yazdığı “*Ağıt*” şiirlerini Arapçaya tercüme ederek yayınladı.

I. 6. Reşit Ali Dakuklu Hakkında Yazılanlar

Irak Türkmen Edebiyatında derin bir etki bırakan Reşit Ali Dakuklu hakkında çağdaş yazar ve şairler ona methiyeler düzerler. Hem sağlığında hem de öldükten sonra Reşit Ali hakkında düşüncelerini dile getirenler, yazdıkları makalelerle onun iyi bir Bektaşî şairi olduğunu, halk ile iç içe yaşadığını ve halkın dertlerine tercüman

olduğunu ortaya koyuyorlar. Bu bölümde değerli şair, yazar ve araştırmacılar Reşit Ali Dakuklu hakkındaki görüşlerine yer vermeye çalıştım.

Reşit Ali Dakuklu'yu yakından tanıyan ve onun yazılarını takip eden Kerkük'ün ve bütün Türkmeneli'nin millî hafızası sayılan araştırmacı yazar Ata Terzibaşı, onun edebî kişiliği ve şiirleri hakkında “*Kerkük Şairleri*” adlı eserinde şunları söylüyor:

“Bektaşî tarikatına bağlı olan şair, Kerkük’e geldiği vakitler ziyaret ettiği dostları arasında bizim de yazıhanemize uğrar sohbet ederdik. Her zaman yerli kıyafetlerle dolaşır, yakışıklı endamıyla dikkati çekerdi. Yumuşak ve tatlı sohbetleriyle halkın sevgi ve saygısını kazanmıştı. Günlük yaşamında ‘Türkçe, dilim, Irak yurdum, Kerkük ilim’ şiarını benimsemişti. Buna bir de “Bektaşilik yolum” sloganını eklemek yerinde olur. Dakuk’taki Bektaşî tekkesine devam ederek burada söylenen Nesimi, Viranî, Harabî, Pir Sultan Abdal gibi sanatçıların şiirlerinden, nefeslerinden ve gülbanklarından etkilenmiştir. Fuzûlî’ye sevgi beslemiştir. Dakuklu, düşüncelerinde aşırıya gitmemiştir. Şiirlerine daha çok yurtseverlik duygusu hâkimdir. Şiirleri umumiyetle kendi şahsının söylemesinden doğan muhabbetle halk tarafından sevilip sayılmıştır. Bununla birlikte sade ve kolay anlaşılır temiz bir dille yazılan cana yakın bazı şiirlerinde tatlılık vardır. Hele çocuklara, öğrencilere yazdığı manzum fıkra ve öğütleri oldukça güzeldir. Konuşur bir üslûpla yazdığı düz yazılarında ise yerli zevk hâkimdir. Ancak şair, bu alanda fazla bir mahsul veremediği için nâsir sayılmamaktadır.”⁶

Kifri şair ve yazar Rıfat Yolcu, Reşit Ali Dakuklu’nun Türkmenlerin sıkıntılı dönemlerinde toplumuna ümitler aşıladığını ve onların dileklerine tercüman olduğunu, şiirlerinde onların çektiği ıstırapları dile getirdiğini “*Kardaşlık*” dergisinde yazdığı makalesinde vurgular:

“Dilek dedik mi insanın her yanından karanlıktaymış gibi göz göz ışınlara açılır; birer yanardağ okları gibi uzak yakın bütün afakları saran ümitsizlik sislerini dağıtacak kadar çalkalanır durur, her yandan alevler püskürür. Bir anda inanacaksın ki, bizler dileklerimizi elde edebilecekmişiz gibi üstün başarılar söze dayanır laflarımız. Sözü tutturdu bu zavallı bizler, yıldızları göklerinden koparıp ayaklarınız altında yerlere serer. Bu kadar enerjiyiz bizler efendim ama yalnız

⁶Terzibaşı, sayfa 431-433.

sözde... İşte değerli Dakuk Şairi Muhtar Reşit'in dedikleri de bunları andıran üstün dileklerimizdir.

Yanar ışıqlarmız nurdan olaydı,
Bezekler inciden, dürden olaydı,
Gönül arzularımız birden olaydı,
Bu hali göreydim, andan öleydim.

Değerli şairin bu güzel parçası, okuyana, dinleyene bin bir canlı manzarayı bir anda göz önüne getirerek bir şerit gibi akar gösterir. Çok iyi bir ressam olsa, insanoğlunun bu belalarını, kaygılarını, durumlarını canlı canlı resmeder ve bu zavallı toplumu bütün sadeliğiyle bir ansiklopedi gibi içine sığdırır.”⁷

Edebiyat tarihçisi ve araştırmacı yazar Abdullatif Benderoğlu, Reşit Ali Dakuklu'nun vatan şairi olduğunu hazırladığı “Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış” adlı eserinde dile getirir:

“Reşit Ali Dakuklu, genç yaşında Dakuk'taki Bektaşî tekkesinin müritlerinden oldu. Tekkede okunan şiirlerin etkisi altında kalarak hem kendi dilini hem de edebiyat kültürünü geliştirdi. Özellikle de tasavvuf şiirini iyice öğrendi. Şairimiz, gençlik, yurt, halk, dil, özgürlük, ümit, sevgi, kardeşlik ve dostluk konulu şiirlerinin yanında epeyce de hoyratlar yazmıştır. Heceyi seven şairimiz, halk şiirine de önem vermiş ve en içli hoyratlarında yurtsallığını canlandırmıştır. Yurtsallığını, ulusallığını hemen hemen her şiir ve hoyratında ortaya koyan şairimiz, dilin önemini şu altı dizeden oluşan hoyratıyla ne güzel betimliyor:

Bala dili
Çox vurma bala dili
Şekerden datlı geli
Herkese bala dili
Neneni koymaz yatsın
Bir körpe bala dili”⁸

Kerküklü yazar Kasım Sarıkahya, Reşit Ali'nin iyi bir Bektaşî şairi olduğunu, onu cinaslı hoyratlarda başarılı bulduğunu ve onun ilham kaynağının büyük şairin Fuzûlî olduğunu dile getirir:

⁷Dileklerimiz Birer Hülya, haz. Rifat Yolcu, Kardeşlik Dergisi, yıl 2, Bağdat 1962, S. 3, s. 30.

⁸Benderoğlu, Abdullatif, Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir Bakış/ Reşit Ali Dakuklu, 1989, C. 1.

“Reşit Ali, Bektaşilik tarikatının yolcularından olup onun iç yüzünü iyice kavramış şairlerimizdendir. Dilinde sadeliği gösteren şairimiz, tatlı sözlü ve derin görüşlü aydın bir insandı. Konuşurken herkesin dikkatini kendisine çekerdi. Bektaşi nüktelerini anlatırken insan gülmeden, bayılmadan anlamazdı. Reşit Ali Dakuklu, çocukluğundan beri edebiyata ve şiire düşkün olmuş, Bektaşi ve tasavvuf şairlerinin şiirlerini dinleyerek kendini yetiştirdi. Şiir yazma sevgisi, onları dinleyerek başladı. Hece ölçüsüyle yazdığı şiirlerinde Fuzûlî’den ilham alıyordu. Reşit Ali Dakuklu, cinaslı hoyratlarıyla da büyük bir başarı sağladı. Şairimizin Türkmen Halk Edebiyatında büyük bir yeri vardır.”⁹

Kerküklü yazar Mevlüt Taha Kayacı, Reşit Ali Dakuklu ile ölmeden önce *“Kardaşlık”* dergisi için bir söyleşi yapar. Bu söyleşide onun çeşitli özelliklerine vurgu yapar ve onun edebiyata nasıl girdiğini ve edebiyata bakış açısını kendi ağzından dinler:

“Değerli şairimiz Reşit Ali Dakuklu, şairler arasında tipik şiirlerinden başka, sohbetlerinde sevimli konuşmaları ile de tanınmıştır. Dakuklu Muhtar’ın her şeyi tipiktir; konuşması, şiirleri, yürüyüşü bile... Bizi ilgilendiren onun şiirleri ve düşünceleridir. ‘Türkçe dilim, Irak yurdum, Kerkük ilim’ demekle öğünen Reşit, neslimize mahsus sarsılmaz bir azme sahiptir. Ezilmeye, miskinliğe karşıdır her zaman. Söz olsun diye ‘Men çaş kaldım, hey havar’ yollu dert yananın karşısına dikilerek; ‘Sakin sakın etme havar’ diye haykırır.”

Aynı söyleşide Mevlüt Taha Kayacı, Reşit Ali Dakuklu’ya *“Edebiyatımız için dileğiniz nedir?”* diye sorar ve şu cevabı alır:

“Sanatı ve inceliği elden bırakmadan halka adanmalı edebiyat. Edebiyatımızın hakikati aramak yolunda millete seslenmesini, halkın yararına ve halk için yazılmasını diler gönlüm. Edebiyatımızı ilerletmek, geliştirmek ve yaymak yolunda var gücümüzle işe koyulmalıyız. Bu uğurda üzerimize düşeni yapmalı, bu amaçla yorgunluğa katlanmalıyız. Milletimizi seviyorsak edebiyatımıza hizmetten el çekmemeliyiz.”¹⁰

⁹Reşit Ali Dakuklu/ Irak Türkmen Edebiyatçıları, haz. Kasım Sarıkahya, Kardaşlık Dergisi, S. 66, Bağdat 1987.

¹⁰Edebiyatçılarımız Konuşuyor/ Reşit Ali Dakuklu, haz. Mevlüt Taha Kayacı, Kardaşlık Dergisi, Yıl 10, Bağdat 1971, S. 12, s. 22.

Yazar Muhsin Behçet Şakir, Reşit Ali Dakuklu'nun ilham kaynağının Tekke edebiyatı olduğunu, sade yaşayan bir dil ve hece ölçüsüyle güzel şiirler yazdığını dile getirir:

“Bektaşî Dakuklu Reşit, bilgi ve öğrenmeye karşı olan susuzluğunu gidermek için tekkeye yüzünü çevirerek oraya gitmeye başlamıştır. Buralarda Türk edebiyatının özellikle de Tekke edebiyatının parlak yıldızları olan büyük Türkmen düşünürleri Nesimi, Ruhî ve koca Fuzûlî gibi tasavvuf felsefesinin kâinattaki gizli sırlarını temiz ruhlara duyuran üstatlarından ilham almıştır. Tekkelerde okunan nefesler ve ateşli şiirler şair yaratılışlı Dakuklu'nun ruhunda büyük fırtınaların doğmasına yol açmıştır. İlk önceleri Iraklı Türkmenlerin arasında özel değeri olan sevimli hoyratlarımızdan dizmeye başlamış, daha sonraları da edebiyatımıza halk dilindeki temiz ve canlı sözlerle hece vezninde en güzel şiirler armağan etmiştir.”¹¹

Kerküklü şair ve yazar Ahmet Otrakçioğlu, Reşit Ali'nin ölümü üzerine yazdığı “Muhtar” adlı şiirinde Bektaşî meclislerinin öksüz kaldığını terennüm eder:

*“Bülbüller hazin öter, mutrib sus artık dinle,
Kırıldı elde bâde, âşık çal başa inle,
Rindaneler meclisi zevklü idi seninle,
Bir âh daha ekledin, gönlüm âhına muhtar.*

.....

*Bir şair ölmüş burda, gönlü dolu niyazdır,
Nevres gibi bir güle benzer desem de azdır,
Allah'ım sen bahş eyle, kısmetin cennet yazdır,
Mihmân olarak geldi kadergâhına muhtar.”¹²*

Kerkük'te sagular şairi olarak ün salan Ömer Sabır Türkmenoğlu, Türkmenlerin Reşit Ali'nin arkasından duyulan üzüntüleri “Ağut” adlı şiirinde dile getirmeye çalışır:

*“Yine gözler ağladı, yine gönüller coştı,
Yemyeşil tomurcuklar hep birden soldu bugün.
Toplandı genç ihtiyar, Dakuk şehrine koştu,
Çağdaş Türkmen şairi, orada oldu bugün...”*

¹¹Behçet Şakir, Muhsin, Irak'ta 20. Asır Türkmen Edebiyatı, Reşit Ali Dakuklu, Kerkük, s. 76-79.

¹²Muhtar, haz. Ahmet Otrakçioğlu, Kardeşlik Dergisi, Yıl 1976, S. 3-4, Bağdat, s. 24.

*Ne yazarsa yazarlar, haklıdır senin için,
Gel gir kalbim içine bak dertler çeşit çeşit.
Giryân ar olmasaydı, ağlardım için için,
Mezârın nurla dolsun ey Ali oğlu Reşit...*

*Ey şehrimin ozanı, ey şehrimin muhtarı,
Andıkça eserlerin, iç yaram sökölüyor.
Ayrılığın ağlattı, hem bizi hem muhtarı,
Yazdığın her bir eser, tarihe şan yüklüyor... ”¹³*

Babasının şiirlerini “*Türkmen Şairi Reşit Ali Dakuklu*” adlı kitapta toplamayı başaran şair oğlu Nevres Reşit Dakuklu, babası hakkında duygularını şöyle dile getiriyor:

“Rahmetli babamı yakından tanıyanlar, onun güzel tabiatına ve olgun kafalı bir insan olmasına şahittirler. Hayatının büyük bir kısmını edebiyatla, edebî ürünlerle uğraşarak geçirmiştir. Onun çalışmaları bizlere de örnek olmuş, bizlere de edebiyat aşkını aşılamıştır. Şair babam, şiir ve düz yazıları dışında güzel cinaslı ve karşılıklı hoyratlar düzmüştür. Şiirlerinin konularına göz attığımızda yurt, millet sevgisi, hürriyet ve dostluk gibi konularının öne çıktığını görüyoruz. O, toplum içerisinde hikmetli sözler söyler, çocuklara öğütler verir ve bunları eserlerine konu edinirdi. Yine eserlerinde ağıtları, sosyal yaşayış içerisinde karşımıza çıkan üzüntüleri ve engelleri konu edinmekten bir an geri durmazdı.”¹⁴

Oğlu Nevres Reşit Dakuklu “*Dede Can*” adlı şiirinde babasının ardından duyduğu üzüntüleri dile getirirken babasının yurdu cennet gibi görmek istediğini de vurgular:

*“Gitti bir melekmiş, söndü yıldızımız,
Kayboldu dilekler, soldu emekmiş,
Sen bulmadan dede derdine çare,
Etti seni bizden zalım felekmiş!..*

.....

*Öten bülbül gibi söyledin şiiri,
Cennet gibi görmek isterdin yurdu,*

¹³Sabır Türkmenoğlu, Ömer, Sagu ve Andaçlar/ Şiirler, Ağıt, Kerkük 2013, s.42.

¹⁴Reşit Dakuklu, s. 48-49.

*Kınama Allah'ım figân edersek,
Çünkü bu ayrılık çok bize zordu!..”¹⁵*

¹⁵*Dede Can, haz. Nevres Reşit Dakuklu, Kardeşlik Dergisi, Yıl 16, S. 1-2, Mayıs-Haziran, Bağdat 1976, s. 29.*

II. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN ŞİİRLERİNİN TEMATİK VE ŞEKİL OLARAK İNCELENİŞİ

II. 1. Şiirlerinde İşlediği Konular

Reşit Ali Dakuklu, toplumcu bir anlayışa sahip bir sanat adamı olarak karşımıza çıkar. Yazdığı eserlerinde hep toplumu ilgilendiren konuları ele aldı. Nesir yazıları, şiirleri ve hoyratlarında işlediği konuların başında gençlik, çocukların eğitimi, vatan sevgisi ve vatana bağlılık, Kerkük sevgisi, halk, dil, aşk, hürriyet, ümit, sevgi, öğüt, hikmet, çalışma, dostluk ve kardeşlik gibi konuların hep ön sırayı aldığını görürüz. Eserleri, yazıldığı dönemin gerçek bir tablosunu karşımıza çıkarmaktadır.

Reşit Ali, Irak’ta Türklük, Türkçülük ve Türkçe konuşmanın yasaklandığı o baskıcı dönemlerde, yazdığı halk tarzı şiirler ve hoyratlarla Türkmenlerdeki millî duygularının diri kalmasına katkılar sundu. Onlara geleceğe dair ümitvar olmalarını aşılamaaya çalıştı.

Dakuklu, 1959 Kerkük Katliamı’ndan sonra yazdığı “*Dilek*” (Bakınız Ek. s. Arapça 57-58) adlı şiirinde Türkmenlerin çektiği ıstırapların son bulmasını, yurtlarının mamur olmasını, çekilen acıların son bulmasını, hastaların şifa bulmasını, çocukların geleceğe ümit ile bakmasını arzu eder. O, her Türkmen’in kalbinde olan dört başı mamur bir vatani gördükten sonra hayata göz yummayı Allah’tan diler. Şairin bu şiirini okuyanın ve dinleyenin gözleri önünde arzu edilen vatan adeta tablo gibi canlanır:

*“Yanar ışıklarmız, nurdan olaydı,
Bezekler inciden, dürdend olaydı,
Gönül arzularımız, birden olaydı,
Bu hâli göreydim, andan öleydim...”*

*Her bir yeri ışıık, her yeri gülşen,
Yurdumuz ne kadar güzeldir bilsen,
Her bir evi süslü, etrâfın süsen,
Ekili göreydim, andan öleydim...”*

*Köylere uzanan düzgün yolları,
Bahçeler göreydim sağ ve solları,
Bir avuç yetimle bîkes dulları,
Sevinçte göreydim, andan öleydim...”*

*Hayâta küskün, dil-şikesteleri,
Dermânsız kalan birçok hastaları,
Yiyecekten mahrûm kimsesizleri,
Rahatta göreydim, andan öleydim...*

*Dakuklu, dileğin güzeldir güzel,
Böyle yazmış seni kâtib-i ezel,
Yurduma hiç yoktur dünyada bedel,
Hülyâmı göreydim, andan öleydim.”*

Dakuklu, kolay anlaşılır ve temiz bir halk Türkçesiyle yazdığı “*Değme Yarama*” (Bakınız Ek. s.Arapça 50-51) adlı şiirinde hayat yolunda çektiği ıstırapları konu edinirken Irak’ta yalnızlaştırılan Türkmenlerin çektiği sıkıntıları adeta dile getirir gibidir. Toplumun değiştiğini, insanları bencilleştirildiğini, yardımlaşma gibi hasletlerimizin yok edildiğini üzülen, dertlenerek bu şiirinde ortaya koyar. Çektiği ıstıraplar onu olgunlaştırmıştır diyebiliriz:

*“Sorarsan ey dost, gönül yaram var,
Ağlarım, inlerim, başta karam var,
Bilmem hara gidem, bilmem haram var,
Allah’ı seversen değme yarama...*

*Sorarsan derdimi, mevzuya girme,
Bu şişe gönlüme taş çalıp kırma,
Dert katma derdime, kahirler verme,
Allah’ı seversen değme yarama...*

*Gözlerim yaşını görmez kimse,
Gizlerim ben onu bilmem nedense,
Ah edip ağlarken beni gördünse,
Allah’ı seversen değme yarama...*

*Gamsız kimse yoktur işbu âlemde,
Ne kadar bela varsa hepsi âdemde,
Ta’n etme, bizi görsen elemde,
Allah’ı seversen değme yarama...*

*Mehebbet meclisi dağıldı çoktan,
Dert belâlarımız var oldu yoktan,
Sinemi yaralı gördünse oktan,
Allah'ı seversen değme yarama...*

*Aşksız öter bülbül, meyse lezzetsiz,
Dert u gam toplanmış bende külfetsiz,
Ahbâba bakarsan oldu hürmetsiz,
Allah'ı seversen değme yarama...*

*Dakuklu; sağalmaz derdime değme,
Olura olmaza hiç boyun eğme,
Nişândır bu oklar, sinemden çekme,
Allah'ı seversen değme yarama..."*

Dakuklu, şiirlerinde topluma her zaman ümit aşılamıştır. Zor günlerin sabırla, azimle geçeceğine toplumu inandırmaya çalışır. “Töre Şarkısı”¹⁶ (Bakınız s. 141) adlı şiirinde katliamlardan sonra oluşan güzel günlerden bahseder:

*“Gitti mihnet, gitti hasret, dindi yaşlar çeşmimden,
Hama kan ağlar idi, düşmüştü şair nazımdan,
Yaşlar döküp sabreyledik, dönmedik biz azimden.
Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.*

*Geldi hak, sürüldü bâtl, bâtıla yer yok bugün,
Ey şehit yavrusu sen de gül, oyna, eyle düğün,
Geçti eyyâm-ı adâvet, ne yaman gündü bugün.
Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.”*

Dakuklu, millî konularda yazdığı hoyrat ve şiirlerinde her zaman Türklüğü ile gurur duyduğunu dile getirmekten çekinmez. Onda Türkçe sevgisi yüksektir.

¹⁶a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 115.

“Türkmen Özüm Hasan Dede Gibi” (Bakınız Ek. s. Arapça 41) adlı şiirinde milleti için hizmetten geri durmayacağını ortaya koyar:

“Bu vatanda yatanların,
Canımıza can katanların,
Düşmana tir atanların,
Kuvvet olsam kollarına...

İşlekleri kâr olanın,
Himmatleri var olanın,
Milletime yâr olanın,
Çiçek bitsem yollarına...

Ördek olsam bizim göle,
Hizmet etsem bizim ile
Sular olup aksam n'ola,
Mehebbetin sellerine...

Dakük şehrim, Kerkük ilim,
Bülbül olup söyler dilim,
Türkmen özüm, öz Türk dilim,
Kurban olsam dillerine...”

Millî duygularla yazdığı şiir ve hoyratlarında her zaman vatan sevgisini, dilin önemini ve vatan için çalışmayı ortaya koymaya çalışır:

“Bala dili (Bakınız Ek. s. Arapça 38)

Çox vurma bala dili

Şekerden datlı geli

Herkese bala dili

Neneni koymaz yatsın

Bir körpe bala dili

Asılda yan (Bakınız Ek. s. Arapça 24)

Yan gider asılda yan

Vatana hizmet için

Kandil ol asıl dayan

Aslan yeri (Bakınız Ek. s. Arapça 24)

Yurdumdu aslan yeri

Vatanın sevmeyenin

Tapılmaz asla yeri”

En zor şartlarda bile hatta sonunda ölüm olacağını bilse de vatana hizmetten bir an geri durmayacağını, şu hoyratıyla terennüm eder:

“Baş mennen (Bakınız Ek. s. Arapça 6)

Kılıç sennen baş mennen

Yurda hizmetten kaçmam

Getse de bu baş mennen

Men sevdim dönebilmem

Getse de bu baş mennen”

Reşit Ali, Türk milletinin bir mensubu olmaktan şeref duyduğunu, Türk milletinin yaratılış gayesini, hürriyete düşkün olduklarını, Türkmenlerin Irak coğrafyasının birleştirici unsuru olduğunu ve her milleti kardeş olarak gördüklerini *“Biz Irak Türkmenleriyiz”*¹⁷ (Bakınız s.147) adlı şiirinde dile getirir:

“Biz Irak Türkmenleriyiz, Türkmen er derler bize,

Biz vatan uşşâkıyız, şanlı eser derler bize!..

Biz vatan haritasında, doğru bir iz tutmuşuz,

Yurdumuz bekleyici muhkem hisâr derler bize!..

Biz vatanda göz açandan, kimseyi incitmedik,

Dost, düşman vasfımızı bir bir sayar derler bize!..

Biz Irak Türkmen’iyiz, her milletin kardeşiyiz,

Hizmette çok üstünüz, kıymette zer derler bize!..

Biz Irak birliğinin bağında gonca gülleriz,

Bu demet güller içinde, nilüfer derler bize.

Bizleriz ol kimseler, kim andımız birdir bizim

Yaratıldık hayr için biz, ehl-i hayr derler bize!..

¹⁷a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 76.

*Yaşarız kardeş gibi biz, sayesinde Tanrı'nın,
Yurt, adâlet ocağında, hür beşer derler bize!..*

*Bülbülüz, gonca gülüz, dillerimiz hikmet okur,
Bu çemen-zâr ülkede, gelirik ter derler bize!..*

*Tarih anmış bizleri, hâcet değil vasfetmeye,
Hadîm-i insaniyetiz, muhlis er derler bize!..*

*Kerküklüyüz Dakuklu, dillerimiz Türkçe bizim,
Biz Irak Türkmenleriyiz, Türkmen er derler bize!..”*

Reşit Ali, “Nâçar Oldum” (Bakınız Ek. s.Arapça 42-43) adlı şiirinde baskıcı rejimlerin Türkmenler üzerindeki olumsuz yansımalarını, sosyal hayatta çektiği çileleri örnek göstererek ortaya koyar. Türkmeneli’ndeki her şair gibi o da Türkmenlere baskı uygulayan rejimi ve yöneticileri gül, bağ, bağvan, bülbül, felek, saki gibi birtakım sembollerle ifade etmeye çalışır:

*“Yürürken hayretle hayat yolunda,
İniş çıkışlardan ben geçer oldum.
Koştum ömür çiftin, ekim belâlar,
Bar verdi sonunda, gam biçer oldum...*

*Geldim geleli, bu köhne cihana,
Daha ben tıfilken düştüm figâna,
Yaralandı gönül, döndü al kana,
Sütten de meyden de vazgeçer oldum...*

*Tanıdım kendimi, neyim meğerse
Cennetten kovulmuş bir bedbaht kimse,
Bir yuvayla bir iş buldum n’ettimse,
Kemâle eriştim, söz seçer oldum...*

*Zâr oldu bu gönül, türlü cefâdan,
Neş’eyâb olmadan düştüm safâdan,*

*Sâki-i dehrinde, bezmi xefadan,
Sunduğu şarabı hem içer oldum...*

*Güller açmıyor da bülbüller coşkun,
Doğmuyor feleğle bahtımız uygun,
Hâlimiz sorarsan bütün gün yorgun,
Geceler gözyaşı çok saçar oldum...*

*Yardan ayrılalı gönüller aciz,
Rahatsız geçmekte şu ömür naçiz,
Görmedim âsude kimseyi hergiz,
Uzlet köşesini tez açar oldum...*

*Bir vakitte geldim, ilerliyor fen,
Ayda, yıldızlarda olacak mesken,
Saruhlar beşeri tehdit ederken,
Şu korkunç âlemden ben kaçır oldum...*

*N'olurdu görseydim gönlüm biraz şen,
Erseydim emele bir parça erken,
Dakuklu, sâkiden özür dilesen,
Terk-i mey etmeden ben naçâr oldum... ”*

Reşit Ali Dakuklu, hastalandığı yıllarda Telaferli ünlü halk şairi Felekoğlu'na ithafen yazdığı “*Ey Felekoğlu*”¹⁸ (Bakınız s. 124) adlı şiirde Türkmenlerin kaygısını çektiğini, onların dertleriyle halleştiğini terennüm eder:

*“Ben begendim, Hak erenler begensin
Gönülde kopan aşk duygunuzu.
Türkmen'iz, sen bize dayı yegensin,
Çekeriz biz elbet hep kaygınızı.”*

Yine Felekoğlu'na yazdığı “*Felekoğlu*”¹⁹ (Bakınız s. 125) adlı şiirinde bir insanın yurduna bağlılığından ve dostluk gibi insanî değerlere sahip insanların hayatımızdaki önemine dikkatleri çeker:

¹⁸a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 79.

¹⁹a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 80.

*Ey ey Felekoğlu, soranlarımız var,
Sevgili yurduma şükrânlarımız var...*

*Nasihat duygunuz kalplere yaydık,
Çok şükür sizin tek yârânlarımız var...*

*Edep öğrendik kâmil insanlardan,
Yol ehliyiz, yolda ihsânlarımız var...*

*Erkân öğrendik aşk sâlikleriyiz,
Ezel günlerinden peymânlarımız var...*

*Hastamız doktorsuz, şifâhaneler,
Dertlerden anlayan cânanlarımız var.,,*

Dakuklu, milletin birlik içinde olduğu zaman her türlü zorlukların üstesinden gelebileceklerini şiirlerinde konu edindiğine sık sık rastlıyoruz:

“Yara bilmez (Bakınız Ek. s. Arapça 21)

Derd açma yara bilmez

Yadlar bu birliğimizi

Bir daha yarabilmez”

Reşit Ali, vatanını bir güzele benzeterek ona methiyeler düzerek vatan sevgisini ortaya koyar. Her şeye bedel olarak gördüğünü ifade ettiği Türkmeneli’ne, Kerkük’e ve doğduğu yerlere âşık olduğunu “*Ey Bağ Hayatın Taze Sünbülü*”²⁰ (Bakınız s. 122) adlı şiirinde dillendirir:

*“Durgun denizler, hız akan sular,
Dilber gözeller de keman ebrular,
Âşık dilekleri hep bütün bunlar,
Kader sevgimiz var sana ey güzel!..*

*Havada uçuşan ördekler, kazlar,
Hasretinle öten kanunlar, sazlar,
Sevginle dönen baharlar, yazlar,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..*

²⁰a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 77.

*Ne kadar güzelsin, ne kadar güzel,
Seni güzel seçmiş Halik'ı özel,
Dünyaya, ukbâya her şeye bedel,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..*

*Kuzusun okşayan çöl ceylanları,
Bir yavru, bir anna hasbihalleri,
Âlem-i hayalde aşk seyrânları,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..*

*Dağlarda lâleler, bağlarda süsen,
Dünya cennet olur, sen bir az gülsen,
Uğrunda can verip kendinden geçen,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..*

*Ey bağ hayâtın taze sümbülü,
Ey güzel yurdumun bülbülü gülü,
Dakuklu, dileği, arzu emeli,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..”*

Reşit Ali, çeşitli sebeplerle yurdundan ayrı düşen dostlarını hiç aklından çıkarmaz, onların gurbetten vatana dönüşlerini hasretle bekler. Dönenleri gördükçe neşelenir. Bu duygu bütün Türkmenlerin özlediği bir duygudur. “*Gönüller Yurduna Ekledik Sizi*”²¹ (Bakınız s. 127) adlı şiirinde Türkmenlerin hissiyatlarına tercüman olur:

*“Gam yemedin yurttan ayrılанда sen,
Bağrımıza taş bastık, bekledik sizi.
Üzüntü çekme nazardan sabırlan sen,
Gönüller yurduna ekledik sizi...”*

Her Türkmen’de olduğu gibi Reşit Ali’de de Kerkük sevgisi yüksektir. Kerkük onun için bir yaşam kaynağıdır. Kerkük, Türkmenlere çektiği ıstırapları adeta unutturan yerdir. O, yüreklerinde Kerkük sevgisi olan herkesi kardeş olarak

²¹a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 82.

görür. “Kerkük” (Bakınız Ek. s. Arapça 52) adlı şiirinde güzel memleketinin vasıflarını sıralarken vatan sevgisi zirve yapar:

*“Hasa’nı sularız bu akan yaşla,
Her dem ki biz seni anarız Kerkük!..
Göğsünden fışkıran yanar ateşle,
Avunur, ısınır, yanarız Kerkük!..*

*Yüksektir şanımız Kal’anız gibi,
Güzel o yaka, bu yakanız gibi,
Parlarız âteşin semânız gibi,
Toprağını cennet sanırsız Kerkük!..*

*Garibler özlerler seni gurbette,
Yâdınla yaş döker onlar elbette,
Uğrunda içtiğimiz semli şerbet de,
Kevserdir, biz andan kanarız Kerkük!..*

*Yüksel yükseklerde, ey koca ülke,
Çevreni kanatla genişlet gölge,
Dedeler yatağı bu kutsal mülke,
Şuleyiz ezelden, yanarız Kerkük!..*

*Timsâlisin Kerkük sen vakarlığın,
Dillerde destandır fedâkârlığın,
Tarihi andıran yüce varlığın,
Müstakbel gençliğe sunarız Kerkük!..*

*Dakuklu, bağlıyız candan vatana,
Hâdimiz vatana gönül katana,
Bu vatan uğrunda kendin satana,
Kardaşız, saygıyla anarız Kerkük!..”*

Reşit Ali, bir yanardağ gibi durmadan yanan, her Türkmen’in gönlünde değerli bir yer tutan ve kentlerimizin başı sayılan Kerkük için şöyle söylüyor:

“Kerkük altın (Bakınız Ek. s. Arapça 14)

Dağ gümüş Kerkük altın

Altı devlet besliri

Seyr eyle Kerkük altın”

Reşit Ali, yurt sevgisini ortaya koyarak yazdığı hoyratlarda Telafer'den Mendeli'ye kadar uzanan Oğuz Ata'nın Bayat boyuna mensup Türkmen yurtlarını dillendirirken her yörenin de çeşitli özelliklerine dikkatleri çeker. Reşit Ali, doğumdan ölüme kadar bıkmadan, usanmadan bizleri üzerinde taşıyan ve barındıran; öldükten sonra da kucağında yatıran sevgili yurdu yazdığı o hoyratlardan birkaç tanesi şöyledir:

“Altunnan (Bakınız Ek. s. Arapça 14)

Köprümüz var altunnan

Kafilemiz çox geçip

Bu yıldızlar altınnan

“Aslan yeri (Bakınız Ek. s. Arapça 14)

Çemliğdi aslan yeri

Telafer yurt ocağı

Gülşendi aslan yeri”

“Biravçu'muz (Bakınız Ek. s. Arapça 17)

Yurd yeri Biravçu'muz

Yüz bin avçuya bedel

Yedekti bir avçu'muz”

“Çardağlı'yam (Bakınız Ek. s. Arapça 18)

Bayat'ta Çardağlı'yam

Çarpaz dağlama meni

Men özüm Çardağlı'yam”

“Erbil'i (Bakınız Ek. s. Arapça 14)

Çox severiğ Erbil'i

El elin dayağıdı

Er kadrini er bili”

“Kerkük altın (Bakınız Ek. s. Arapça 14)

Dağ gümüş Kerkük altın

Altı devlet besliri

Seyreyle Kerkük altın”

“Dakuk için (Bakınız Ek. s. Arapça 15)

Baş verrem Dakuk için

Eser görmeg istersev

Gel gezeğ Dakuk için”

“Tuza karşı (Bakınız Ek. s. Arapça 15)

Yaramdı tuza karşı

Aksu olup axaram

Bu güzel Tuz’a karşı”

“Leylan’adı (Bakınız Ek. s. Arapça 15)

Sevgim he Leylan’adı

Düşmeyen aşka bilmez

Mecnun kim Leyla nedi”

“Bay atlılar (Bakınız Ek. s. Arapça 15)

Bay diler bay atlılar

Benziller aslanlara

Bu gelen Bayatlılar”

“Kifri bize (Bakınız Ek. s. Arapça 16)

Şehirdi Kifri bize

Netmiştiğ rakiplere

Ediller Kifri bize”

“Kara tepe (Bakınız Ek. s. Arapça 16)

Beyaz daş kara tepe

Bağı çox soyu şirin

Şirinsen Karatepe”

“Yurdumdadı (Bakınız Ek. s. Arapça 16)

Hanekin yurdumdadı

Hepsi dadlardan şirin

Şirindi yurdum dadı”

“Kızlarbat’mış (Bakınız Ek. s. Arapça 16)

Görünen Kızlarbat’mış

Gençler köyde düğünde

Bezege kızlar batmış”

“Karanaz (Bakınız Ek. s. Arapça 17)

Obamız var Karanaz

Yaz günü sıcaklarda

Kimler eyler kara naz”

Dakuklu, hürriyetin teminatı olan ordunun koruyucu kalkan olduğunu zaman zaman şiirlerinde dile getirerek ona övgüler yağdırmaktan bir an geri durmaz. “Ey Şanlı Ordum” (Bakınız Ek. s. Arapça 73) şiirinde orduya karşı duyduğu sevgiyi dile getirir:

“Dalgalsın elinde şanlı bayrağım,

Sert adımlar at da yakalat uzağım,

Parlasın sayende sönmez çırağım,

Ey çırağı sönmez, ey şanlı ordum!..”

Dakuklu, Irak Türkmen Edebiyatında çocuk edebiyatı alanında yazdığı şiirlerle büyük bir boşluğu doldurmuştur. Yazdığı şiirler çocuk edebiyatının ilk adımları olarak kabul edilmiştir. O, çocuklara değer vermiş ve onlar için birçok şiirler yazmıştır. Çocukların iyi eğitim almaları, vatan sevgisiyle ve millî duygularla yetiştirilmesi onun en büyük arzusudur. Çocuklar için yazdığı şiirlerde bu konuları çokça işler. Çocuklara ve gençlere öğütler verir. O, gençlere ve çocuklara öğütler verirken tam bir mürşit gibi karşımıza çıkar. “Kaside”²² (Bakınız s. 152) adlı şiirinde

²²a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 130.

öğretmen ve öğrencilerden beklentilerini ortaya koyarken ancak onlar sayesinde geleceğe ümitle bakabileceğimizi dile getirir:

*“Ey Fuzûlî yurdunun elde fener hârisleri;
Ey ki meydân-i fasâhatta hüner fârisleri!..*

*Biz ezelden beridir ilm ve edeb âşıkınız;
İstilâ cehil için behr-i kemâl taşkınıyorsunuz...*

*Kara günler, kara aylar, kara yıllar çok gördük;
Sepelendik sellere, çok çok acı şeyler gördük...*

*Çıkmasaydı perdeden, doğmazdı gün ülkemize;
Yürüyün önder peşinde, nur saçın bölgemize...”*

Dakuklu, geleceğimizin teminatı çocuklarımızın iyi eğitim almasını ve öğretmenlere saygı göstermelerini arzular. “*El Bel ve Diline Yâr Ol*” (Bakınız Ek. s.Arapça 46-47) adlı şiirinde yetişen çocuklara öğütler vererek onları gayretlendirir ve Türkmen çocuklarının nasıl olması gerektiğini ortaya koyar:

*“Bizler baba, sizler oğul,
İtâtiniz Tanrı emri.
Aç gözlerin derse sokul,
Kuvvetle erit demiri...*

*Öğretmenin de babandır,
Asma ona sakın çehre.
Engeller atla, dayan dur,
Tembel kalma sen bî-behre...*

*Türkmen oğlu doğru erdir,
Fehrederiz daim sizle.
Hizmetini halka erdir,
Amaca doğru yol izle...*

*Çalış yavrum, çalış, öğren,
Sen öğrensen biz kalkarız.*

*Sen ümitsin, sen emelsin,
Uğurunda cân yakarız...*

*Kendin gözle, dilin, ara,
Vatan birdir, önder de bir.
Kayma hiç, akma akara,
Son er de bir, ön er de bir...*

*Atıl öne, düzgün yürü,
Var ol, çok yaşa, he var ol.
Kendin gözet gözüm nuru,
El, bel ve diline yâr ol..."*

Reşit Ali Dakuklu'nun gençler ve çocuklar için yazdığı şiirlerde onların her zaman çalışmalarını ve yurdu mamur etmelerini arzu ettiğini görüyoruz. Yine yurdun bekçileri olarak gördüğü çocuklarımızdan beklentilerini "İmtihan Çattı" (Bakınız Ek. s. Arapça 63-64) adlı şiirinde dillendirir:

*"Biz fidanlarız, sizler de birer gül,
Yetiştik bu bağda, ne güzel çağda,
Anaları benzer yanıklı bülbül,
Bağvan ısmarlar bizlere bu bağda..."*

*Bağları beklemek, yurdu beklemek,
Yurdun bekçileri sizlersiniz hep.
Kazanca her gün bir kazanç eklemek,
Hedef de sizlere erkânla edep...*

*Az kaldı okul yıllarından bilin,
Sarılın derse var kuvvetinizle,
Gönülden diğer şeyleri de silin,
Yenin güçlükleri hep kudretinizle...*

*Dünyada rahatlık yoktur insana,
Çalışmayan kimse hastaya benzer,
Tembeller okula gelip gitse de,
Çalışma düzensiz besteye benzer...*

*Türkmen öğrencisi, çalış dersine,
Fırsat elde iken istikbâl kazan,
Nasihâtler dinle, yapma aksine,
Muvaffak olmamış yolundan azar...”*

Reşit Ali, “Sabır ve Tahammül” (Bakınız Ek. s. Arapça 71-72) adlı manzum hikâyesinde çocuklara ve öğrencilere seslenir. Onlara derslerine çalışarak başarılı olmaları için öğütler verir. Toplumun ancak azimli çalışma ve gayretlerle ileriye gideceğini hatırlatır:

*“İşte yavrum öğrenecek,
Dersler size kolaylardır,
Sabır ü tahammül edecek,
Hepsi sehil olaylardır.*

*Yollar birdir, yükler de bir
O kaldırsın, ya sen niçin?
Sınıf birdir, dersler de bir,
O öğrensin, ya sen niçin?*

*Haydi, birden çalışalım,
Çalışmaktır derde deva,
Bu tılsıma alışalım,
Tembelliği kava kava.*

*İşte Dakuklu’dan size,
Ara sıra bir öğüt var.
Hizmetiniz borçtur bize,
Kalbimizde çok ümit var.”*

Reşit Ali Dakuklu, iyi bir babadır. Kendisi imkânsızlıklar içerisinde okuyamasa da evlatlarını okutmasını bilmiştir. Onun şiirlerinde ebeveynlerin evlatlara düşkünlüklerini hemen görebiliriz. Reşit Ali’den annelerin yüreklerinde taşıdıkları evlat sevgisini ortaya koyan birkaç tane hoyratı şöyledir:

“Hazar ağlar (Bakınız Ek. s. Arapça 29)

Göl görse hazar ağlar

Ayrı düşse körpeden

Neneler hazar ağlar”

“Bala dili (Bakınız Ek. s. Arapça 38)

Çox vurma bala dili

Şekerden datlı geli

Her kese bala dili

Neneni koymaz yatsın

Bir körpe bala dili”

“Bala şirin (Bakınız Ek. s. Arapça 38)

Kim katıp bala şirin

Can her şeyden azizdi

Cannan da bala şirin”

Reşit Ali Dakuklu, “Edebiyat” (Bakınız Ek. s. Arapça 59-60) adlı şiirinde şairlere, edebiyatçılara, sanatçılara değer verilmesi gereğini ve kültüre hizmetin edebiyatla olacağını vurgularken edebiyatın insanı ve toplumları olgunlaştırdığını dile getirir:

“Ey edebiyat, ey vecize-i kelâm;

Ey l’â-i dürr-i tâc-u üdebâ!..

İnsanda kemâl, hep seninle tamam,

İzinde yürüyen ölmez şuara...

Haz memnuniyet, hüziin elemi,

Yaradan sensin, ey nefis sanat.

Hutba dilinde, cânsız kelâmı,

Cânlandıran yine sen, sendedir hikmet...

Her edipte bir üslup arz edersin,

Meşhur Fuzûlî’de belâget beyan,

Nef’i’de şe’şe-i elfâz edersin,

Haşmet’te Hamit’te ifâde ayân...

*Ahlaka kardeşsin, ilme de sırdaş,
Nutuk beyanın olmuş, nefa-i ruh,
Ömrünü sordum, adımla bir yaş,
Neş'e verir sana bâde-i sabah...*

*Dakuklu, hizmet et her edibe sen,
Onlardan öğren de şiir söylemek,
Sakın ihmâl edip unutmayasan,
Kültüre bu yoldan hizmet eylemek..."*

Dakuklu 1962 yılında yazdığı “*Etme Havar*” (Bakınız Ek. s. Arapça 65) adlı şiirinde yaşanan hayatın zorluklarını dile getirirken insanların olumsuz davranışlarını, dedikoducu oluşlarını, birbirlerini çekemeyişlerini, dürüst olanların toplumda rağbet görmediğini ve toplumun giderek değer yargılarından uzaklaştıklarını ortaya koyar. İyi insanlara da bu olumsuz durumlar karşısında sabırlı olmalarını nasihat eder:

*“Bu âlemde sefâ nerde?
Gelen pişmân, giden bîzar...
Cefâ hammâlınız yerde,
Hatta cihân bize çok dar...*

*Cân alırlar, gam satarlar,
Görölmüş mü böyle bazar?
Helâle harâm katarlar,
İşlekleri zilletle ar...*

*Hele haksızlığa bir bak,
Herkes biri birin kavar,
Hak diyene birçok dayak,
Vurmuşlar etmemiş havar...*

*Ne âlemdir düşün hele,
Küçük haylar, büyük susar,
Çoluk çocuk kahri ile
Günler geçer, yürek yanar...*

*Kavim kardeşe ne dersen,
Sen yaptıkça onlar yıkar,
Hele sana zarar versin,
Durup temaşaya bakar...*

*Arkadaşa yol göstersen,
O aksine yoldan azar,
Sen ona bir hayr istesen,
O sana çok kuyu kazar...*

*Çok ağlama, yaşın dindir,
Kendine çok verme âzâr,
Dost birse de düşman bindir,
Sabırlı ol etme havar..."*

Dakuklu, bu fani dünyada insanın kendi nefsinı terbiye etmesini “*Hedef*” (Bakınız Ek. s. Arapça 66-67) adlı şiirinde dillendirirken onlara kendini bilmeyi de hatırlatır. Ancak bu şekilde riya ve kibirden kurtulabileceğimizi ortaya koyar:

*“Şu dünya cîfedir, tâlibi kerkes,
Ona konmak’cın koşuyor herkes,
Hırs u tama ise olmuş bir heves,
Nefsini yendin olabildin mi?*

*Hakkını istekte saralıp solma,
Dil rüşveti verip de kalpten olma,
Akarsular gibi engine dolma,
Tevâzu bahrine dalabildin mi?*

*Ne âlemdir bu bir dikkat et bir de,
Kimi meyhânede, kimisi derde,
Küçüğün büyüğe hürmeti nerde?
Kendi hürmetini bilebildin mi?*

*Nefsine uyan yolundan sapar,
Tanrı’sın anlamaz, gayrıya tapar,*

*Yetimin bîkesin malını kapar,
Bu âffetten âzat kalabildin mi?*

*Tekebbür gururdur, huylar da yamân,
Yalancı kimsede hiç olmaz î mân,
Fitne de doldurur postuna saman,
Riyâyı taşlara çalabildin mi?”*

Reşit Ali’ye göre en iyi ve en güzel insan, insanlığa hizmet eden insandır. Çevresindeki insanlara her zaman bu duyguyu aşılamaaya çalışmıştır:

“Yaram az (Bakınız Ek. s. Arapça 7)

*Derdim çoxtu yaram az
Bed asıl o kimsedi
İnsanlığa yaramaz”*

Reşit Ali, dostluğa, dostlarına değer veren bir şair olarak karşımıza çıkar. Dostlarının ölümünden sonra onlara yazdığı ağıtlar onun vefalı bir insan olduğunu da ortaya koyar. O, sadece dostları ardından değil topluma önderlik yapmış insanların ardından da ağıtlar yakan asil bir ruha sahiptir. Mücadeleleri ile toplumun sevdiği Yarbey Ali Abdulgâni’nin şehit düşmesinin ardından yaktığı ağıttan²³ (Bakınız s. 144) birkaç dize şöyledir:

*“Çetindir ölümün, yurt ataşlandı,
Yürekler tutuştu, gözler yaşlandı.*

*Bilmem ne havaydı, esti toz oldu,
Yazımız kış oldu, bahar güz oldu.*

*Ne haberdır bunu eşiden ağlar,
Acısı yamândır, yürekler dağlar.*

*Işıklı yıldızdan sen neye aktın?
Ceylan kuzuların kime bıraktın?*

*Vallahi firkatin çok güç ahabâba,
Ayrılığın çetin, her bir erbâba...*

²³a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 122.

*Sen öyle bir gençtin, bulunmaz eşin,
Hallinde asandın her müşkül işin.*

*Sen herkesi çok çok sordun el-hak,
Fakirler zengindi, sence muhakkak.*

*Yiğitten kerimdin, ey gözüm nuru,
Küsmeye bizlerden, kır bu gururu.*

*Unutmayız seni, oldukça hayat,
Makberin haclagâh, yat rahatça yat.*

*Dakuklu firkate dayanmaz yanar,
Hayatı kaldıkça hep seni anar...”*

Reşit Ali için dostluk ve vefa duygusu her zaman ön plandadır. Vefasızlığın insanî bir davranış olmadığını ortaya koymaktan da çekinmez. O, bu hasletleriyle bizlere bir gönül adamı olduğunu da hatırlatır.

“Yüzde bir (Bakınız Ek. s. Arapça 10)

Gevilde bir yüzde bir

Vefalı dost bulunmaz

Bulunsa da yüzde bir”

“Biçin meni (Bakınız Ek. s. Arapça 20)

Çox yorar biçin meni

Vefadan uzağ düşsem

Buxçuyla biçin meni”

Reşit Ali, toplumda yardımlaşma duygusuna önem veren bir kişilik olarak karşımıza çıkmaktadır. O, kimsesizlere, gariplere ve düşkün olan insanlara bakılmasını topluma hatırlatmaktan bir an olsun geri durmadığını şiir ve hoyratlarında dile getirir:

“Kimsesize (Bakınız Ek. s. Arapça 10)

*Arka ol kimsesize
Ne sizler dargın olun
Ne bizden kimse size”*

“Kimsesizi (Bakınız Ek. s. Arapça 10)

*İncitme kimsesizi
Seven hiç kimse yoktu
Bizimce kimse sizi”*

Reşit Ali, dini bütün bir Bektaşî şairidir. Dinî şiirlerinde zaman zaman Hacı Bektaş Velî ocağına bağlılığını da ortaya koyar. “*Sema-i Şarkı*”²⁴ (Bakınız s.129) adlı şiirinde Bektaşî Tarikatı Şeyhi Şeyh Mahmut’a övgüler yaparken Allah’tan af ve mağfiret diler:

*“Ey şâhım Mahmut, ey canım Mahmut;
Sen bizi kaldır rahmeyleyip tut,
Merhamet eyle, bizi bağışla;
Ey şâhım Mahmut, ey pîrim Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.*

*Zümre-i merdân senden alır cân,
Ruhrevansın ben sana kurbân,
Bırakma bizi didesi giryân;
Ey şâhım Mahmut, vay şeyhim Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.*

*Senden alır nur, günle ay yıldız,
Emrinde durar bu âlem dümdüz,
Felek devreder, dolanı şeb u rûz;
Ey cânım Mahmut, ey şâhım Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.”*

²⁴a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 90.

Reşit Ali, “Güzel Reşid'im”²⁵ (Bakınız s. 131) adlı şiirinde de bu dünyanın gelip geçici olduğunu vurgularken Allah aşkını da ortaya koyar:

*“Dakuk şairi bir tek Reşit'ti,
O da gam bahrine başı düşüptü,
Aşk dert elinden böyle coşuptu,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.*

*Dünya bezegine her vakit dalma,
Helâl dururken harâmı alma,
Hub Ali'den geriye kalma,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.*

*Aldım şiirin ben, hayli ağladım,
Senin aşkın için ciğer dağladım,
Âşıkla aşkını Hakk'a bağladım,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.”*

II. 2. Şiirlerinin Şekil Bilgisi Bakımından İncelenişi

Reşit Ali Dakuklu, Türk halk şiiri geleneğine bağlı, şiirlerini hece ölçüsüyle yazan bir şairdir. Geniş bir divân edebiyatı kültürüne sahip olmasına rağmen şiirlerini halk şiiri tarzı ile yazmıştır. Serbest şiir yazmamış ve aruz ölçüsünü de hiç kullanmamıştır.

Dakuklu, sanatı toplum yararına kullanan bir şair olduğu için şiirlerinde Türkmenlerin günlük yaşayışta konuştuğu sade bir Türkçeyi kullanmaya dikkat etmiştir. Şiirlerini sade ve anlaşılır bir üslupla yazmıştır. Sanatlı söyleyişlere fazla itibar etmemiştir. Dinî konularda yazdığı şiirlerin dışındaki şiirlerinde Arapça asıllı kelimeler yok denilecek kadar azdır. Bir dava adamı olduğu için şiirlerinde farklı nazım şekillerini pek kullanmamıştır. Hoyrat nazım şekli ağır basmaktadır. Bazı şiirleri manzum hikâye tarzındadır. Şiirlerinde genellikle dörtlükleri esas almıştır. Bunun yanı sıra beyitler ve beşlikler halinde yazdığı şiirleri de vardır.

Reşit Ali Dakuklu, şiirlerinde ahenk unsurlarına önem vererek kafiyeli ve redifli söyleyişlerle anlatımını güçlendirmiştir. Onun şairliğinin en büyük

²⁵a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s.92.

özelliklerinden birisi de az sözle çok şeyleri ifade etme sanatını ustaca hoyrat ve şiirlerinde kullanmasıdır.

II. 2. 1. Reşit Ali Dakuklu'nun Şiirlerinde Ölçü (Vezin)

Reşit Ali Dakuklu, bugün Irak Çağdaş Türkmen Edebiyatında hece ölçüsünü en iyi kullanan şairler arasında sayılmaktadır. Şiirlerinde hecenin 7, 8, 10 ve 11'li kalıplarını çokça kullandığı görülür. Didaktik tarzda yazdığı şiirlerde 15'li hece kalıplarını da kullanmıştır.

Türkmen edebiyatında hoyrat ve dörtlüklerde genellikle 7'li hece ölçüsü kullanılır. Hoyratlarda birinci mısra genellikle 3 veya 4 hecelidir, diğer mısralar 7 hecedir.

O yar dı

O ya rat tı / o yar dı

Şi rin' in sev da sıy la

Fer hat dağ lar / o yar dı

(4+3 7'li hece ölçüsü, bazı mısralar duraksız, birinci mısra 3 heceli)

Ya ra dan dı

Bu in cik / ya ra dan dı

Gam ye me / düş sen e ğer

Kal dı ran / Ya ra dan' dı

(3+4 7'li hece ölçüsü, birinci mısra 4 heceli)

A kıl in san, / tem bel ol maz,

Her ha ci yet / ya rar o na,

U zun yol lar / en gel ol maz,

Yü rür gi der / ko na ko na...

(4+4 8'li hece ölçüsü)

Senden alır nur, / günle ay yıldız,

Emrinde durar / bu âlem dümdüz,

Felek devreder, / dolan şeb u rûz;

Ey cânım Mahmut, / ey şâhım Mahmut,

Kan kermesiniz / herkese maksut.

(5+5 10'lu hece ölçüsü)

Da kuk lu, dâ mı na düş me dün yâ nın,
Çok i yi bil miş sin / gâ ye sin a nın,
Bu çok köh ne hân da / ko nan ker vâ nın,
He def dü dü gü nü / ça la bil din mi?

(6+5 11'li hece ölçüsü, bazı mısralar duraksız, diğer şiirlerinde 4+4+3 kalıpları da kullanmıştır)

Biz I rak bir li ği nin / ba ğın da gon ca gül le riz,
Bu de met gül ler i çin de, / ni lü fer der ler bi ze.

(7+8 15'li hece ölçüsü, diğer şiirlerinde 8+7'li kalıpları da kullanmıştır)

II. 2. 2. Reşit Ali Dakuklu'nun Şiirlerinde Kafiye Çeşitleri

Reşit Ali Dakuklu'da bir ahenk unsuru olarak kafiyeli söyleyişlerin öne çıktığını görüyoruz. Kafiye'nin her çeşidini ve redifi şiirlerinde ustalıkla kullanmıştır. Hoyratlarında her Türkmen şair gibi cinaslara bolca yer vermiştir. Kafiye şeması olarak çoğunlukla düz kafiye'yi tercih etmiştir. Bazen de çapraz kafiye'ye de rastlıyoruz. Şiirlerinde ana kafiye'yi kullanmaya da özen göstermiştir.

Reşit Ali Dakuklu'nun, şiirlerinde kullandığı kafiye şemasına ve kafiye çeşitlerine örnekler:

Kafiye Örgüsü

Düz kafiye

Ne hoştu o günler, o güzel hâller,	a
Ne hoştu sohbetler, o tatlı diller,	a
Ne çabuk geçirdi aylarla yıllar;	a
Ne sen bilerdin, bir cihân var Hasan,	b
Ne de ben bilirdim bir can var Hasan!	b

Çıraklar olurduk meclise gâh gâh,	c
Sayhamız feleği edirdi egâh,	c
O bezm-i sefâda hey Allah Allah;	c
Ne sende yorgunluk, ne ben de Hasan	b
O bezmi ederdin aşkla sen Hasan!	b

Düz kafiye

Çetindir ölümün, yurt ataşlandı, a
Yürekler tutuştu, gözler yaşlandı. a

Bilmem ne havaydı, esti toz oldu, b
Yazımız kış oldu, bahar güz oldu. b

Ne haberdir bunu eşiden ağlar, c
Acısı yamândır, yürekler dağlar. c

Nece haberdir bu, ya Ebu Hani? d
Gün battı, karanlık sardı her yanı. d

Çapraz Kafiye

Ne yaman vakitte ayrıldın bizden, a
Ayrılık zamânı değildi Nâzım! b
Parlak yıldızımız kaydı mı gözden, a
Yoksa gün, gurûba eğildi Nâzım? b

Sen bize kardaştın, ne ki arkadaş, c
Hatırda mı geçen, o güzel demler? d
Ne için ayrıldın, değerli yurttaş? c
Küsmek mi bu, yoksa taşı mı gamlar? d

Kafiye Çeşitleri

Yarım Kafiye

Bilmem ne havaydı, esti toz oldu, - **oldu** Redif
Yazımız kış oldu, bahar güz oldu. - **z** Yarım kafiye

Bir ay gördüm, cemâline doy-**ulmaz**, - **ulmaz, ılmaz** Redif
Rahmet yağar, gecesinde say-**ılmaz**, - **y** Yarım kafiye

Tam Kafiye

Mektubun aldım, okudum, yan - **dım**, -**dım** Redif
Bu ölmüş cânıma tâze ruh san - **dım**, -**an** Tam kafiye
Verdiğin doludan içtim de kan - **dım**,
He sensin dilimde, yemindim an - **dım**.

Kıracağız bağ olsa da, -**olsa da** Redif
Bu tılsımı iyi bil-dim, -**ağ** Tam kafiye
Kaldırırız dağ olsa da -**dim** Redif
Ye'is dediklerin sil-dim. -**il** Tam kafiye

Zengin Kafiye

Ne yazık görmedim, dayılarım hasretten âh, -**âh** zengin kafiye
Ey vefalı Yılmaz'ım, etme figan, giyme siyâh,
Boynum azât eyleyin, sizleri hıfzetsin İlâh;

Sorarsan ey dost, gönül yara-m var, -**m var** Redif
Ağlarım, inlerim, başta kara-m var, -**ara** Zengin kafiye
Bilmem hara gidem, bilmem hara-m var,
Allah'ı seversen değme yarama...

Tunç Kafiye

Bizlerden ümidin sana el **vermek**, **vermek, ermek** Tunç kafiye
Seninle yürümek, amaca **ermek**...

Ne haberdır bunu eşiden **ağlar**, **ağlar, dağlar** Tunç kafiye
Acısı yamândır, yürekler **dağlar**.

Ana kafiye

Bir şiirde bir plan dâhilinde tekrarlanan kafiyelerdir. Reşit Ali Dakuklu'nun "Nâçar Oldum" (Ek. s.200) adlı şiirinde, birinci dörtlüğün 2. ve 4. mısraları ile her dörtlüğün son mısrası birbirleri ile kafiyelidir.

Yürürken hayretle hayat yolunda, a - **ç** yarım kafiye
İniş çıkışlardan ben geç er oldum. b - **er oldum, aç oldum** redif
Koştum ömür çiftin, ektim belâlar, c
Bar verdi sonunda, gam biç er oldum b

Geldim geleli, bu köhne cihana, d
Daha ben tıfilken düştüm figâna, d
Yaralandı gönül, döndü al kana, d
Sütten de meyden de vazgeç **er oldum**... b

Tanıdım kendimi, neyim meğerse e
Cennetten kovulmuş bir bedbaht kimse, e
Bir yuvayla bir iş buldum n'ettimse, e
Kemâle eriştim, söz seç **er oldum**... b

Güller açmıyor da bülbüller coşkun, f
Doğmuyor feleğle bahtımız uygun, f
Hâlimiz sorarsan bütün gün yorgun, f
Geceler gözyaşı çok saç **ar oldum**... b

Cinaslı Kafiye

Yazılışları aynı ancak anlamları farklı kelimelerle yapılan cinaslı kafiyelere Reşit Ali Dakuklu'nun hoyratlarında sıkça rastlamaktayız.

Su al bize - **su al bize** (su almak anlamında)
Susuzux **su al bize** - **sual bize** (soru anlamında)
Hikmetten ders oxudux
Gel sorma **sual bize**

İnciyem men - **inciyem men** (inci, değerli taş anlamında)
Dür gevher **inciyem men** - **inciyem men** (incime, gönlü kırılma anlamında)
Cevrinnen faka dönsem
Zan etme **inciyem men**

II. 2. 3. Reşit Ali Dakuklu'nun Şiir Özellikleri

Reşit Ali Dakuklu, Türk şiirinde hem halk hem de divan tarzında edebiyata hâkim bir sanatçıdır. Devam ettiği Bektaşî dergâhında divan şiiri kültüründen etkilendiğini görüyoruz. O, Fuzûlî, Nesîmî, Nabî, Nedim, Harâbî ve Bâkî gibi Divan şairlerinden etkilenmiş ve az da olsa onların yazdığı tarzda şiirler yazma

çalışmasında bulunmuştur. Şunu da ifade etmek gerekir ki; Reşit Ali halk arasında daha çok halk şiiri tarzıyla tanınmıştır.

Divan tarzı şiir denemelerinde gazel, kaside ve mesnevi nazım şekillerini kullanmıştır. Bu tarz şiirlerine genellikle hece ölçüsünü uygulamıştır. Ancak bazı şiirlerinde aruz ölçüsünü de kullandığını görüyoruz.

Biz I rak Türk/ men le rî yiz, / Türk me_ner der/ ler bi ze
Biz vatan uş/ şâ kî yiz, şan/ lı e ser der/ ler bi ze!..
fâ i lâ tün / fâ i lâ tün/ fâ i lâ tün/ fâ i lün

Gazel ve kaside tarzı şiirlerinde kafiyeleşme (aa, ba, ca, da...) şeklindedir. Mesnevî tarzında yazdığı şiirlerde kafiyeleşme (aa, bb, cc, dd...) şeklindedir.

Biz Irak Türkmenleriyiz

“Biz Irak Türkmenleriyiz, Türkmen er derler bize, **a**
Biz vatan uşşâkıyız, şanlı eser derler bize!.. **a**

Biz vatan haritasında, doğru bir iz tutmuşuz, **b**
Yurdumuz bekleyici muhkem hisâr derler bize!.. **a**

Biz vatanda göz açandan, kimseyi incitmedik, **c**
Dost, düşman vassfımızı bir bir sayar derler bize!.. **a**

Biz Irak Türkmen’iyiz, her milletin kardeşiyiz, **d**
Hizmette çok üstünüz, kıymette zer derler bize!.. **a**

Biz Irak birliğinin bağında gonca gülleriz, **e**
Bu demet güller içinde, nilüfer derler bize. **a**

.....

Ağıt

Çetindir ölümün, yurt ataşlandı, **a**
Yürekler tutuştu, gözler yaşlandı. **a**

Bilmem ne havaydı, esti toz oldu, **b**
Yazımız kış oldu, bahar güz oldu. **b**

Ne haberdır bunu eşiden ağlar, c
Acısı yamândır, yürekler dağlar. c

Nece haberdır bu, ya Ebu Hani? d
Gün battı, karanlık sardı her yanı. d

Ne mâtemdir bu, yabancı dil-gîr, e
Şûle-veş yanarız, nedir bu tesir? e

.....

III. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN “DEĞME YARAMA” ADLI ŞİİR KİTABININ LATİN HARFLERİNE AKTARILIŞI

Bu bölümde Reşit Ali Dakuklu’nun yazdığı “*Değme Yarama*” adlı şiir kitabındaki şiir ve hoyratları, Latin harflerine aktarılmıştır. Her şiir başlığının yanına orijinal metnin ekler bölümünde kaçınıcı sayfada olduğu da belirtilmiştir.

III. 1. SUNUŞ

(Bakınız Ek. s. Arapça 3)

17 Temmuz Devrimi'nin Türkmen yurttaşları 24 Ocak 1970'de yayınladığı kültürel hakların uygulamasını sürdürmek amacıyla Türkmen Kültür Müdürlüğü üzerine düşen görevleri yerine getirmeye çalışmakta ve kültürümüzün geliştirmesi uğrunda hiçbir hizmetten geri kalmamaktadır. Müdürlüğün başlıca görevlerinden biri Türkmen aydınların müdürlüğe sundukları kitapların yayımlamak olduğu için müdürlük bu konuda imkânları içinde her türlü çabaları harcamaktadır.

İşte bugün müdürlük sizlere sayın şairimiz Reşit Ali Dakuklu'nun "*Değme Yarama*" şiir kitabını kıvançla sunarken üzerine yüklendiği görevlerin bir kısmını yerine getirdiğini ummaktadır.

Türkmen Kültür Müdürlüğü emektar şairimizin uzun yıllar boyunca yazdığı çeşitli şiir ve hoyratları kapsayan bu şiir kitabını yayınlarken imkânlarımız içinde bütün Türkmen eski ve yeni kuşak şair ve yazarların yapıtlarını da (eserlerini) yayınlamaya söz verir, herkese üstün başarılar diler.

Türkmen Kültür Müdürlüğü

III. 2. HOYRATLAR

²⁶Bir dene

Bin sünbülde bir dene
Geceler koymaz yatım
Aklım alıb birdene

Bir dene

Bağda bağvan bir dene
Neyim var hepsin verdim
Ne istisen bir de ne

O günü

O saatüv o günü
Akılsız o kimsedi
He malıydan ögünü

Sene men

Çox mailem sene men
Yüz sene xizmet etsem
Hiç yorulmam sene men

Sene mal

Sene hüsün sene mal
Gevlim sennen inciyp
Gel gevlimi senem al

Bu dağı

Ferhat yarar bu dağı
Hepsi şeyden azizdi
Bülbüle gül budağı

Bu dağı

Vurma mene bu dağı
Meğer Ferhat dirilsin
Çapsın geçeğ bu dağı

Al çağında

Her şeyi al çağında
Figana düşer bülbül
Gonçenin alçağında

Al çağında

Al girin al çağında
Gevlin kırma kimsenin
Hak gevil alçağında
1960-4-2

²⁶ek. s. (Arapça) 4.

²⁷Hasa'ya bak
Kerkük'te Hasa'ya bak
Yar gelip karşın alıp
Dikkat et has aya bak

Hasa meni
Apardı Hasa meni
Tut elimden lütuf eyle
Yetir bir hasa meni

Bu taya
Sığındım bir bu taya
Koyma bu sel aparsın
Geçirt meni bu taya

Bu taydan
Gördüm seni bu taydan
El attım buta tutum
Düştüm sele bu taydan

Daş daşa
Atma meni daş daşa
Cahille gül taşıma
Akıl ilen daş daşa

Daşa derdim
Az kalıp daşa derdim
Halimden şikat ettim
Meğer çok daşa derdim

²⁷ek. s. (Arapça) 5.

²⁸Aynasına

Yar baxar aynasına

Âşıkın ayı sensen

Işıklı aynasına

Aynasına

Ay düşer aynasına

Gönlüme değme gözel

Korkum var aynasına

Yüz aydan

Hüsnüv güzel yüz aydan

Ömrüm tükendi bitti

Bin of âhla yüz aydan

Yüz aydan

Yüz seneden yüz aydan

Hüsnüv aya benzettim

Hiç çevirmem yüz aydan

Baş ara

Aklı kâmil baş ara

Hal olmayan müşkülüm

Meğer yârim başara

Baş mennen

Kılıç sennen baş mennen

Yurda xizmetten geçmem

Gitse de bu baş mennen

Men sevdim dönebilmem

Gitse de bu baş mennen

1960-6-2

²⁸ek. s. (Arapça) 6.

²⁹Kala yeri

Kerkük'te kala yeri
Eyliġ ele hayatta
Çok zaman kala yeri

Kala deme
Tepeye kala deme
Mehebbet meclisinde
Muhannet kala deme

Yaram az
Derdim çoxtu yaram az
Bed asıl o kimsedi
İnsanlığa yaramaz

Yaram azdı
Gün degdi yaram azdı
Yaram yâr yarasıdı
Demesen yaram azdı

Mendilde
Koku aldım mendilde
Sevgimiz destan olup
Sen hüsünde men dilde

Mendile
Terle silim mendile
Sevdana kurban oldum
Bele düştüm men dile

Bir senedi
Al menden bir senedi
Her gün gördüğüm yârı
Görmirem bir senedi

Bir sene
Günüm olup bir sene
Her gelen baktı geçti
Ümit kaldı bir sene

Yol daşı
Yoldaş sever yoldaşı
Yoluna doğru yürü
Toxunmasın yoldaşı

Yoldaşına
Yol düşer yoldaşına
Acele getme yola
Tokuşma yoldaşına

Kara dağdan
Yel eser kara dağdan
Sinemde yer kalmıyıp
Oluptu kara dağdan

Dağ yeri
Serin olup dağ yeri
Happı derdim sağalsa
Hiç sağalmaz dağ yeri

²⁹ek. s. (Arapça) 7.

³⁰Gece kaldım
El yattı gece kaldım
Kervan yüklendi getti
Men gene gece kaldım

Geç oldu
Ömür bitti geç oldu
Yar bizden itab eder
Kax gideğin geç oldu
Men senden ayrılmazdım
Yetişmedim geç oldu

Yanakaldım
Od tuttu yanakaldım
Gözden düşenler kimi
Gör nice yana kaldım

Yan yeri
Pervana ol yan yeri
Rakipler giden yoldan
Bir az çekil yan yeri

Bu bağlar
Hiç açılmaz bu bağlar
Şen olu şenlik olu
Yar gelende bu bağlar
Sabır ettim of demedim
Dayandm bu bağlara

O yandı
Seslendim yâr oyandı
İkimiz bir ataşdan
Men tutuştum o yandı

Yanmadım
Su septiler yanmadım
İzleriv delil oldu
Yollar geçtim yanmadım
1960-6-18

³⁰ek. s. (Arapça) 8

³¹Su aldı

Gül bu dağdan su aldı
Derdimnen sorma güzel
Bu bir çetin sualdı

Su alı

Yürek coşar su alı
Hal ehli halden bili
Hiç sormadan sualı

O balı

O şekeri o balı
Meni bu hala salan
Ala gözlü obalı

Obada seni

Gördüm obada seni
İçme aşk badasınnan
Yandır o bada seni

Yaradandı

Bu incik yaradandı
Gam yeme düşsen eğer
Kaldıran Yaradan'dı

Yara mene

Vurublar yara mene
Gösterme xax kapısın
Sen özöv yara mene

Yarı dile

Almışam yarı dile
Yâr sennen yâr dilese
Canıv ver yarı dile

Yarı yola

Yetiştim yarı yola
Sularam gözyaşımnan
Salandam yarı yola

Eğer meni

Hilal kaş eğer meni
Açılı tutgun gönlüm
Yâd etsev eğer meni

Eğer mene

Lütf etsev eğer mene
Eliv elimde olsa
Felek baş eğer mene

Dalı kimin

Boyu serv dalı kimin
Elif'iydim Âdem'de
Büküldüm dalı kimin

Dalabilmem

Deryaya dalabilmem
Bu gülmeğ hardan gelüb
Bu güzel dala bilmem

³¹ek. s. (Arapça) 9

³²Yüzde bir

Gevilde bir yüzde bir
Vefalı dost bulunmaz
Bulunsa da yüzde bir

Yüze deme

Eylix et yüze deme
Baha yox değerliye
Alsav da yüze deme

Güzelden

Dünya dolup güzelden
Özüve güven yeri
Çevirginen güzelden

Güzele

Bakmaktadır güzele
Özüvi kurban eyle
Her vefalı güzele

Pervanedi

Aşk mesti pervanedi
Sen mene arxa olsav
Düşmandan perva nedi

Pervaneden

Aşk öğren pervaneden
Hayâlin gönüldedi
Farktadın pervaneden

Yasin'den

Elif'inden Yasin'nen
Bülbülü gül çıkardı
On bir ayın yasinden

Yası kimi

Elif'i yası kimi
Bülbül'çün şadlık hanı
Toyu da yası kimi

Kimsesizi

İncitme kimsesizi
Seven hiç kimse yoktu
Bizimce kimse sizi

Kimsesize

Arka ol kimsesize
Ne sizler dargın olun
Ne bizden kimse size

Bele derdim

Kur beşik bele derdim
Koşdum gam cütlerini
Derd ektim bele derdim

Bele derde

Karışıp bele derde
Macal yok söz demeğe
Düşmüşem bele derde
Yalğuz gam istirdim men
Katıldı bele derde
Tuttular gafil meni
Saldılar bele derde

³²ek. s. (Arapça) 10

³³Bele dertten

Ezildim bele dertten
Gönlüm gam madenidi
Doludu bele dertten

Bele dertten
Kurtulmam bele dertten
Gördüğün can ayrılmaz
Kahirden bele dertten

Ğam sızı
Kahir bizi ğam sızı
Yol salıp he bizleri
Ğam axtarmaz ğamsızı

Ğam sizden
Kahir bizden ğam sizden
Ğam sattığ ğam kazandığ
Gam almadığ ğamsızdan

Havaydan
Kuşlar uçar havaydan
Görmedim şad gevlimi
Ömrüm geçti he vaydan

O yâr sene
Maildi o yâr sene
Kereler ğam getiri
Beyaz gir uyar sene

O yâr meni
Atıptı o yâr meni
Keman kaşır oxları
Akibet oyar meni

Yazı yeri
Sakindi yazı yeri
Yazdıkça kan ağlaram
Kan olu yazı yeri

Yazı yere
Gel gideğ yazı yere
Yazaram çarx elinnen
Kanımla yazı yere

Şirin sözü
Şirindi şirin sözü
Diyeller şad olullar
Ferhad'la Şirin sözü

Şirin sözü
Seveller şirin sözü
Yengi bir ruh bağışlar
Ferhad'a Şirin sözü
1960-10-1

³³ek. s. (Arapça) 11

³⁴Ne malı

Maldan sorma ne malı
Bu gördüğuv tufanlar
Ağlar gözden nem alı

Nem alsa

Bine çöker nem alsa
Bu mal yarav bağlamaz
Kiymetsizdi nem alsa

Nişan yeri

Köksüvde nişan yeri
Pençemiz kaf dağında
Koyuptu nişan yeri

Nişan sennen

Göz mennen nişan sennen
Aşkıvdan derbederem
Axtarram nişan senen

Gül üstüne

Gül biter gül üstüne
Yaslı bülbül yanına
Gel gideğ gül üstüne

Gül sedeler

Bağvanlar gül sedeler
Oxtandı rakip sözü
Yüzüme gülse deler

Sağ almaz

Sakat satan sağ almaz
Ölsem bir de dirilsem
Yaralarım sağalmaz

Sağ aldım

Sağ işledim sağ aldım
Yüz yılın xastesiydim
Sizi gördüm sağ aldım

Yüz bineye

Daş düzdüm yüz bineye
Hüsnünün zerresini
Değişmem yüz bin aya

Yüz bineye

Ustayam yüz bineye
Bir hasret lekke salı
Yüz kere yüz bineye

Cana dayağ

Can olu cana dayağ
Ey cisme yağın rahmet
Sen bir az cana da yağ

Yağmadı

Bulut çöktü yağmadı
Leyleler gül sepiller
Mecnûnlara yağmadı

³⁴ek. s. (Arapça) 12

³⁵Tersi nedi

Yüzü ne tersi nedi

Felegin hamı işi

Bizimnen tersinedi

Tersineden

Axırı tersineden

Gideğ felek yanına

Sorağın tersi neden

1960-10-23

³⁵ek. s. (Arapça) 13

III. 3. GÜZEL ŞEHİR VE KÖYLERİMİZ İÇİN DÜZÜLEN KARŞILIKLI CİNAS HOYRATLARIM

³⁶Aslan yeri

Çemliğdi aslan yeri

Telafer yurt ocağı

Gülşendi aslan yeri

Aslan bize

Ad olup aslan bize

Türkmen er doğru kimse

Diyeller aslan bize

Erbil'i

Çox severiğ Erbil'i

El elin dayağıdı

Er kadrini er bili

Erbil'e

Durax yeriv Erbil'e

Kadir kıymet çox olu

Er hürmetin er bile

Altunnan

Köprümüz var altunnan

Kafilemiz çox geçip

Bu yıldızlar altınnan

Altın biz

Yakut sizsiz altın biz

Kaf dağın sed koydular

Çoxtan geçtiğ altın biz

Kerkük altın

Dağ gümüş Kerkük altın

Altı devlet besliri

Seyreyle Kerkük altın

Yüz bin arxa

Su töker yüz bin arxa

Kerkük ışığı sönmez

Dolansa yüz bin arxa

Tisin'çi men

Müştâkım Tisin'çi men

Kale gün Korya gülzâr

Karşıda Tisin çimen

Çimenzara

Gel gideğ Çimenzar'a

Ne gelse Hak'ten xoştı

Çi sene çi men zara

³⁶ek. s. (Arapça) 14

³⁷Beşir'mizdi
Sevenmiz Beşir'mizdi
Karşıdaki yeşil köy
Çox aziz Beşir'mizdi

Beşir'di kitar yolu
Gül çiçek sağı solu
Yolunda yorulmağ yox
Cana can katar yolu

Bağ içinde
Hurmatı bağ içinde
Vuruptu avçı meni
Bağlıyım bağ içinde

Teze derdim
Güçleştı Teze derdim
Geç girdim dost bağına
Güllerin teze derdim

Dakuk için
Baş verrem Dakuk için
Eser görmeğ istersev
Gel gezeğ Dakuk için

Gözele sar
At kement gözele sar
Yetir meni Dakuk'a
Göreğın güzel eser

Duza karşı
Yaramdı duza karşı
Aksu olup axaram
Bu güzel Duz'a karşı

Duza bax
Ekmege bax duza bax
Murtuz Ali Dağı'nan
Türkmen yurdu Duz'a bax

Leylan'adı
Sevgim he Leylan'adı
Düşmeyen aşka bilmez
Mecnun kim Leyla nedi

Leylan özüm
Türkmen'em Leylan özüm
Atıcılloyı kimi Atıllam
Leylan özüm

Bayatlı
Sevdim seni Bayatlı
Yaram var al terkive
Türkmenoğlu bay atlı

Bay atlılar
Bay diler bay atlılar
Benziller aslanlara
Bu gelen Bayatlılar

³⁷ek. s. (Arapça) 15

³⁸Kifri bize

Şhirdi Kifri bize
Netmiştiğ rakiplere
Ediller kifri bize

Kifri güzel
Yurdumda Kifri güzel
Cevr etse yâr incimem
İtabı kifri güzel

Kara tepe
Beyaz daş kara tepe
Bağı çox soyu şirin
Şirinsen Karatepe

Kara girsem
Aybetme kara girsem
Yorulmam dost uğrunda
Dağ çıxsam kara girsem

Yahyavay'dan
Türkmeniğ Yahyavay'dan
Zekeriyye duası
Kurtuldu Yahya vaydan

Yurdumdadı
Hanekin yurdumdadı
Hepsi dadlardan şirin
Şirindi yurdumdadı

Halı yeri
Hanekin halı yeri
Bilmem ne renk gösteri
Güzelin halı yeri
Güzel türme örtünüp
Görünmez halı yeri

Kızlarbat'a
Gel gideğ Kızlarbat'a
Misk ü anbere güle
Gençlerle kızlar bata

Kızlarbat'mış
Görünen Kızlarbat'mış
Gençler köyde düğünde
Bezege kızlar batmış

Bağlar bize
Şehirban bağlar bize
Yâd eder hiç unutmaz
Dost gevil bağlar bize

Şehirban'a
Âşıkam Şehirban'a
Mecnun'a sahra yurdun
Verdiler şehri bana

Hasadarı
Tuz yanda Hasadar'ı
Arifler cehle uymaz
Katmazlar hasa darı

Hasadar
Dünya küçük Hasadar
Sular onun'çin taşkın
Gözyaşım çok Hasa dar

³⁸ek. s. (Arapça) 16

³⁹Beyat'tadı

Bastamlı Beyat'tadı

Buyurun bay atlılar

Datlıdı bayat dadı

Beyat'sa

Geliş yeriv Beyat'sa

Başım top dost uğrunda

Baylar tutar bay atsa

Amirli'yiğ

Beyat'ta Amirli'yiğ

Yurda hizmet etmek'çin

Gençler seç Amirli'yiğ

Amirlidi

Muti di Amirlidi

Fuzûlî'nin nenesi

Diyeller Amirli'di

Karanaz

Obamız var Karanaz

Yaz günü sıcaklarda

Gençler eyler kara naz

Kara nazlar

Yigittir Karanazlar

Çox oyğuşlu görünü

Beyazda kara nazlar

Biravçu'muz

Yurd yeri Biravçu'muz

Yüz bin avçuya bedel

Yedekti bir avçu'muz

Çimeni

Gezdim gördüm Çimen'i

Gören fark etmez bizi

Çi bir adı çi meni

Kuşçular var

Avçılar kuşçular var

Cana çok yakın güzel

Bir alay kuşçular var

Kuşçularımız

Baz olar kuşçularımız

Hepsi Türkmen dilidi

Yurdaki kuşçularımız

Sarayı

Yâd et Ali Sarayı

Yıldızdan tütçüyüğ

Dört taraftan sar ayı

Sarayımız var

Bekçimiz sarayımız var

Gevlimiz sultanına

Çok yüksek Saray'mız var

³⁹ek. s. (Arapça) 17

⁴⁰Muradlılar

Yigittir Muradlılar
Canımı nedir etmişem
Yığışsın muradlılar

Muradı
Niyaz ver al muradı
Topraklı yollar teki
Geçtiğ bizler Murad'ı

Zengülü'müz
Obadı Zengülü'müz
Suvarrığ göz yaşıydan
Saraltmaz zen gülümüz

Zengi'ye biz
Kardaşğ Zengi'ye biz
Atlarmız gögde uçar
Vurandağ Zengi'ye biz

Çardağlı'yam
Bayat'ta Çardağlı'yam
Çarpaz dağlama meni
Men özüm Çardağlı'yam

Çardağ'dan
Çarpaz Dağ'dan Çardağ'dan
Güle bülbül itabın
Seyr ederem çardağdan

Köksüden biz
Bayat'ığ köksüden biz
Sinemiz kalxan ettiğ
Vurulluğ köksüden biz

Köks güzel
Bu şirin köks güzel
Sevgili beyatımızda
Yüz geniş köks güzel

Leyla sene
Yâd edim leyla sene
Bu çöllerde derbeder
Mecnûn'am Leylâ sene

Leylâ'm sensen
Mecnûn men Leylâ'm sensen
Gözümde hasret yaşı
Dilimde leylam sensen

Leylâ diyer
Neneler leylâ diyer
Aşka kurban olmağın
Mecnûn'a leyla diyer

Leyleyden
Körpe yatar leyleyden
Ferhat Şirin vayında
Mecnun da he Leyle'yden

⁴⁰ek. s. (Arapça) 18

⁴¹Lale dağdan
Gül bağdan lale dağdan
Lal özü çox dağlıdı
Söz açma lale dağdan

Lale dağda
Yetiştim lale dağda
Dağlıya görünmeğ' çin
Kan ağlar lale dağda

Lale aldı
Gönça al lale aldı
Güzelliğ caizesin
Bu bahar lale aldı

Lala alsa
Dağıldı lala alsa
Nergis saralı gamdan
İkbâli lala alsa

Xalı yerde
Xal yerde xalı yerde
Baharın güzel çağın
Gel göreğ xalı yerde

Xalı kimin
Xal yoxtu xalı kimin
Mor çiçek süsen sünbül
Yoncalar xalı kimin

Çağlar gider
Gözyaşım çağlar gider
Xizmet et hayatta çox
Gün geçer çağlar gider

Çağlar deme
Su taşsa çağlar deme
Kahirden gamdan geçen
Çağlarda çağlar deme
1961-2-18

⁴¹ek. s. (Arapça) 19

⁴²Yaraydan

Canım ezdim yaraydan
İşıklı yıldız teki
Ayrılmışam yâr aydan

Yara yâr
Tabib ol da yara yar
Yar adın alma dile
Olmuyupsa yara yâr

Yara ağlar
Çox uyar yara ağlar
Vuran yâr odulan yâr
Yâr sızlar yara ağlar

Ağır sada
Buluttu ağır sada
Yaram gizli tutaram
Ah etmem ağırsa da

Yârı bizler
Seviriğ yârı bizler
İnsafta beraber ol
Yarı siz yarı bizler

Yara'yçın bax
Baxtıxça yara'yçın bax
Gözümnden baxan sensen
İnan gel yâr ay'çın bax

Biçim olu

Kış gider biçim olu
Ayrılığ oddan kömlek
Oyunca biçim olu

Biçin meni
Çox yorar biçin meni
Vefadan uzağ düşsem
Buxçuyla biçin meni

Karan gün
Kara talih kara gün
Eridi sular eder
Bir dem düşse kara gün

Kereden
Ağı seçmem kereden
Gözyaşım seli içre
Gel bax mene kereden

Kan aldı
Kan karadı kan aldı
Derdimi yâr tez bildi
Nişter çaldı kan aldı

Kan alsa
Göz hiç görmez kan alsa
Geçeriğ pekimiz yox
Denizlerse kanalsa

⁴²ek. s. (Arapça) 20

⁴³Havara

Kulağ tuttum havara
Xax varlığı çox sever
Boyun eger he vara

Havardan

Günüm geçti havardan
Hara getsem bu söz var
He yoxluxtan he vardan

Gözler bizi

Yandırıp gözler bizi
Dakukda İmam Zeynel
Rahm edip gözler bizi

Yaralı

Bizden çoxtu yaralı
Cannan made neymiz var
Onuda bir gün yâr alı

Yara var

Derdiv sele yara var
Bizde derd düşkünüyüğ
Yüregimizde yara var

Yaradı

Bütün canım yaradı
Yaram yâddan çıxarıp
Dilimdeki yar adı

Yaraydan

Sağ gezerem yaraydan
Deme ay güzel olmaz
Çox güzeldi yâr aydan

Yara bizden

Selam de yara bizden
Biz dertliyiğ yaradan
Dertlidi yara bizden

Yara bize

Vurulup yara bize Yaramaz
el adamı
Sen özöv yara bize

Yara bilmem

Neynim men yara bilmem
Bu ayrılıx dağını
Yalğuz men yarabilmem

Yara bilmez

Derd açma yara bilmez
Yadlar bu birliğimizi
Bir daha yarabilmez

Yara kannan

Bağlıyix yâra kannan
Tahnedən ruh usanmaz
Eksilmez yara kannan

⁴³ek. s. (Arapça) 21

⁴⁴Yaradandı

Derdim çox yaradandı

Derdimin dermenine

Dermen he Yaradan'dı

Yara deme

Derd gizle yara deme

Gözyaşiv merhem eyle

Sar yarav yâra deme

Yara derdim

Bağdan gül yara derdim

Sennen çok yaralıyam

Açmaram yara derdim

Yara deger

Merheme yara deger

Yâr ruhtan degerlidi

Bulunmaz yara deger

Yaraya deger

El çek yaraya deger

Sizde yâr yulduzdansa

Bizde yâr aya deger

1961-4-25

⁴⁴ek. s. (Arapça) 22

⁴⁵Men de içim
Doldur ver men de içim
Mum teki aşk oduna
Yandırım men de içim

İçte gör
Yazda görme içte gör
Muhabbet badasınnan
Yandırdığın iç de gör

Bir güncedi
Bir ömür bir güncedi
Kalbimdeki ataşın
Halavu bir güncedi

Güne benzer
Yıl geçer güne benzer
Ayrılığ seetleri
Ataşlı güne benzer

Durnaydan men
Seslendim durnaydan men
Sazdan bitmeyen derdim
İnleyim dur naydan men

Ne yâdına
Salıplar ne yâdına
Kösküne ox vurulmağ
Yazılıb ney adına

Güzel çimen
Güzel çay güzel Çimen
Can versem incemerem
Vefalı güzelçi men

Çimene de
Yol düşer Çimen'e de
Birdi rakip bühteni
Çi sene çi mene de

Olma yan
Gir katar olma yan
Dertlini hiç anlamaz
Derde düçâr olmayan

Yan birde
Gel dolaşma yan birde
Işşığ ol nefî göster
Mumlar teki yan bir de
1960-8-29

⁴⁵ek. s. (Arapça) 23

⁴⁶Asıl gülden
Asılığ asıl gülden
Bağvan gül derse yara
Sen de kax asıl gülden

Asıl güle
Bülbül ol asıl güle
Bağda hizmet etmeyen
Yetişmez asıl güle.

Asılsaydım
Kandil ol asılsaydım
Her bed asıl güzeli
Bilmedim asıl saydım

Asıl sayar
Asılı asıl sayar
Sevgili yâr uğrunda
Gam yemez asılsa yâr

Asılsıza
Yüz verme asılsıza
Sevgimiz faş etmesen
Söz olu asıl size

Asıl bizden
Kol dola asıl bizden
Vefa axtaran kimse
Axtarsın asıl bizden

Aslı güzel
Sevdim bir aslı güzel
Mecnun'un Leyla'sıdan
Kerem'in Aslı güzel

Aslı kimdi
Asıllar aslı kimdi
Leyla vurgunu Mecnun
Tanımaz Aslı kimdi

Aslan yeri
Yurdumdu aslan yeri
Vatanın sevmiyenin
Tapılmaz aslan yeri

Asıldayan
Yan gider asıldayan
Vatana hizmet için
Kandil ol asıl da yan
1961-10-10

⁴⁶ek. s. (Arapça) 24

⁴⁷Oyan ağla
Yar köçtü oyan ağla
Vuruldum durabilmem
O kaşla o yanağla

O yanağlar
O dudak o yanağlar
Diyesen sihirdendi
Sözüve oyan ağlar

O yanağlar
Gül seper o yanaxlar
Men ağlaram bu yanda
Yaş gizler o yan ağlar

O yanan'çın
Hayranıx o yanan'çın
Aslan da olsav yatma
Zafer var oyanan'çın

O yananda
Ah etme o yananda
Yansam men keydi yoxtu
Söndür sen o yananda

Oyanıklar
Yigittir oyanıklar
Ölsem de kebre girsem
Hiç sönmez o yanıklar

O yarı
O yarattı o yarı
Şirin'in sevdasıyla
Ferhat dağlar oyadı

O yarı
Mene kıyan o yarı
Sağalmıyan yaramı
Nişter çaldı o yarı

O yana bax
Yüz çevir oyana bax
Başım cellad elinde
Gözlerim oyana bax

O yanlar
Bağ baxçadı o yanlar
Güvenme düşer ağlar
Yâr sözüne oyanlar

O yaradı
Sızlıyan o yaradı
Elim çekti çıxarttı
Halime o yaradı

O yaradan
Pekim yox o yaradan
Gevlimizi şad etsin
Yetişsin o Yaradan
1962-4-21

⁴⁷ek. s. (Arapça) 25

⁴⁸Kavma meni

Men dostam kavma meni

Üregten vurulmuşam

Al yetir kavma meni

Kav yandır

Çakmağiv çak kav yandır

Ne üz ver üzden çıkart

Ne de bele kav yandır

Ona sat

Dokuza al ona sat

Dost sennen can dilerse

Sen canıvı ona sat

Ona satma

Birliği ona satma

Her geldiye tuş olsav

Sırrıvı ona satma

Daşa başdan

Su akar daşa başdan

Gam gelse gevilde tut

Yol verme daşa başdan

Dilden dile

Düşmüşem dilden dile

Her ne Hak'tan dilersev

Aç gevil dilden dile

Dile meni

Salıplar dile meni

Harda bir dertli görsev

Sen ondan dile meni

Dağı tele

Çekipler dağı tele

Etek çal himmet eyle

Hizmetiv dağıt ele

Dağı telden

Sarıplar dağı telden

Müfsidi elde görsev

Kav çıhart dağıt elden

Sayağ duran

Sayağ dur sayağ duran

Naxsı işi sağ ettiv

Gel bir bir sayağ duran

Dur sayağ

Yatma gafıl dur sayağ

Bizlere yeten zulmü

Ağlar gözle dur sayağ

Kana damar

Yollardı kana damar

Gözüm ciger körpesi

Kan emer kana damar

⁴⁸ek. s. (Arapça) 26

⁴⁹Kandı damar

Vucutta kandı damar

Gözümnen daman yaşlar

Yaş değı kandı damar

1962- 4-26

⁴⁹ek. s. (Arapça) 27

⁵⁰Devran otu

Kax silkin devran otu
Yandırıp çox tufaklar
Çarx gamdı devren otu

Otu biraz
Gel getme otu biraz
Yanıram gam otunda
Çek mennen otu bir az

Bela yeri
Gevlimdi bela yeri
İncitme hiç kimseni
Doğru kax bele yeri
Soyu gam toxumu gam
Bar veri bele yeri

Bele yerde
Gam gögde bele yerde
Yüküm gam gözüm yaşlı
Siyahım bele yerde

Bele otu
Bele kalk bele otu
Aşk oddan bir kömlekti
Gel girme bele otu

Bele otu

Ögüt tut bele otu
Lehbesine dayanmam
Yelleme bele otu

Giryan sende
Giryan men giryan sende
Aşk mülkü ataşdandı
İstersev giryan sende

Girvana bax
Dertliyev girvana bax
Axtarsav gam diyarın
Düşmüşem girvana bax

Bu zardan
Utuzmuşam bu zardan
Meni felek vuruptu
Elleriv çek bu zardan

Bu zar bizi
Yandırıp bu zar bizi
Rakibi görsev çekil
Korxum var buzar bizi

⁵⁰ek. s. (Arapça) 28

⁵¹Hazar ağlar

Gül görse hazar ağlar
Ayrı düşse körpeden
Neneler hazar ağlar

Hazar dan
Hazar ağlar Hazardan
Kalp ataşı gevil ğamlı
Günümüz geçer he zardan

Ayağlar
Gitmez oldu ayağlar
Derdimin birin desem
Gün kızarı ay ağlar

Ayaxdandı
İncigim ayaxdandı
Geceler yatmamağın
Sebebi ay axdandı

Ay mennen
Hürker sennen ay mennen
Ne sennen ay tükendi
Ne vazgeçti ay mennen

Ay ardından
Gün çıkar ay ardından
Gevlimdi azad eden
Vayları ay ardından

Binaya

Daş koymuşam binaya
Yarın hüsnün deĝişmem
Beş yüz güne bin aya

Bine tekin
Derd sattım bine tekin
İyi ad devam eder
İyi bir bine tekin

Yâda sal
Eyyi düşün yâda sal
Avlandım av ederken
Bekes başım yada sal

Yada derdim
Açılmaz yada derdim
İnsaf et zalım felek
Ya gam al ya da derdim
Sen mene yar olsayduv
Demezdım yada derdim
Unutma o günleri
Men seni yâd ederdım
Bir bağda emek çektim
Meyvesin yâda derdim

Bir diyara
Gel gideğ bir diyara
Çi yardan çi ağıyardan
Ox binse birdi yara

⁵¹ek. s. (Arapça) 29

⁵²Diyar diyar

Soruldum diyar diyar

Düştüm aşk sahrasına

Çağırırım di yâr di yâr

Bir sinedi

Derd çeken bir sinedi

Bir ölüm bir ayrılık

Üç dertten birsi nedi

Bir sinedi

Bin oxa bir sinedi

Bir alan bir vereni

Gözeden birsi nedi

1964-11-15

⁵²ek. s. (Arapça) 30

111. 4. SIHHATİMİ SORAN TELEFAR FELEKOĞLU'NA HEDİYE EDİLMİŞTİR

1964-12-12

⁵³Havaydan

Bulut gider havaydan

Ey halim soran kimse

Günümüz geçer he vaydan

Havası var

Gevlimin havası var

Yanıram mumlar teki

Başta aşk havası var

Gözyaşlı ciger dağlı

Canımın safası var

Kafeste gevlim kuşu

Mihnetten navası var

Aya döner

Gün baxar aya döner

Geceler yuxu bilmem

Vaylarım aya döner

Ayrılx halim sorsan

Günüm bir aya döner

Aya döndüm

Gün battı aya döndüm

Gördüğöv o dertten men

Büküldüm yaya döndüm

Ziynerece gece gündüz

Bir dertli naya döndüm

Kazan demde

Kap yanda kazan demde

Sen de gel yardım eyle

Dost kabrim kazandemde

Kazan yeri

Ocaxtı kazan yeri

Sulavun göz yaşıydan

Dost kabrim kazan yeri

Datlı dil güler çehre

Eyyi ad kazan yeri

⁵³ek. s. (Arapça) 31

⁵⁴Yaz derdim

Al kelemüv yaz derdim

Gam ekdim gamlı cana

Meyvesini yaz derdim

Yaza derdim

Kâtip yox yaza derdim

Felek elime düşse

Kışını yaz ederdim

Söz kırma

Söz tüfenkti söz kırma

Çıkma baba sözünden

Zarar çekme söz kırma

Sözden al

Sözü dinne sözden al

Küreye girmeyince

Demir olmaz sözde nal

Dada geldim

Dad ettim dada geldim

Çıgiydim bişmemiştim

Kaynadım dada geldim

Rakip çox kıydı bugün

Elinnen dada geldim

Dada gelmez

Dadsız şey dada gelmez

Pervane şem'e karşı

Yansa da dada gelmez

Yarasızlar

Gam yemez yarasızlar

Gözüm yârı görende

Derd atar yara sızlar

Derdim inan

Büyüktü derdim inan

Gam ekdim ah gügerdi

Gam gülen derdim inan

İl arası

Geçti il arası

Hepsi derdler sağalı

Sağalmaz dil yarası

Dilesen de

Ova bir xoş dile sende

Dost dostu xer dilese

El kaldır dile sende

Hak sennen uzax degi

Dilerse dile sen de

⁵⁴ek. s. (Arapça) 32

⁵⁵Kora benzer

Korağ bir kora benzer

Gevlimde aşk ataşı

Yanan bir kora benzer

Yanar dağdan

Farkım yox yanar dağdan

Dağ üste dağ vurdular

Dağ yeri yanar dağdan

Üzüm yoxtu

Heyva var üzüm yoxtu

Halimi dost ahababa

Demeğe üzüm yoxtu

Üzüme bax

Get bağda üzüme bax

Ne hecet derd açmağa

Saralan üzüme bax

111. 5. CİNASLI HOYRATLAR

1965-10-26

⁵⁶O yana

Gözüv çevir o yana
Sol yannan yaralıyam
Dönebilmem o yana
İkimiz bir ataşta
Reva görmem o yana
Rakip bizden vazgeçmez
Meger baxtlar oyana

O yana baxma
Göz çek o yana baxma
Kıy cana dost yanında
Gir yan o yana baxma
Tutarsav eyyi dost tut
Söze oyana baxma

Mide bular
Çürük şey mide bular
Aldılar her neyim var
Rahimnen ma'de bular

Me'den olu
Çox yerde me'den olu
Zulm etse yâr incimem
Ölmeğden me'de nolu

Gün âh eder
Ay ağlar gün ah eder
Aşkuvdan dilden düştüm
Bele kim günah eder

Gün ahımnan
Karalıp gün ahımnan
Rakip bin kurban kesse
Kurtulmaz günahımnan

Güllere xar
Xençerdi güllere xar
Yar açsa cunbud ağzın
Ağzınnan güller axar

Güle bir de
El sunmam güle bir de
Açılmaz tutxun gevlım
Mehaldı gülebirde

Baxtım oyar
Baxtına baxtım oyar
Kaçtixça derd elinnen
Derd katar baxtım oyar

⁵⁶ek. s. (Arapça) 34

⁵⁷Baxtı yandı

Zulm etti baxtı yandı

Yanmax bilmeyen felek

Bir mene baxtı yandı

1966-1-20

⁵⁸Sözü yoxlar

Çoğaldı sözü yoxlar

Ağır seleş düz seleş

Arifler sözü yoxlar

Sözü birden

Kaçırtma sözü birden

Söz adam çekisidi

Kardaş ol sözü birden

Düzedən ol

Egrini düzedən ol

Yâr konsa yamaç dağa

Sap özöv düze den ol

Düzebilmem

Derdim çox düzebilmem

Egiriye sözüm geçmez

Ne diyim düze bilmem

Yaman yara

Kim diyer yaman yara

Dem günde yaramıyan

Çıxarsın yaman yara

Yara yaman

Kim diyer yara yaman

Uğrunda asılsam da

Demerem yara yaman

Yar meni

Pıçağuv çal yar meni

Bu sevda bazarında

Satmağ ister yâr meni

Yaralar meni

Sardı yaralar meni

Duxtorlar karar verdi

Bir de yaralar meni

İçin daşlar

Sert olu için daşlar

Sinemi nişan tuttum

Rakipler için daşlar

İçin daştı

Bu yollar için daştı

Yar gevlım xezinesin

Gasp etti için daştı

Gözümnen daşan siller

Tufanlar için daştı

1966-3-17

⁵⁸ek. s. (Arapça) 36

⁵⁹İçim yara

Yazım dağ içim yara

Açtım gevil kapısın

Gösterdim içim yara

Gözüm tabib elinde

Beklirem içim yara

İçte gör

Yazda görme içte gör

Kınama ey dost meni

Aşk badasın iç de gör

Güzgü eyle gevlivi

Yar hayalin içte gör

Ayıgam

İçmemişim ayıgam

Dehrin safası hanı

Günü cafa ayı gam

İçim mest

Doldur bade içim mest

Bilmirem ne haldeyem

Yazım ayık içim mest

İçtiler mest yattılar

Ver mene de içim mest

Yarın dedim

Bugün yox yarın dedim

Sabrettim her ğeme men

Rahmi var yârın dedim

Yarın sene

Rahmi çok yârın sene

Tutsav bir düşgün elin

Düşmeğ yox yarın sene

Hava meni

Alıbdı hava meni

Şemiydim ara yerde

Söndürdü hava meni

Havaydan

Başım döner havaydan

İnceldim çöpe döndüm

Sürüklennem havaydan

Gevlimden çıkan ahlar

Çıxar bir bir he vaydan

İnci dendi

Gözyaşım inci dendi

Nefsine oyan kimse

Öz özün incidendi

İnciyem men

Dür gevher inciyem men

Cevrinnen faka dönsem

Zan etme inciyem men

1966-5-28

⁶⁰Gül düğünü

Gözeller gül düğünü
Bağvan havadar olup
Tutuplar gül düğünü
Görmedim ömrümde hiç
Miskinin güldüğünü

Gül eller
Bellur dendi gül eller
Baxmaz bülbül halına
Bağda bağvan gül eller
Xaxın âdeti budu
Yıxılana güleler

Bel büküldü
Kocaldım bel büküldü
Bir bağda emek çektim
Elimde bel büküldü

Ağ ardı
Kara olu ağ ardı
Büküldü servi dallar
Kara saçlar ağardı
Tut eliv dua edeğ
Seher yeri ağardı

Ne dendi
Ne degirmen ne dendi
Kara saçlar ağardı
Onun aslı nedendi

Ne den alı
Kuş fekden ne den alı
Dost bize sevgi satar
Karşılıx neden alı
Al olu gül yanaxlar
Seçiller neden alı

Bala şirin
Kim katıp bala şirin
Can her şeyden şirindi
Cannanda bala şirin

Bala dili
Çox vurma bala dili
Şekerden datlı geli
Her kese bala dili
Neneni koymaz yatsın
Bir körpe bala dili

Döne döne
Ayrıldım döne döne
Felek gam seper durmaz
Üstüme döne döne

Sorabilmem
Ayrıldım sorabilmem
Men kaldım gözyaşıdan
Ne olu sorabilmem

⁶⁰ek. s. (Arapça) 38

⁶¹Bir de bele

Kur beşig bir de bele
Men ğemnen kaçarıydım
Yetiştı bir de bele
İtirme gevil dostun
Tapmasan bir de bele

Birden bire
Ferk yoxtu birden bire
Vur kes yarala meni
Öldürme birden bire

Ahdan yarar
Dost mene ahdan yarar
Oxtandı miskin ahı
Vurduğun ahdan yarar

Oxu yarar
Geçme ders oxu yarar
Oxtandı rakip sözü
Sinemi oxu yarar

Karanfil destesiyem
Nayda gam bestesiyem
Derdlerden derman etti
Bildi aşk xestesiyem

Dünyanın harasıdı
Gevlim gam yuvasıdı
El vurma doxtur mene
Yaram aşk yarasıdı

Su al bize
Susuzux su al bize
Hikmetten ders oxudux
Gel sorma sual bize

Bir biliri
Derdim bin bir biliri
Sende bilmeğ istirsev
Yola göz bir biliri
Neynim o zalım yâra
Dost düşman bir biliri

⁶¹ek. s. (Arapça) 39

⁶²Gölse de

Gölümsede gülse de

Dostun ihsanı gözel

Çiçekse de gülse de

Göl dağıdı

Bölböl de gül dağıdı

Dost açıp ihsan elin

Göldüğçe gül dağıdı

⁶²ek. s. (Arapça) 40

III. 6. ŞİİRLERİN ÇEVİRİSİ

Radyo Özde Edebiyat Köşesi Açılışı Münasebetiyle / Türkmen Özüm / 1960-3-3

HASAN DEDE GİBİ⁶³

Hafidiyiz bir dedenin,
Budağıyız bir bedenin,
Vatan'mızı hıfs edenin,
Var var olsam bellerine.

Gözgüsüüz devletlerin
Attıg yürek illetlerin,
Bizi seven milletlerin,
Gelüp getsem illerine.

Bu vatanda yatanların,
Canımıza can katanların,
Düşmana tir atanların,
Kuvvet olsam kollarına.

İşlekleri kâr olanın,
Himmetleri var olanın,
Milletime yâr olanın,
Çiçek bitsem yollarına.

Ördek olsam bizim göle,
Hizmet etsem bizim ile
Sular olup axsam n'ola,
Mehebbetin sellerine.

⁶³ek. s. (Arapça) 41

Hak, adalet bazarında,
Şehitlerimiz mezarında,
Cumhuriyet gülzârında,
Bülbül olsam güllerine.

Dakuk şehrim,
Kerkük ilim,
Bülbül olup söyler dilim,
Türkmen özüm, öz Türk dilim,
Kurban olsam dillerine.

NAÇAR OLDUM⁶⁴

Yürürken hayretle hayat yolunda,
İniş çıkışlardan ben geçer oldum.
Koştum ömür çiftin, ekim belâlar,
Bar verdi sonunda, gam biçer oldum.

Geldim geleli, bu köhne cihana,
Daha ben tıfilken düştüm figâna,
Yaralandı gönül, döndü al kana,
Sütten de meyden de vazgeçer oldum.

Tanıdım kendimi, neyim meğerse
Cennetten kovulmuş bir bedbaht kimse,
Bir yuvayla bir iş buldum n'ettimse,
Kemâle eriştim, söz seçer oldum.

Zâr oldu gönül, türlü cefâdan,
Neş'eyâb olmadan düştüm safâdan,
Sâki-i dehrinde, bezm-i xefadan,
Sunduğu şarabı hem içer oldum.

Güller açmıyor da bülbüller coşkun,
Doğmuyor feleğle bahtımız uygun,
Hâlimiz sorarsan bütün gün yorgun,
Geceler gözyaşı çok saçar oldum.

Yardan ayrılalı gönüller aciz,
Rahatsız geçmekte şu ömür naçiz,
Görmedim âsude kimseyi hergiz,
Uzlet köşesini tez açar oldum.

⁶⁴ek. s. (Arapça) 42-43

Bir vakitte geldim, ilerliyor fen,
Ayda, yıldızlarda olacak mesken,
Saruhlar beşeri tehdit ederken,
Şu korkunç âlemden ben kaçır oldum.

N'olurdu görseydim gönlüm biraz şen,
Erseydim emele bir parça erken,
Dakuklu, sâkiden özür dilesen,
Terk-i mey etmeden ben naçâr oldum.

ŞU GÜZEL OKUL⁶⁵

Ne güzel ayda ve ne güzel günde,
Bir daha sizinle buluşmak hoştur.
Oruçlar deminde, toyda, düğünde,
Çalış derslerine, yürekler coştur.

Bak yarısı gitti çalışma yılın,
Gel kazancın söyle, sevinelim biz.
Öz Türkçe dilindir, unutma dilin,
Bilgini artır sen, öğrenelim biz.

Türkmen öğrencisi, bilgini artır,
Bilginiz artırır kıymette bizi.
Kalbimizde biriken pası sildir,
Bilginiz arttıkça severiz sizi.

Vatanın sevda, okulunu çok sev,
Kitapların pek tut, tanzime çalış.
Akrabandır senin yurttaki her ev,
Kendini sevdire de hürmete alış.

Çalış dersine çok, gün gece deme,
Yürü amaca sen, engeller atla.
Çiçekten bal yap, boş şeyler emme,
Afakta durup da yerle gök katla.

Arkadaşa saygı güzelce besle,
O sana kardeştir, seninle birdir.
Bilgin artırmak'çın sen ona sesle,
Şan kat gönüllere, sevgiler doldur.

⁶⁵ek. s. (Arapça) 44-45

Yolunda metin ol, deme ders güçtür,
Dünyada hiç güç yok, her şey asantır.
Mevzûlar birdir, deme iki üçtür,
Fikir cevherinde akıl kazandır.

Çalış, kazan yavrum, kalma geri hiç,
Kalanlar düştü çok, zavallı onlar.
Fikir bahçesinden menfaatler biç,
Nedâmet el vermez, hiç olu sonlar.

Geçirme boş vaktin, solda, yasakta,
Sen, sert adımlarla dersine sokul.
Sen dahi bir baba olduğun çağda,
Çitler hatırında şu güzel okul.

Sayın Öğrencilerimize Baba Öğüdü/ 1960-12-21

EL – BEL – DİLİNE YÂR OL⁶⁶

Sayın öğrenci yavrular,
Günleriniz aydın ola.
Şadlığınıza âb-ı rûlar,
Dökmekteyiz malûm ola.

Bilirsiniz cefâmızı,
Sizler için gece gündüz,
Dileriz hep sefânızı,
Her biriniz birer yıldız.

Bizler baba, sizler oğul,
İtâtiniz Tanrı emri.
Aç gözlerin derse sokul,
Kuvvetle erit demiri.

Öğretmenin de babandır,
Asma ona sakın çehre.
Engeller atla, dayan dur,
Tembel kalma sen bî-behre.

Türkmen oğlu doğru erdir,
Fehrederiz daim sizle.
Hizmetini halka erdir,
Amaca doğru yol izle.

Çalış yavrum, çalış, öğren,
Sen öğrensen biz kalkarız.
Sen ümitsin, sen emelsin,
Uğurunda cân yakarız.

⁶⁶ek. s. (Arapça) 46-47

Kendin gözle, dilin, ara,
Vatan birdir, önder de bir.
Kayma hiç, akma akara,
Son er de bir, ön er de bir.

Ben neyim ki öğüt diyem,
Öğüt dinle her an bizden.
Yaramasak size her dem,
Utanırız vallah sizden.

Atıl öne, düzgün yürü,
Var ol, çok yaşa, he var ol.
Kendin gözet gözüm nuru,
El, bel ve diline yâr ol.

BAYRAMA ARMAĞAN⁶⁷

Sayın öğrenci yavrular
Bayramınız kutlu ola
Dileriz hep günleriniz
Şen ve şataratla dola.

Günler geçer geri dönmez
Akmaktayız öne doğru
Hak çırağlar yana sönmez
Sarp kaya çatmaz oğru.

Bal yapar arı çiçekten gülden
Ne mutlu ona severler onu
Tenbel zavallıdır anlamaz dilden
Ana babalar söger onu.

Çalışkan sevilir nereye gitse
Gösterirler ta'zim takdirle onu
Tenbel baş belasıdır sükutda etse
Azarlar herkes tekdirle onu.

Çalışn zevklenir her bir dersinden
Neye çalışırsa hevesden düşmez
Tenbel huylanır ders carasından
Yıllar boyunca vasvasdan düşmez.

Çalışkan istikbale şen gözle bakar
Milletine yararlı üye olmak ister
Tenbel ateşlere kendini yakar
Zararlar yaratır yar olmak ister.

⁶⁷ek. s. (Arapça) 48-49

Çalışkan vaktini boş yere salmaz
İstikbal düşünür hep gece gündüz
Tenbel kaşıtsa da sinekler kovmaz
Gündüz bilir geceyi çıksada yıldız.

Çalışkan çabalar bağları işler
Meyvesin bekler durmadan onun
Tenbel neticede parmağın dişler
Haline acırlar sormadan onun.

Saf et fikrin gavğadan uzak
Dersine gönül ver geyr şeyi unut
Sana yaramayanı elden bırak
Azmine güven nasihatler tut.

Türkmen öğrencisi ey gözüm nuru
Tenbel olma sakın unutma bizi
Amaca doğru daima yürü
Unutmayız Dakuk'tan bizler de sizi.

DEĞME YARAMA⁶⁸

1967-2-24

Sorarsan ey dost, gönül yaram var,
Ağlarım, inlerim, başta karam var,
Bilmem hara gidem, bilmem haram var,
Allah'ı seversen değme yarama.

Sorarsan derdimi, mevzuya girme,
Bu şişe gönlüme taş çalıp kırma,
Dert katma derdime, kahirler verme,
Allah'ı seversen değme yarama

Gözlerim yaşını görmez kimse,
Gizlerim ben onu bilmem nedense,
Ah edip ağlarken beni gördünse,
Allah'ı seversen değme yarama..

Gamsız kimse yoktur işbu âlemde,
Ne kadar bela varsa hepsi âdemde,
Ta'n etme, bizi görsen elemde,
Allah'ı seversen değme yarama.

Mehebbet meclisi dağıldı çoktan,
Dert belâlarımız var oldu yoktan,
Sinemi yaralı gördünse oktan,
Allah'ı seversen değme yarama

Aşksız öter bülbül, meyse lezzetsiz,
Dert u gam toplanmış bende külfetsiz,
Ahbâba bakarsan oldu hürmetsiz,
Allah'ı seversen değme yarama.

⁶⁸ek. s. (Arapça) 50-51

Dakuklu; sağalmaz derdime değme,
Olura olmaza hiç boyun eğme,
Nişandır bu oklar, sinemden çekme,
Allah'ı seversen değme yarama.

KERKÜK⁶⁹

Hasa'nı sularız bu akan yaşla
Her dem ki biz seni anarız Kerkük
Göğsünden fişkırان yanar ateşle
Avunur, ısınır, yanarız Kerkük.

Yüksektir şanıımız Kal'anız gibi
Güzel o yaka, bu yakanız gibi
Parlarız âteşin semânız gibi
Toprağını cennet sanırız Kerkük.

Garibler özlerler seni gurbette
Yâdınla yaş döker onlar elbette
Uğrunda içtiğimiz semli şerbet de
Kevserdir, biz andan kanarız Kerkük.

Üzölme haditten, her derdu gamdan
Üzölme dehirde her bir sitemden
Bu çok güzel ismi aldığın demden
Uğrunda can ve baş satarız Kerkük.

Yüksel yükseklerde, ey koca ülke
Çevreni kanatla genişlet gölge
Dedeler yatağı bu kutsal mülke
Şuleyiz ezelden, yanarız Kerkük.

Timsâlisin Kerkük sen vakarlığın
Dillerde destândır fedâkârlığın
Tarihi andıran yüce varlığın
Müstakbel gençliğe sunarız Kerkük.

⁶⁹ek. s. (Arapça) 52

Dakuklu, bağlıyız candan vatana
Hâdimiz vatana gönöl katana
Bu vatan uğrunda kendin satana
Kardaşız, saygıyla anarız Kerkük.
1962-5-10

GÖGLEŞMİŞ ŞU KARANLIĞI OLA Kİ TANRI PARLADA⁷⁰

Küçük Nevres çok temizdi
Hiç bir hırçın hâli yoktu
Familyaca çok azizdi
Gâyet uslu bir çocuktu

Çalışkandı gâyet güzel
Söylerdi herkesçe evvel
Ahlak özel edep özel
Yanılmazdı böylece yol

Bir gün yardım etmek için
Tarlalarda babasına
Buğdayları biçmek için
Şapka giydi kafasına

Ele aldı küçük urak
Yetiştirdi geldi çiftliğe
Baba diyer, oğlum bırak
Ermemişsin yiğitliğe.

Şimdi sana düşen işler
Derslerine önem vermek
Geçer günler yayla kışlar
İstikbâle çabuk ermek

Esirgeme yarınlığı
Sen okulda ben tarlada
Gökleşmiş şu karanlığı
Ola ki Tanrı parlada

⁷⁰ek. s. (Arapça) 53-54

Sen yardım et öğrenciye
Ben de kendim gibilere
Yiğit görün yabancıya
Yoldaş olma ğebilere

Kalmak olmaz hiç geriye
Kazanç olur çalışmakla
Siz de koşun ileriye
Var hızlarla yarışmakla

Nevres'ciğim sen de çalış
Elde büyük fırsat varken
Kaidedir alışveriş
Erken kalkan yatar erken

Küçük Nevres şu öğütten
Faydalandı sevinç duydu
Gadelendi temiz yurttan
Güzel nasihatlere uydu

Her dem çıtlar kafasında
Sen okulda ben tarlada
Gökleşmiş şu karanlığı
Ola ki Tanrı parlada
(1961- 12 - 12)

EMEKSİZ ZEVLK OLMAZ⁷¹

Seyreyle sen dönen çarkı,
Gecesiz hiç gündüz olmaz.
Şu dünyanın sathı dahi,
Ayine tek dümdüz olmaz.

Bağvan deper bahçeleri,
Güzel meyve dermek için.
Sarraf sayar akçaları,
Zenginliğe ermek için.

Buğday eker, ekinçiler,
Çoluk çocuk beslemeğe.
Çelik döker demirçiler,
Katık katmak'çın ekmeğe.

Eziyettir dünya işi,
Eziyetsiz de zevk olmaz.
Cefa çeker kadın, kişi,
Cahillerde hiç şavk olmaz.

Bu konuda misaller çok,
Hayvanların dillerinden.
Destanımızla masallar çok,
İlimiz peri illerden.

Küçük maymun bir gün kırdı,
Gezip dolaşırken sabah,
Yeşil bir koz görür yerde,
Onu yemek ister mübah.

Yeşil kabuk acı olur,
İğrenir de maymun heman,
Ağzı da çok acı olur,
Atar ağzından ol zaman.

⁷¹ek. s. (Arapça) 55-56

Karşıdaki yaşlı maymun,
Heman kapar, kırar onu,
İçin alır sanki limon,
Tatlı tatlı yiyer onu.

Genç maymuna dönüp diyer,
Emeksiz hiç rahatlık yok,
Çalışkanlar cana kıyar,
Tembelliğde safalık yok.

İşte yavrum, her şey böyle,
Cefa çeken sefâ bulur.
Çalış bugün sen de öyle,
Belki dertler deva bulur.

Tembel olma, aman sakın,
Bu dertlere dermân olmaz.
Cefâ gelse cânâ tekin,
Ekmeyince harman olmaz.

Dakuklu'nun ricası var,
Ona doğru akın size.
Şadlığınıza duâsı var,
Tanrı cândan yakın size.

DİLEK⁷²

-Hayat Güçlüklerimizle İlgilenen Üstat Rıfat Yolcu Kardeşime...-

Yanar ışıklarmız, nurdan olaydı,
Bezeler inciden, dülden olaydı,
Gönül arzularımız, birden olaydı,
Bu hâli göreydim, andan öleydim...

Her bir yeri ılık, her yeri gülşen,
Yurdumuz ne kadar güzeldir bilsen,
Her bir evi süslü, etrâfın süsen,
Ekili göreydim, andan öleydim...

Köylere uzanan düzgün yolları,
Bahçeler göreydim sağ ve solları,
Bir avuç yetimle bîkes dulları,
Sevinçte göreydim, andan öleydim...

Hayâta küskün, dil-şikesteleri,
Dermânsız kalan birçok hastaları,
Yiyecekten mahrûm kimsesizleri,
Rahatta göreydim, andan öleydim...

Ferahta göreydim fakirlerimizi,
Vergili göreydim zenginlerimizi,
Mehtâplı geceler şenliklerimizi,
Çok zamân göreydim, andan öleydim...

Verimli göreydim tarlalarımızı,
Muhtâca vereydik yardımlarımızı,
İleri ataydık addımlarımızı,
Amacı göreydim, andan öleydim...

⁷²ek. s. (Arapça) 57-58

Nağmelenseydi gönüldeki beste,
Okunsaydı şiirim güzel bir seste,
Yatakta inleyen dermânsız hasta,
Sıhatte göreydim, andan öleydim.

Dakuklu, dileğin güzeldir güzel,
Böyle yazmış seni kâtib-i ezel,
Yurduma hiç yoktur dünyada bedel,
Hülyâsın göreydim, andan öleydim.
1961-12-22

EDEBİYAT⁷³

Ey edebiyat, ey vecize-i kelâm;
Ey l'â-i dürr-i tâc-u üdebâ!..
İnsanda kemâl, hep seninle tamam,
İzinde yürüyen ölmez şuara...

Haz memnuniyet, hüzün elemi,
Yaradan sensin, ey nefis sanat.
Hutba dilinde, cânsız kelâmı,
Cânlandıran yine sen, sendedir hikmet...

Güzel bir tabloya benzersin ancak,
Ahengine uyar, nağme cansız,
Lütfünle hasta dil, dilşâd olacak,
Yüzü ateş yapa, ateşi buz...

Ey ruhlara heyecanlar bahşı eden,
Bazen de sana bâd-ı şiir derler,
Ey herkesi bir sözle ğış eden,
Laleisin durağın bahir derler...

Her edipte bir üslup arz edersin,
Meşhur Fuzûlî'de belâget beyan,
Nef'î'de şe'se-i elfâz edersin,
Haşmet'te Hamit'te ifâde ayân...

Ahlaka kardeşsin, ilme de sırdaş,
Nutuk beyanının olmuş, nefa-i ruh,
Ömrünü sordum, adımla bir yaş,
Neş'e verir sana bâde-i sabah...

⁷³ek. s. (Arapça) 59- 60

Dakuklu, hizmet et her edibe sen,
Onlardan öğren de şiir söylemek,
Sakın ihmâl edip unutmayasan,
Kültüre bu yoldan hizmet eylemek...

1962-10-28

BAYRÂMINIZ KUTLU OLSUN⁷⁴

Mutlu olun gününüzle,
Cihân dolsun ününüzle,
Kendi güzel dilinizle,
Bayrâmınız kutlu olsun!..

Şen vakitler, güzel günler,
Dileriz hep sizlere biz,
Gitti dünümüz, geri dünler,
Basmaktayız izlere biz...

Bayrâm gelir, bayrâm gider,
Merhaleler ömürden hep,
Tembelleri zamân yeder,
Çalışkanlar bekler edep...

Bayrâm acı sildirmek'çin,
Kâfilenin konak yeri,
Düşkün yorgun dindirmek'çin,
Susuza su sunak yeri...

Bayrâm şefkat merhâlesi,
Küskün varsa barışmağa,
Bayrâm bize hâtîf sesi,
Geçmişten ders alışmağa...

Bayrâm konum komşunuzun,
Gönlün almak, hâlin sormak,
Herkese her oluşunuzun,
Mânâsıdır bayrâm olmak...

⁷⁴ek. s. (Arapça) 61- 62

Bu yüklere bugün ermek,
Hatânızı affetmek'çin,
Fırsat gündür, sözler vermek,
Lehu lebi terk etmek'çin...

İşte bayram anlamı bu,
Şen yavrular sefa size,
Dolaşırken uslu uslu,
Yetişmesin cefa size...

Gelebelik caddelerden,
Yürümeyin, yollar varken,
Diken yeten maddelerden,
Eller çekin güller varken...

Otomobil arabadan,
Uzak olun yavrum uzak,
Ayrılma anna babadan,
Kurulmasın sana tuzak...

Kardeşinle hemşirenin,
Kutla bayrâm günlerini,
Sana saygı gösterenin,
Ziyâret et evlerini...

Dakuklu, el Hakk'a durar,
Şen bayrâmlar diler size,
Hâllerinizi bir bir sorar,
Candan selâm eyler size...

1962-3-5

İMTİHAN ÇATTI⁷⁵

Gönül arzular, coşar sizin için,
Ön çağ yavruları, candan azizler.
Baba hayatı yaşar sizin için,
Başarılar diler, üzüntü gizler...

Biz fidanlarız, sizler de birer gül,
Yetiştik bu bağda, ne güzel çağda,
Anaları benzer yanıklı bülbül,
Bağvan ısmarlar bizlere bu bağda...

Bağları beklemek, yurdu beklemek,
Yurdun bekçileri sizlersiniz hep.
Kazanca her gün bir kazanç eklemek,
Hedef de size erkânla edep...

Az kaldı okul yıllarından bilin,
Sarılın derse var kuvvetinizle,
Gönülden diğer şeyleri de silin,
Yenin güçlükleri hep kudretinizle...

Dünyada rahatlık yoktur insana,
Çalışmayan kimse hastaya benzer,
Tembeller okula gelip gitse de,
Çalışma düzensiz besteye benzer...

Okul hayatı sizlere fırsattır,
Çalışın yavrular elden çıkmadan,
Okula çokları şimdi hasrettir,
Emeği acı bir ihmal yıkmadan...

⁷⁵ek. s. (Arapça) 63- 64

Türkmen öğrencisi, çalış dersine,
Fırsat elde iken istikbâl kazan,
Nasihâtler dinle, yapma aksine,
Muvaffak olmamış yolundan azar...

İmtihan çattı da çalış durmadan,
Atla ileriye yiğit öğrenci,
Bilmediğin anla, geçme sormadan,
Anlamadan kimse çıkmaz birinci...

Dakuk'un Muhtarı sizi çok sever,
İmtihan hasılınız kazançlı görse,
Sizinle fahreder, sevinir, öğer,
Hanginiz amaca yol ediyorsa...

1961-4-3

ETME HAVAR⁷⁶

-Sayın Kardeşimiz Abdulhalık Beyatlı'nın Hay Havar Şiirine Cevaptır...-

Bu âlemde sefâ nerde?
Gelen pişmân, giden bîzar...
Cefâ hammâlîyız yerde,
Hatta cihân bize çok dar...

Cihân bir bağ-ı mihnettir,
Meyvesi sem, gülleri hâr,
Hayât ise musîbettir,
Akis döner, çerhi gaddar...

Cân alırlar, gam satarlar,
Görölmüş mü böyle bazar?
Helâle harâm katarlar,
İşlekleri zilletle ar...

Hele haksızlığa bir bak,
Herkes biri birin kavar,
Hak diyene birçok dayak,
Vurmuşlar etmemiş havar...

Ne âlemdir düşün hele,
Küçük haylar, büyük susar,
Çoluk çocuk kahri ile
Günler geçer, yürek yanar...

Kavim kardeşe ne dersin,
Sen yaptıkça onlar yıkar,
Hele sana zarar versin,
Durup temaşaya bakar...

⁷⁶ek. s. (Arapça) 65

Arkadaşı yol göstersen,
O aksine yoldan azar,
Sen ona bir hayr istesen,
O sana çok kuyu kazar...

Ne yapayım bilmem be de
Ne bir medet, ne de bir yâr,
Oruldansa bir tek sen de,
Öz elinle yaranı sar...

Çok ağlama, yaşın dindir,
Kendine çok verme âzâr,
Dost birse de düşman bindir,
Sabırlı ol etme havar...
1962-11-18

HEDEF⁷⁷

-Hasta İken...-

Tanrı pusudadır herkese karşı,
İşlegin düzene salabildin mi?
Hayât sekeridir, âlem atarşı,
Korunmak'çın mevzi alabildin mi?

Şu dünya cîfedir, tâlibi kerkes,
Ona konmak'çın koşuyor herkes,
Hırs u tama ise olmuş bir heves,
Nefsini yendin olabildin mi?

Hakkını istekte saralıp solma,
Dil rüşveti verip de kalpten olma,
Akarsular gibi engine dolma,
Tevâzu bahrine dalabildin mi?

Ne âlemdir bu bir dikkat et bir de,
Kimi meyhânede, kimisi derde,
Küçüğün büyüğe hürmeti nerde?
Kendi hürmetini bilebildin mi?

Nefsine uyan yolundan sapar,
Tanrı'sın anlamaz, gayrıya tapar,
Yetimin bîkesin malını kapar,
Bu âffetten âzat kalabildin mi?

Tekebbür gururdur, huylar da yamân,
Yalancı kimsede hiç olmaz îmân,
Fitne de doldurur postuna saman,
Riyâyı taşlara çalabildin mi?

⁷⁷ek. s. (Arapça) 66- 67

Dakuklu, dâmına düşme dünyânın,
Çok iyi bilmişsin gâyesin anın,
Bu çok köhne hânda konan kervânın,
Hedef düdüğünü çalabildin mi?

HERKES KENDİ VAZİFESİN BİLMELİDİR⁷⁸

-Çocuklarımız İçin...-

Yavrum sana bir söylevi,
Söyleyeyim dinler isen;
Tasarlama küçük evi,
Doğum yerin anlar isen.

Anna, abla hep orada,
Familyayı düzüp koşar,
Babalar da bu sırada,
Sizi yaşatmak'çın yaşar.

Baba işler bu ev için,
Gece gündüz hiç durmadan,
Ne yaptın sen onun için,
Yaşarsın hiç yorulmadan.

Bir tek baba işler işler,
Sana, eve saadet'çın,
Ne yaz bilir ne de kışlar,
Harcar ömrün bu hayat'çın.

Lazımdadır yardım ona,
Çünkü size eder hizmet,
Ona yardım borçtur sana,
Öğünüp de etme minnet.

Bunu böyle bilen Hasan,
Dedi, anna babam yorgun,
Sezmekteyim onu çoktan,
Çehresinden belli solgun...

⁷⁸ek. s. (Arapça) 68- 69 - 70

Devam bitti okul için,
Gitmeliyim ben çiftliğe,
Ona yardım etmek için
Erdim işte yiğitliğe.

Dinle, der ki böyle olsun,
Haydi, git de yardıma koş,
Sevdam sana helal olsun,
Bir olayda kayna da coş.

Hasan koştu çiftliğe şan,
Günaydın etti babasın,
Der ki geldim yardıma ben,
Alınca Hasan'ın sesin.

Sağ ol oğlum diyer baba,
Fakat sana düşen işler,
Derslerine çalışmaktır,
Çalışmakla gelir sefa.

Yarın adam olduğun çağ,
Sen işle de biz yiyelim,
Meyve verince işbu bağ,
Rahatlıkla diklenelim.

Hasan eşitti bu sözü,
İtaatle öğüt tuttu,
Çalışmağa tuttu yüzü,
Gayrı şeyi hep unuttu.

Herkes kendi vazifesin
Çok iyice bilmelidir,
Vazifesinden gayrısın,
Hep gönülden silmelidir.

İşte size yine hizmet,
Dakuklu'dan bu kaç sözler,
Size hizmet câna minnet,
Şadlığınızı her an gözler.
1961-11-20

SABIR VE TAHAMMÜL⁷⁹

İki köylü bir aralık,
Uzun yollar aşıyordu;
Her biri de arkasında
Birer yük de taşıyordu.

Şehre taraf gidiyorlar,
Yüklerini satmak için.
Bir bir hesap ediyorlar,
Tatlı lokma tatmak için.

Fakat yolda, biri atak,
Tutar diyer, yorulдум ben,
Senin yükün, benim ki tek,
Yorulmazsın, nedendir sen?

O birisi cevap verir;
Tılsım belin hiç yorulmaz,
Er geç maksuduna erer,
Ettiğinden hiç sorulmaz.

Yorgun adam çok yalvarır,
Öğret bana bu tılsımı,
Yorgunluk artık el verir,
N'olur öğrensem bu ismi.

Der ki, tılsım iki sözdür,
Biri sabır, bir tahammül;
İbretlere bakan gözdür,
Çene vurma, yorultma dil.

⁷⁹ek. s. (Arapça) 71- 72

Haydi, yürü himmetli ol,
Yük altında tahammül et,
Cevher gibi kıymetli ol,
Eken biçer teemmül et.

Kıracağız bağ olsa da,
Bu tılsımı iyi bildim,
Kaldırırız dağ olsa da
Ye'is dediklerin sildim.

Derken yetiştiler şehre,
Mal alırlar mal yerine,
Arı gibi uçup dehre,
Çiçek emip bal yerine.

İşte yavrum öğrenecek,
Dersler size kolaylardır,
Sabr ü tahammül edecek,
Hepsi sehil olaylardır.

Yollar birdir, yükler de bir
O kaldırsın, ya sen niçin?
Sınıf birdir, dersler de bir,
O öğrensın, ya sen niçin?

Haydi, birden çalışalım,
Çalışmaktır derde deva,
Bu tılsıma alışalım,
Tembelliği kava kava.

İşte Dakuklu'dan size,
Ara sıra bir öğüt var.
Hizmetiniz borçtur bize,
Kalbimizde çok ümit var.

-Ordu Günü Münasebetiyle...-

6 Ocak 1962

EY ŞANLI ORDUM⁸⁰

Ne yüce ordusun ey şanlı ordum,
Sâyende yükseldim, yüksekte durdum.
Sarsılmaz imânın dünyâdan sordum,
Hâtifle seslendim, ey şanlı ordum!..

Dalgalansın elinde şanlı bayrağım,
Sert adımlar at da yakalat uzağım,
Parlasın sâyende sönmez çırâğım,
Ey çırağı sönmez, ey şanlı ordum!..

Ne mutlu sana bugün bu bayram,
Yurduma bekçi ol, hiç etme aram,
Gözyaşlarım sil de al bağla yaram,
Senden bir parçayım, ey şanlı ordum!..

Dilerim Allah'tan açılsın yolun,
Mertler kuludur, bükülmez kolun,
Hak Teâlâ bekler sağ ile solun,
Hakk'a emânet ol, ey şanlı ordum!..

⁸⁰ek. s. (Arapça) 73

UZUN YOLLAR ENGEL OLMAZ⁸¹

-Şiirle Hikâye / Çocuklarımız İçin Manzum Hikâye...-

Ali bir gün babasına,
Götür beni şehre, dedi.
Şehrin güzel havasına,
Çoktan beri müştâk idi.

Peki, dedi baba ona,
Gideceğiz yarın erken,
Yürümezsen kona kona,
Yol alırsız yorulmadan.

Sabah ilen çok erkence,
İsteğine erecekti,
Kuzu yaylaya gidince,
Güzel şehri görecekti.

Yolda yürürlerken bir nal
Düşmüş gördü baba oğul,
Der ki, oğlum sen onu al,
Bize yarar belki de ol.

Ali almaz, der ki niçin?
Nal parçası ne olacak?
Eğileyim demir için,
Kızgın olur bassa sıcak.

Fakat baba alır onu,
Kor cebine, atışirlar,
Anlamadan n'olur sonu,
Biraz sonra yetişirler.

⁸¹ek. s. (Arapça) 74 - 75

Köylü satar, bir aralık
Yolda kaldırdığı nalı,
Meyve alır on paralık,
On paralık allı ballı.

Memleketi görür Ali,
Sevinç duyar, gizlerken
Özler köyü, yine eli,
Sıcak basar dönerlerken.

Öğle vakti yollar sıcak,
Susar Ali, geri kalır,
Baba önde yol alacak,
Bir bir meyvelerden salır.

Çok susamış Ali koşar,
Her meyvede bir eğilme,
Böylece yolları aşar,
Susuzluğun dindirirle.

Ne ise köye yetişirler,
Ali der ki, susadım ben,
Düşürmeseydin meyveden,
Susuzluktan öldürdüm ben.

Baba der ki, söz tutsaydın,
Yorulmadan meyve yerdin,
Bir nal için eğilseydin,
Yakmazıydın böyle derdin.

Akıl insan, tembel olmaz,
Her haciyet yarar ona,
Uzun yollar engel olmaz,
Yürür gider kona kona...

-Şair Nazım Kocaklı Bey'e...-

AĞIT⁸²

Ne yaman vakitte ayrıldın bizden,
Ayrılık zamânı değildi Nâzım!
Parlak yıldızımız kaydı mı gözden,
Yoksa gün, gurûba eğildi Nâzım?

Sen bize kardaştın, ne ki arkadaş,
Hatırda mı geçen, o güzel demler?
Ne için ayrıldın, değerli yurттаş?
Küsmek mi bu, yoksa taşı mı gamlar?

Daha genç denecek yaşlarda iken,
Elemle geçmişti hayât çağınız,
Yurda hizmet fikri başlarda iken,
Dâğ üzre dâğ koydu ölüm dağınız.

Mest olduğun meyden bizlere içtir,
Eyvah neden oldun böyle mest-i hâb,
Bu aksak hayât da bizlere hiçtir,
Gittiğin âleme eyleriz şitâb.

Sen şâirimizdin, şakrak bülbül'müz,
Ne güzel öterdin dostlar bezminde,
Dilin de ne güzel, öz Türk dilimiz,
Üstâd idin şi'rin her bir vezninde.

Her türlü nesriniz sec'iyle ikmâl,
Her türlü nazmınız dürlerle manzum.
Habersiz gitmek de nedir, bu ihmâl?
Sizinle gelmekti biricik arzum.

⁸²ek. s. (Arapça) 77

Zây'i etti seni bu koca ÷lke,
Fakat gön÷l senden ayrı değildir,
Hayâlin, kalbinde taşıyan gölge,
Dakuklu'dur Nâzım, gayrı değildir.
1962-6-9

IV. REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN DEĞME YARAMA ADLI ESERİNDE YER ALMAYAN 25 ŞİİRİ

EY BAĞ HAYATIN TAZE SÜNBÜLÜ⁸³

Sabahleyin doğan günün ziyası,
Zulmatı andıran zülfün karası,
Yıldızlarla yerler gökler arası,
Kader sevgimiz var sana ey güzel!..

Durgun denizler, hız akan sular,
Dilber gözeller de keman ebrular,
Âşık dilekleri hep bütün bunlar,
Kader sevgimiz var sana ey güzel!..

Konca lütfetti bülbül figânı,
Lâlenin nergise cân armağanı,
Perîşân saçların darmadağanı,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

Kiraz dudağından içilen meyler,
Hayâlin andıran nağmeler, nayler,
Aklım sahnesinde gördüğüm şeyler,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

Havada uçuşan ördekler, kazlar,
Hasretinle öten kanunlar, sazlar,
Sevginle dönen baharlar, yazlar,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

⁸³ Reşit Dakuklu, Nevres, *Türkmen Şairi Reşit Ali Dakuklu/ Dakuk Muhtarı, Fuzuli Matbaası, Kerkük, 2020, s. 77.*

Ne kadar güzelsin, ne kadar güzel,
Seni güzel seçmiş Halik'ı özel,
Dünyaya, ukbâya her şeye bedel,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

Kuzusun okşayan çöl ceylanları,
Bir yavru, bir anna hasbihalleri,
Âlem hayalde aşk seyrânları,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

Dağlarda lâleler, bağlarda süsen,
Dünya cennet olur, sen bir az gülsen,
Uğrunda cân verip kendinden geçen,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..

Ey bağ hayâtın, taze sümbülü,
Ey güzel yurdumun bülbülü gülü,
Dakuklu, dileği, arzu emeli,
Kader sevgimiz var sana, ey güzel!..
(26. 05. 1960)

EY FELEKOĞLU⁸⁴

Ey Felekoğlu, ben aldım okudum,
Baldan tatlı şirin hep dillernizi.
Altın bezek diye cana tokudum,
Telafer adlı güzel illernizi.

Ben begendim, Hak erenler begensin
Gönülde kopan aşk duygunuzu.
Türkmen'iz, sen bize dayı yegensin,
Çekeriz biz elbet hep kaygınızı.

Cumhuriyet tanıttı, sizi bizlere,
Evvel kim karanlığı nurdan seçerdi.
Bizdeki mehebbeti dirsem sizlere,
Bülbülle gül arasın çok çok geçerdi.

Öt o yurttan, siz de bülbüller gibi,
Dinleriz sizleri, iştiyâkımız var.
Dağıt kokuların konca gül gibi,
Dökülmez yaprağın, itikadımız var.

Ey Felekoğlu, sen babana söyle,
Bizimle lütfedip dönmesin böyle.
Dönsün de o yoldan, biz giden yola,
Türkmen şadlığına can feda ola.
(13. 08. 1960)

⁸⁴a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 79.

FELEKOĞLU⁸⁵

Ey ey Felekoğlu, soranlarımız var,
Sevgili yurduma şükranlarımız var...

Nasihat duygunuz kalplere yaydık,
Çok şükür sizin tek yârânlarımız var...

Mehebbet mecliste de nur çırağlara,
Aşk pervânesi tek figânlarımız var...

Edep öğrendik kâmil insanlardan,
Yol ehliyiz, yolda ihsânlarımız var...

Erkân öğrendik aşk sâlikleriyiz,
Ezel günlerinden peymânlarımız var...

Tekye-i aşka çok kalktık çok düştük,
Pîr-î mugâneye iz'ânlarımız var...

Bizler dostu beli demişiz cândan,
Çün Hakk'ı tanımış imânlarımız var...

Hastamız doktorsuz, şifâhaneler,
Dertlerden anlayan cânanlarımız var.,,

Hizmetten geriye kalmayan bizler,
Aşnâlarımız var, bağvanlarımız var...

Mehebbet bağdaşın kurmağa bizler,
Gönüllermiz gibi aşbânlarımız var...

Hem mest-i meyhâneyiz dehrde bizler,
Aşkın şarâbından kananlarımız var...

⁸⁵ a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 80.

Tecelli dagına çok sefer ettik,
Çün tur-ı aşkta yananlarımız var...

Bâzr-i mehebbette kesbimiz çoktur,
Cevher alıptır, satanlarımız var...

Dakukluyuz cânân uğrunda bizler,
Cân fedâ etmeğe imkânlarımız var...
(01.10. 1960)

GÖNÜLLER YURDUNA EKLEDİK SİZİ⁸⁶

Gam yemedin yurttan ayrılанда sen,
Bağrımıza taş bastık, bekledik sizi.
Üzüntü çekme nazardan sabırlan sen,
Gönüller yurduna ekledik sizi...

Hoş geldin ey cândan sevgili dede,
Hayâl mi işittiğim, yine sizi.
Tanrı istekleriniz çok asan ede,
Ayırma yurттаştan gözlerinizi...

Âcizdir gönlümün kuşu ey Sinan,
Bekler çok hoş sözler bir şîrîn dilden.
Kalbimiz bağlıdır hep sana inan,
Öt bülbüller gibi şu bizim ilden...

Sen ayrıldın bir Cemal'e bağlandık,
Sanki terazidir, sen cân, o cemâl.
Of demedik, rakiplere dağlandık,
Nur kimsedi bizden, bir an o Cemâl...

Sait olduk, Sâlih olduk bizler,
Çok hoş geldin sen ey kıymetli Sinan.
Dakuk Muhtarî izleriniz izler,
Gönlüm sizle hoştur, sen buna inan...
(06. 10. 1960)

⁸⁶a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 82.

ASKER PAŞA⁸⁷

Yüksel, yükseklerde yaşa, bin yaşa,
Ey gayretli yurttaş, ey Asker Paşa!..

Yurdumda Mahmut'san, her yurtta asker,
Yolunda fedâdır çok cânla çok sır...

Belimdeki kut, gözümdeki fer,
Hayatta kaldıkça dilim he söyler...

Kıymetlen günbegün, yaşa bin yaşa,
Yurdumun kâidi, ey Asker Paşa!..

Dakuk fahr eder, sever evlâdını,
Gönül ferahlanır, etse yâdını.

Duk alır, unuttur hep feryâdını,
Nakış ruh eyleriz güzel adını...

Yaşarız sayende, yaşa bin yaşa,
Yurdumun kaidi, ey Asker Paşa!..

⁸⁷a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 86.*

SEMA-İ ŞARKI⁸⁸

Ey şâhım Mahmut, ey canım Mahmut;
Sen bizi kaldır rahmeyleyip tut,
Merhamet eyle, bizi bağışla;
Ey şâhım Mahmut, ey pîrim Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

Ey nesli tahir, burhanı zâhir,
Nur-u Ali'sen, evvel ve âhir,
Medhin okurlar şeyh ü meşâir;
Ey şâhım Mahmut, vay cânım Mahmut;
Kan kermesiniz herkese maksut.

Zümre-i merdân senden alır cân,
Ruhrevansın ben sana kurbân,
Bırakma bizi didesi giryân;
Ey şâhım Mahmut, vay şeyhim Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

Seyit Mahmut sen Korya'da bezzâz,
Bir bana baksan gözyaşım akmaz,
Münkir bizlere hoş gözle bakmaz;
Ey şâhım Mahmut, ey canım Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

Senden alır nur, günle ay yıldız,
Emrinde durar bu âlem dümdüz,
Felek devreder, dolan şeb u rûz;
Ey cânım Mahmut, ey şâhım Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

⁸⁸a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 90.*

Kutup âlemisin cânân âlem,
Seni zikr eder, ins ü cin âdem,
Sahende fakîr küledir hatim;
Ey şâhım Mahmut, ey pîrim Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

Ceddi pâkındır şeyh Ali Köse,
Medhinde mehâl Dakuklu susa,
Kandilinden kerem eyle bûse;
Ey şâhım Mahmut, ey cânım Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

Gönlüme vurdum dilim ezberi,
Pîrimdir Mahmut ezelden beri,
Sevirsev canım Dede Cafer'i;
Reşid'i koyma geze serseri;
Ey şâhım Mahmut, ey cânım Mahmut,
Kan kermesiniz herkese maksut.

(21. 04. 1962)

GÜZEL REŞİD'İM⁸⁹

Dervişlik kokusu sana erişti,
Senin bu cismin aşkla bişti,
Aşkın artarsa dim dervişti,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Dakuk şairi bir tek Reşit'ti,
O da gam bahrine başı düşüptü,
Aşk dert elinden böyle coştu,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Dünya bezegine her vakit dalma,
Helâl dururken harâmı alma,
Hub Ali'den geriye kalma,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Selamın getiri şafağın yeli,
Mürşidin nutkuna sen söyle beli,
Derdüve dermân ol, Şah Merdan veli
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Özüvde Reşit'sin, babav Ali'dir,
Tuttuğun bu yol, şâh velidir,
Ali'yi cân eden, hubb-i Ali'dir,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Aldım şiirin ben, hayli ağladım,
Senin aşkın için ciğer dağladım,
Âşıkla aşkını Hakk'a bağladım,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

⁸⁹a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 92.

Derdine dermân men hara gedim?
Ben de yaralı bilmem ne edim?
Bilmem bu derdi kime dâd edim?
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Düldül sûvârıdır dertlere devâ,
Ya Ali medet kıl, kaldığ bî-nevâ,
Kulların yatırı, eyle sen devâ,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Bu derdimi diyim, men Reşid'ime,
O dünya düşkünü, men hûrşîdime,
O bana yalvarı, ben mürşîdime,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Derdini derdime bir şâkir dalıp,
Gönlüm bir yâr ile teskinlik bulup,
Cihânın gam kahri gönlüme dolup,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Tali'im kemdir, hiç gönlüm gülmez,
Münkirden münâfık kıymetim bilmez,
Münkirin sözüne hiç gönlüm dalmaz,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

Pîrim elinden edeydiğ bûse,
Mahmut, dert elinden ediri hosa,
Yardımcımızdı evvel Şeyh Ali Köse,
Dünyaya aldanma güzel Reşid'im.

İNCİTME⁹⁰

Mektubun aldım, okudum, yandım,
Bu ölmüş cânıma tâze ruh sandım,
Verdiğin doludan içtim de kandım,
He sensin dilimde, yemindim andım.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Dünyayı tutmadık, tutmarız hergiz,
Biz seni severiz candan çok aziz,
Kalû belâdaki ruhlardanız biz,
Bir yâr uğruna bin cân verimiz.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Derviş oldum ben, dün girdim gazelden,
Tasdik ettim Hak yolunu ezelden,
Gönderdiğin mektup aldım tez elden,
Güzel Mahmut, güzel söyler güzelden.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Ben aşka düştüm, yanaram yanar,
Gönlüm çok susuz, doludan kanar,
Bî-haberler bizi hastadır sanar,
Sen rahm etmesev, kim bize yarar.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

⁹⁰a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 92.

Benim sevdiğimin adı Mahmut'tur,
Dudakları şeker, dili yâkuttur,
Aşk tütünsüz yanan bizlere oddur,
Pîrimin eşiği bizlere yurttur.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Sen bize lütuf et, biz sana minnet,
Himmet et ey şâhım, sen bize himmet,
Mekânın gönlümüz, meskenin cennet,
Seni sevmektir hep farz ile sünnet.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Dolup mu da evvel Şeyh Ali Köse,
Ceddidir o zâtın Şâh İmâm Musa,
Derviş Abbas Derviş Ahmet'le Köse,
Bunların aşkına kerem et bûse.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Âşıkız biz size, geçmişiz serden,
Himmet bekleriz biz bir doğru erden,
Yetişsin kaldırsın o Dede Merdan,
Yalvarağ o şâha, hepimiz birden,
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Hak yolun tutmuşuz, severiğ eri,
Ziyâret ederiğ Dede Cafer'i,
Hak yolcuları da hiç dönmez geri,
Döndüren sensin de gökleri yeri.
Gel şâhım, ellere uyma, nâz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Ben bir bülbülüm, vurulmuşam yrdan,
Kan ağlar ciğerim, doludu kandan,
Severem Mahmut'um, yürekten cândan,
Yalnız kaldım, kervn geçti bu handa.
Gel şâhım, ellere uyma, nz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

Yüz sorur ışığa, bu hasta Reşit,
Gelmişim kapına, ferydım eşit,
İster lütuf eyle, ister söyle git,
Hl'mize rahmeyle, ey güzel mürşit.
Gel şâhım, ellere uyma, nz etme,
Bu fakîr hastayı böyle incitme...

EY DEDE NOYAN⁹¹

İrem gülzârının kokusun aldık,
Mektubun gelince hülyaya daldık,
Bir müddet dembeste ve hayran kaldık,
Keremniz çok olsun ey Dede Noyan!..

Sabrettik, şaşmadık, müddettir müddet
Yürüdük yol aldık, gördünse şiddet,
Erenden isteriz medet, mürüvvet,
Keremniz çok olsun, ey Baba Noyan!..

Biz de kem almışız, bir güzel pîrden,
El Hakk'a durmuşuz hepimiz birden,
Okuduk irfanda, anlarınız sırdan,
Keremniz çok olsun, ey Dede Noyan!..

Sönmez ışıklarımız, çılgın havadan,
Haberdar pîrimdir, her bî-nevadan,
Geçmişiz Hak bilir şu masivadan,
Keremniz çok olsun ey Baba Noyan!..

Ene'l-Hakk'a bedel, ana aşkımız,
Çok mutasavvır bir etti şavkımız,
Aşka düşen anlar, nedir zevkimiz,
Keremniz çok olsun ey Dede Noyan!..

Bedir oldu gönülde parlayan hilal,
Nutkumuzda yoktur, hiç de kîl u kâl,
Tanıyor bizleri birçok ehl-i hâl,
Keremniz çok olsun, ey Baba Noyan!..

⁹¹a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 108.*

Mektubun okudum dostlar katında,
Dinlendi sevinçle zâhir batında,
Mest oldu Dakuklu her âyetinde,
Keremniz çok olsun ey Dede Noyan!..
(11. 04. 1966)

BİR DE⁹²

Gezdir güzelim bâde-i gülfâmı safâ bir de;
Gezdir içelim, zevk alalım, ke's-i şifâ bir de.

Doldur içelim, neş'e alalım oldukça hayât,
Ne imiş bilmeyelim dünya ile ukbâ bir de.

Bizleriz âşık-ı cânân, satarız cânımızı,
Bir kadeh mey bedelinde isteyen olsa bir de.

Deme sâki içemem, kanmamışım vallâhi ben,
Sun bir daha, sun bir daha, sun bir daha bir de.

Hiç tereddüt etmeden terk eyledik aklımızı,
Gezeriz sahrâ-yı Leylâ'da, Mecnûn âsâ bir de.

Biz bedende saklarız cânımızı cânân için,
Cân bile lâzım değildir, okunu atsa bir de.

Ben de düştüm Pîr-i Ken'ân tek Yûsuf'umdan eyvâh,
Yetir Dakuklu'ya, bûy-i cânândan sabâ bir de.
(08. 06. 1966)

⁹²a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 110.*

MÜBAREK RAMÂZAN⁹³

Bir ay gördüm, cemâline doyulmaz,
Günü değer on bir ayın gününe.
Rahmet yağar, gecesinde sayılmaz,
Geceleri benzer gözel düğüne.

Hilâli var sanki semâ parmağı,
Tekbir eder çok vakarla Allah'ı,
Ziyâsından akar cennet ırmağı,
Mehtabı var, arar Resulullah'ı.

Gecesi var hayırlı, onun bin aydın,
Kâdir diyerler, gecesinde doyulmaz,
Cennet kokusu, oruç koklar bu taydan,
Cennet gibi gündüzüne duyulmaz.

Ne kutsaldır şu mübarek Ramâzan,
Kur'ân enmiş gökten yere bu ayda,
İlhâm alır bu ayda ehl-i imân,
Hedef birdir İslâm için bu ayda.

Tehlîl eder gökte melek, yerde can,
Rahmet saçar mükerrebler Allah'tan,
Zikrederiz, reddederiz her bir an,
Doğru yürür kâfilemiz bu rahtan.

Ya İlah'i sana malûm hâlimiz,
Bu mübarek oruç ayı hürmeti,
Sana kurbân cânımızla mâlımız,
Mahşer günü kısmet eyle vuslatı.

⁹³a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 113.

KUTBA DÜŞTÜ YOLUMUZ⁹⁴

Kutba düştü yolumuz, dertlerimiz izhâr için,
Dediler bekle sıra, az derde-i mihnetsin sen.

Bekledim ben de bu âlem tek, nihâyet erdi vakt,
İlk görüşte anladım, bir âyât-i hikmetsin sen.

Ne güzel hulk, ne güzel huyla yaratmış Hak seni,
Sâlik-i fikr ü edeb ü rütbe-i rif'atsın sen.

Hastaya sıhhat verir, şirin kelimelerin dem be dem,
Fukâra-i zümresine de dersi hizmetsin sen.

Gördüğüm lütuf, inâyet herkesin gördüğüdür,
Nezdinizde hâs u âm bir vâde-i vahdetsin sen.

Teşhisin aynı, isâbet yazdığın derman şifâ,
Bir hekim bî-bedel, hem sâdık hikmetsin sen.

Eşidirdi vasfını Dakuklu, gördü kıymetin,
Hasta iken pürmelâle neş'e ve sıhhatsin sen.

⁹⁴a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 114.

TÖRE ŞARKISI⁹⁵

Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.

Gitti mihnet, gitti hasret, dindi yaşlar çeşmiden,
Hama kan ağlar idi, düşmüştü şair nazımdan,
Yaşlar döküp sabreyledik, dönmedik biz azimden.

Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.

Geçti eyyâm, getti yıllar, geçti hep mihnet ile
Mihnete sabr eylemişti bay fakir kasevet ile.

Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.

Geldi hak, sürüldü bâtıl, bâtıla yer yok bugün,
Ey şehit yavrusu sen de gül, oyna, eyle düğün,
Geçti eyyâm-ı adâvet, ne yaman gündü bugün.

Getti kaygı, getti korku, getti hüzn ile elem,
Getti şâdlık, geldi neş'e, geldi eyyâm-ı viâm.

⁹⁵a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 115.*

MERHUM HASAN ALİ MERDAN EFENDİ'YE⁹⁶

Ne hoştu o günler, o güzel hâller,
Ne hoştu sohbetler, o tatlı diller,
Ne çabuk geçirdi aylarla yıllar;
Ne sen bilerdin, bir cihân var Hasan,
Ne de ben bilirdim bir can var Hasan!

Çıraklar olurduk meclise gâh gâh,
Sayhamız feleği edirdi egâh,
O bezm-i sefâda hey Allah Allah;
Ne sende yorgunluk, ne ben de Hasan
O bezmi ederdin aşkla sen Hasan!

Sarsılmazdık kara yeller esince,
Şaşırmazdık felek yollar kesince,
Tıfıl iken bu deme bizler erince,
Kol kola vererek yürüdük Hasan,
Vahdet hırkasına yürüdük Hasan!

Göç gelmiş feleğe, meğer bu ülfet,
Mehyaa eylemiş ahaba mihnet,
Kurmuş tuzağını o bî-hamiyyet;
He avlatmak için bizleri Hasan,
He ağlatmak için bizleri Hasan!

Ne yazık, sefâlar döndü cefâya,
Felek şem'imizi tuttu havaya,
Lanet gele bu dahir, bî-vefâya;
Sen mest olup yattın aman ey Hasan,
Ben karaya battım zamân ey Hasan!

⁹⁶a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 120.

Yekdâne idin sen dehirde ey cân,
Haclagâha benzer makberin inan,
Tâ haşre varınca, biz ağlarız kan;
Firkatindir hep kan, ağladan Hasan,
Hayalindir hep cân, dağladan Hasan!

Şecâatte çok kıymetli idin sen,
Edep erkânla ziynetli idin sen,
Her hayrlı işte himmetli idin sen;
Buna şâhitlerdir hâs u âm, Hasan,
Ağlarım sana ben, subh-u şâm Hasan!

Arslana benzerdin insan içinde,
Hâtem'e benzerdin ihsân içinde,
Benzerin bulunmaz erkân içinde;
Dakuklu'ya giryân ölümün Hasan,
Sen idin kokusu gülümün Hasan!
(Hicri 1384, 5. Ramazan)

AĞIT⁹⁷

Çetindir ölümün, yurt ataşlandı,
Yürekler tutuştu, gözler yaşlandı.

Bilmem ne havaydı, esti toz oldu,
Yazımız kış oldu, bahar güz oldu.

Ne haberdır bunu eşiden ağlar,
Acısı yamândır, yürekler dağlar.

Nece haberdır bu, ya Ebu Hani?
Gün battı, karanlık sardı her yanı.

Ne mâtemdir bu, yabancı dil-gîr,
Şûle-veş yanarız, nedir bu tesir?

Işıklı yıldızdan sen neye aktın?
Ceylan kuzuların kime bıraktın?

Vallahi firkatin çok güç ahbâba,
Ayrılığın çetin, her bir erbâba...

Ne iydi gönlünde kalan son sözün,
Bilir miyiz acep firkat rumuzun.

Sen öyle bir gençtin, bulunmaz eşin,
Hallinde asandın her müşkül işin.

Sen herkesi çok çok sordun el-hak,
Fakirler zengindi, sence muhakkak.

⁹⁷a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 122.*

Seni hâlk eden o Hallâk-ı ezel,
Pek yaratmış seni hem de bîbedel.

Yiğitten kerimdin, ey gözüm nuru,
Küsme bizlerden, kır bu gururu.

Gidenler gelmiyor, ya Ebu Hani,
N'oldu baba, Musa talıblar hani?

Ey Necip torunu, bu handanın
Çıkarma göklere sen dūd-ı âhın.

Unutmayız seni, oldukça hayat,
Makberin haclağâh, yat rahatça yat.

Dakuklu firkate dayanmaz yanar,
Hayatı kaldıkça hep seni anar...

EY ANA⁹⁸

Anna söyle babama, sönmehtedir ŧem-i ŧebâb,
ŧevkiyle beklediğim tûl-i emel oldu serâb,
Anna gelme, doktora görme beni etme ŧitâb;
Çünkü ben bir merak hayran ona ŧâdım ey ana,
Çünkü ben müŧtâk-i cânân u yâranım ey ana...

Anna söyle babama, kart yazmasın davet için,
Haclegâhım kurmasın, nâkamlere hürmet için,
Emir çıktı sefer var, dönülmeyen gurbet için;
Te'cil etsin her ŧeyi, söyle babama ey ana,
Gider oldum, avdetim malûm değildir ey ana...

Anna söyle babama hiç bir daha ağlamasın,
İhtiyârdır, rahat etsin, sel gibi çağlamasın,
Yolcularda ben gibi çok var yürek dağlamasın;
Aldılar aramımı, ravza-i rıdvân gösterip,
Hûriler, taltif ile cennette cânân gösterip...

Ne yazık görmedim, dayılarım hasretten âh,
Ey vefalı Yılmaz'ım, etme fîgan, giyme siyâh,
Boynum azât eyleyin, sizleri hıfzetsin İlâh;
ŧu fenâ dehrde ben hiç dilŧâd ve handân olmadım,
Az da olsa hizmet ettim, doğrudan ayrıldım...

Bu fenâ dehre gelen göçmek gerek, göçmek gerek,
Ayrılık ŧerbetini kana kana içmek gerek,
ŧu hayâl âleminde, Dakuklu tek geçmek gerek;
Anna söyle babama, sabır, tahammül eylesin,
Firkatimde yanmasın, bizlere rahmet eylesin...

⁹⁸a.g.e. Reŧit Dakuklu, Nevres, s. 124.

BİZ IRAK TÜRKMENLERİYİZ⁹⁹

Biz Irak Türkmenleriyiz, Türkmen er derler bize,
Biz vatan uşşâkıyız, şanlı eser derler bize!..

Biz vatan haritasında, doğru bir iz tutmuşuz,
Yurdumuz bekleyici muhkem hisâr derler bize!..

Biz vatanda göz açandan, kimseyi incitmedik,
Dost, düşman vasfımızı bir bir sayar derler bize!..

Biz Irak Türkmen'iyiz, her milletin kardeşiyiz,
Hizmette çok üstünüz, kıymette zer derler bize!..

Biz Irak birliğinin bağında gonca gülleriz,
Bu demet güller içinde, nilüfer derler bize.

Bizleriz ol kimseler kim ser verir sır vermeyiz,
Cân u başa kalmayız, cân-nesâr derler bize.

Bizleriz ol kimseler, kim andımız birdir bizim
Yaratıldık hayr için biz, ehl-i hayr derler bize!..

Yaşarız kardeş gibi biz, sayesinde Tanrı'nın,
Yurt, adâlet ocağında, hür beşer derler bize!..

Bülbülüz, gonca gülüz, dillerimiz hikmet okur,
Bu çemen-zâr ülkede, gelirik ter derler bize!..

Tarih anmış bizleri, hâcet değil vASFetmeye,
Hadîm-i insaniyetiz, muhlis er derler bize!..

Kerküklüyüz Dakuklu, dillerimiz Türkçe bizim,
Biz Irak Türkmenleriyiz, Türkmen er derler bize!..

⁹⁹a.g.e. Reşit Dakuklu, Nevres, s. 76.

6 OCAK ORDU GÜNÜ¹⁰⁰

Kutlarınız bayrâmın her altı kanun,
Artsın kuvvetinle azmin erkânın.

Ne hoştur bu bayrâm, yine bizler'çin
Fahirle kabarır göğüs, sizler'çin.

Zaferden zafere atla bizlerle,
Dalgalat bayrağım ay yıldızlarla...

Senden isteğimiz ey aslan ordu,
Kalmasın yurтта hiç istimar kurdu.

Bizlerden ümidin sana el vermek,
Seninle yürümek, amaca ermek...

Ey mefhar-i vatan, ey gözüm nuru,
Beklesen vatana çekilen soru...

Sana çok uygundur silah taşımak,
Sayende mebzuldur rahat yaşamak...

Yaşa kaidinle, her zamân yaşı,
Yurdumu cennet et, hep baştanbaşa...

(30. 12. 1962)

¹⁰⁰a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 103.*

TÜRKMEN BAĞINDA ÖTEN BÜLBÜLLER¹⁰¹

Coşkun yüreklerden kopan şiiriniz,
Bir köme inciye benzer tabakta.
Dallar kucağında konceye karşı,
Öten bülbüllere benzer, şafakta.

Şu sözüm sizlere, tebriktir baylar,
Şiirlerinizi ben çok güzel gördüm.
Var olan sahatte seneler, aylar,
Fahretsiz sizlerle bu güzel yurdum.

Hizmettir yiğidin fahri dünyada,
Yurduna kul olan sultana benzer.
Saf niyetle geçin emel dünyada,
Meyveler yetirir bağvana benzer.

Biz beğendik, yurt erleri beğensin,
Baldan tatlı, şirin dillerinizi...
Rakibin yaşı, ömrü tükensin,
Kırletmesin onlar ellerinizi.

Ey Türkmen bağında öten bülbüller,
Sizlere Dakuk'tan saygılar vardır.
Ne tatlı, ne uygun bu güzel diller,
Dosta güller açar, düşmana hârdır.
(01.03. 1966)

¹⁰¹ a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 107.*

KAZANÇ¹⁰²

Parla ey söngün emel, sâkin ol ey dertli elem;
Şâd ol ey gamlı gönül, coş eyle ey coşkun kalem!..

Dostlarımız lütfettiler, teşrîf edip yanımıza;
Gelin ey kardeşler minnet koyalım cânımıza...

Dakuk'u canlandıran bu kadem, hep bayram bize,
Sunarız saygımızı, cândan selâmlarla size...

Haftemiz şendir bu dem, sizle gönül şâdan bugün;
Hasta Dakuk'umuz güler, Dakuklular handân bugün...

Çok kadîm bir memleket, kalmıştı çok yıllar geri;
İşte âsâr ve tarih, şâhid asırlardan beri...

Yurda imrân istesek bakmazdı kimse bizlere;
Sanki biz gurabayız, kim bakar kimsesizlere...

İlimden mahrûm idik, nurdan uzaklarda hazîn;
Bakmadan kurbân giderdi hastalarımız ansızın...

Bizleri hakkımızdan ayrı salanlar yad idi;
Hayât yasa bir sicin, içten gelen feryâd idi...

İstenirdi nihâyet bir hadde hep bunlar için;
Kalmıştı yalnız emel, afâkta masûmlar için...

Yetti Temmuz, bir sihir doğdurdu şafaktan bir gün;
Garka nur oldu Irak, her bölgede oldu düğün...

¹⁰²a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 126.*

Açtı kabısı şafak, doğdu adelet güneşi;
Çıktı arslan zaim, hiç gelmemiş gelmez eşi...

Çıkmasaydı perdeden doğmazdı gün ÷lkemize;
Açtı karanlık yolumuz nurlarla bu ÷lkemize...

Birlik etti halkımız, verdi önem irfâna çok;
Etti adâlet birle, zulüm ve fesâd efsâne yok...

Kaldırdı düşkünleri, el verdi miskin eline;
Kırdı esâret zincirin, sed ördü zulmün seline...

İşte sevre mahsûlün görmekteyiz günden güne;
İşte önder, işte hak akmaktayız önden öne...

Biz de paylandık bu nimetten, teşekkürler ona;
İşte şâhid göz ögünde ortaokulumuz buna...

KASİDE¹⁰³

Ey halkımızın ilim ve edeb rehberi üstâd;
Ey yurdumuzun irfân ve kemâl gevheri üstâd!..

Ey Fuzûlî yurdunun elde fener hârisleri;
Ey ki meydân-i fasâhatta hûner fârisleri!..

Açılan kongrenizde sizleri tebrik eyleriz;
Sizlere bağlı olan ümidi tahrik eyleriz!..

Biz ezelden beridir ilm ve edeb âşıkınız;
İstilâ cehil için behr-i kemâl taşkınıyız...

Kara günler, kara aylar, kara yıllar çok gördük;
Sepelendik sellere, çok çok acı şeyler gördük...

Açtı kâbûs-u şafak, şefkâtli bir şânlı zâim;
Saçtı nurlar her yere, her sahada Abbdulkerim...

Çıkmasaydı perdeden, doğmazdı gün ÷lkemize;
Yürüyün önder peşinde, nur saçın bölgemize...

İhtiyâcî size çok milletin, ilm oğulları;
Müsned halk olunuz, mefhar edin okulları...

Dileriz başarılar, bu mütemerde biz size;
Açık olsun yolunuz, hizmet edin yurdunuza...

(28. 08. 1960)

¹⁰³ a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 130.*

MERHABA HOŞ GELDİN¹⁰⁴

Merhaba hoş geldiniz, ey rehber-i irfân bize,
Merhaba hoş geldiniz, ey zübde-i burhân bize.

Merhaba ey rafi meşale-i ilm ü edeb,
Merhaba ey cehl-i hasit, ilm-i itmaye sebeb.

Ey kâdimi halkımız'çın mefhariz-u şeref,
Sensin eslâfın bize gösterdiği heyr helef.

Makdamında can nazar etmek sizedir ey aziz,
Matla'ın ayney-i kalbe celâdır ey temiz.

Kerkük'ün Dakuk'u istikbâl eder şevkle sizi,
Bu geliş bayrâm bize, çok şaduman ettin bizi.

Yaşasın Abdülkerim, gerçek Irak birliğimiz,
Yaşarız töre için, töre için dirliğimiz.

Yaşa ey irfâna Ârif, yaşa ey şanlı bakan,
Yaşa ey meş'âle-i ilimle amaca akan.
(20. 04. 1961)

¹⁰⁴ a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 137.*

SEVGİLİ YAVRULARIMIZ¹⁰⁵

Mini mini göz bebekler,
Çok sevgili yavrularımız.
Çektiğimiz çok emekler,
Sizin'çidir yavrularımız...

Dizilin siz şuracığa,
Size güzel öğütleri,
Fenâ söz vurma açığa,
Kırma güzel sükûtları...

Tel araban sürersen sür,
Ama yalnız kaldırımda.
Arkadaşın gözet de gör,
Değme ona saldırma da...

Kaldırımdan enme sakın,
Tokuşmasın arabalar.
Güzel giyin, güzel takın,
Şanlansın anne babalar...

Oynama sen topraklarla,
Hastalanma, acı duyma.
Çiçeksın sen, yapraklarla
Dikenlere sakın uyma...

Gülle, âşık devri geçti,
Şimdi uyan çalışmaktır.
Usluları devrân seçti,
Terbiyeye alışmaktır...

¹⁰⁵ a.g.e. *Reşit Dakuklu, Nevres, s. 138.*

Peskileti unutmasan,
Terler, düşer yayılırsın.
Uslu olup söz tutmazsan,
Hırçın evlât sayılırsın...

Çocuklarla kavga yapma,
Kavgacıyı hiç sevmezler.
Doğruluktan yana sapma,
Eğrileri hiç övmezler...

Yaşlı kimse amcandır,
Sen onlara hürmet göster.
Edepliler güzel candır,
Herkes ona kazanç ister...

Küçükleri sev sevindir,
Ev halkını gücendirme.
Rahat edecek evindir,
Kap kaçak kırma, endirme...

Bahçelerde güller güzel,
Sen onları sakın yonma.
Yeşilliktir, ölse de zel,
Onlara hiç de dokunma...

Anneni sev, ablanı sev,
En sevdiğin kimselerdir.
Masallarda söylenen dev,
Zalim, azgın kimselerdir...

Şen yaşayan gonca güller,
Ruhlarsınız, Dakuklu cân.
Sağ olunuz şeker diller,
Yâd ederiz sizi her an...
(27. 08. 1961)

V. SONUÇ

Reşit Ali Dakuklu Çağdaş Irak Türkmen Edebiyatı'nda iz bırakmış halk şairlerinden biridir. O dönemin usta şair ve sanatçılarından olan Dakuklu, Türk şiirinde hem halk hem de divan tarzında edebiyata hâkim bir sanatçıdır. Ancak o, daha çok halk şiiri tarzıyla tanınmıştır.

Irak'ta rejimin baskılarının arttığı dönemlerde yazdığı hoyrat ve şiirleriyle yalnızlaştırılan Türkmenlere ümitler aşılamıştır. Şiirlerinde vatan, bayrak, aile, Kerkük, çocukluk, birlik ruhu gibi konuları ustaca işlemiştir.

Bektaşî kültürü içerisinde yetişen Reşit Ali Dakuklu, bugün Irak Çağdaş Türkmen Edebiyatı'nda hece ölçüsünü en iyi kullanan şairler arasında gösterilmektedir. Dakuklunun, şiirlerinde hecenin 7, 8, 10 ve 11'li kalıplarını çokça kullandığı görülür. Didaktik tarzda yazdığı şiirlerde 15'li hece kalıplarını da kullanmıştır. Şiirlerinde sağlam bir kafiye örgüsü vardır. Reşit Ali Dakuklu da her Türkmen şair gibi hoyrat nazım şeklini çokça kullanmıştır. Türkmen edebiyatında hoyrat ve dörtlüklerde genellikle 7'li hece ölçüsü kullanılır.

Ali Reşit Dakuklu, bir toplum adamıdır. Halk tarafından çok sevildiği için uzun yıllar muhtarlık yapmış ve halkın dertleriyle yakından ilgilenmiş ve bu durumu şiirlerine konu da edinmiştir. Böylesi bir halk şairinin akademik seviyede incelenerek Türk edebiyat tarihinde hak ettiği yeri alması, Türk edebiyatı açısından bir zenginlik olacaktır. Unutulmamalıdır ki Irak Türkmenleri Anadolu'nun bir parçasıdır, edebiyatları da Türk edebiyatının güney kolunu oluşturmaktadır.

Biz bu çalışmamızda Ali Reşit Dakuklu'nun önemli bir eserini Arap harflerinden Latin harflerine aktararak onun Türk dünyasındaki bilinirliği ve tanınırlığına katkı sunmaya çalıştık. Ayrıca onun eserinde yer alan şiirlerde işlediği temalara dikkat çekerek ve onu aracı ederek Irak Türkmen bölgesinde yaşanan kimi sorunlara, özlemlere ve duygulara tercüman olmaya çalıştık. Burada aslında iki ayrı coğrafyada aynı duyguların ve özlemlerin üstelik de aynı nazım birimi ve nazım şekilleri ve kafiye biçimleriyle dile getirildiğini tespit ettik. Bu da iki farklı coğrafyanın aslında kalben ne kadar yakın olduğunu bize bir kez daha göstermiştir.

VI. KAYNAKÇA

1. Akkoyunlu, Ziyat-Saatçi, Suphi, Irak Muasır Türk Şairleri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1991.
2. Ali Dakuklu, Reşit, Değme Yarama, Irak Türkmen Kültür Müdürlüğü Yayınları, Bağdat 1973.
3. Behçet  akir, Muhsin, Irak'ta 20. Asır Türkmen Edebiyatı, Kerkük.
4. Benderoğlu, Abdullatif, Irak Türkmen Edebiyatı Tarihine Bir bakış, C. 1, 1989.
5. İzzet  ardağlı, Hasan,  ağda  Türkmen  airleri, Kerkük.
6. Mehdi Beyat, Fazıl, Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1988-1968), Türkmen Kardeşlik Ocağı Yayınları, Matbaa Umme, Bağdat 1984.
7. Merdan, Mehmet, Reşit Ali Dakuklu, Kardeşlik Dergisi, S. 237-238, Mayıs-Haziran, 2009.
8. Otrakçioğlu, Ahmet, Muhtar, Kardeşlik Dergisi, S. 3- 4, Yıl 1976.
9. Reşit Dakuklu, Nevres, Dede Can, Kardeşlik Dergisi, Yıl 16, S. 1-2, Mayıs-Haziran, Bağdat 1976.
10. Reşit Dakuklu, Nevres, Türkmen  airi Reşit Ali Dakuklu/ Dakuk Muhtarı, Fuzuli Matbaası, Kerkük 2020.
11. Sabır Türkmenoğlu, Ömer, Sagu ve Anda lar/  iirler, Fuzuli Matbaası, Kerkük 2013.
12. Sarıkahya, Kasım, Irak Türkmen Edebiyatçıları, Kardeşlik Dergisi, S. 66, Bağdat 1987.
13. Taha Kayacı, Mevlüt, Edebiyatçılarımız Konuşuyor/ Reşit Ali Dakuklu, Kardeşlik Dergisi, Yıl 10, S. 12, Bağdat 1971.
14. Terziba ı, Ata, Kerkük  airleri, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2013.
15. Yanar, Ahmet - Bayatlı, Hicran, Bitmeyen Deniz Hoyratlar, Fuzuli Matbaası, Kerkük 2013.
16. Yanar, Ahmet - Semin Bayatlı, İmat,  ağda  Hoyrat ılar, Berikan Yayınları, Ankara 2019.
17. Yolcu, Rıfat, Dileklerimiz Birer H ly , Kardeşlik Dergisi, Yıl 2, S. 3, Bağdat 1962.

VII. SÖZLÜK

Âb-ı rûlar	: Hayat suyu, ölümsüzlük suyu.
Afak	: Ufuklar.
Aksu	: Tuzhurmatu ilçesinde bir çay ve mahalle adı.
Âlem	: Cihan, dünya.
Âm	: Genel.
Amirli	: Salahaddin iline bağlı bir bucak.
Andan	: Ondan.
Aparmak	: Götürmek.
Aram	: 1.Rahat, 2. Sabır.
Asan	: Kolay.
Asıldayan	: Sabırlı.
Asude	: Rahat, sakin, sessiz.
Aşban	: Genç.
Aşna	: Dost.
Atarşı	: Ateş.
Atıcı	: Kartal gibi yırtıcı kuş.
Ay'çın	: Ay için.
Âyât	: Ayet, kur'an cümlesi.
Ayık	: Akı başında, sarhoş olmayan.
Azderde	: Sabırsız.
Babav	: Baban.
Bade	: İçki.
Bâd-ı şiir	: Şiir rüzgârı.
Bağdaş	: Bir oturuş şekli, ayakları bükerek oturmak.
Bağvan	: Bağban, bağa bahçeye bakan kişi.
Baha	: Değer.
Bahir	: Deniz.
Bala	: Çocuk, bebe.
Bar	: Meyve.
Bâzr-i mehebbet	: Muhabbet pazarı.
Bed asıl	: Kötü soylu, soysuz.
Bed	: Kötü, fena.
Behr	: Nasip, galip olmak, ümidin boşa çıkması, felâket, musibet.
Behre	: Faydasız.

Bekes	: Kimsesiz.
Belâget	: İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği.
Beşir	: Kerkük'e bağlı bir kasaba.
Beşuş	: Gülümseyen, güleç.
Bext	: Baht, şans.
Bezek	: Süs, ziynet.
Bezm	: Meclis.
Bezzâz	: Kumaş satan kişi.
Bîbedel	: Bedelsiz.
Biçin	: Ekin ekip biçmek.
Bîkes	: Kimsesiz, yalnız.
Bine	: Bina, yapı.
Binmeben	: Bilmiyen, bilmezlik.
Biravçu	: Kerkük'te bir Türkmen yerleşim yeri.
Bizar	: Bıkılmış, usanmış.
Buxçu	: Bıçkı, bir marangozcu aleti.
Bûse	: Öpücük.
Bühtan	: Kara çalma, suç yükleme.
Cade	: Cadde.
Caize	: Ödül.
Cân-nesâr	: Canını feda eden.
Ced	: Ata.
Celâ	: Parlak.
Cîfe	: Kokmuş, kötü, fena.
Cüda	: Ayrılmak.
Cüt	: Çift sürmek, çiftçi.
Çardağlı	: Tuzhurmatu'ya bağlı bir Bayat köyü.
Çark	: Felek.
Çarpaz	: Farklı.
Çaş kalmak	: Şaşmak, şaşırmak.
Çeki	: Ölçü, tartı, terazi.
Çemen-zâr	: Bağlık.
Çemliğ	: Ağaçlık yer, meydan, bağ-bahçelik yer.
Çerhi gaddar	: Dolanan.
Çevirginen	: Sen çevir.
Çi	: Ya.

Çimen	: Bağ.
Çün	: Çünkü.
Dada gelmek	: Dile gelmek, dert söylemek.
Dahir, dahr	: Dünya, devir, çağ, zaman.
Daman	: Sel gibi giden.
Dayağ	: Dayanılacak yer, destek.
Dehir, dehr	: Dünya, devir, çağ, zaman.
Dem	: Zaman.
Demadem	: Zaman zaman, sık sık.
Dembeste	: Sesi soluğu kesilmiş, susmuş.
Den	: Buğday tanesi, kuşyemi.
Derbeder	: Perişan, elinden bir şey gelmeyen.
Devran	: 1. Güç, 2. Dünya
Dide	: Göz, gözbebeği.
Dil-gîr	: Kalbin sıkıntı içinde olması.
Dilşâd	: Gönü hoş.
Dilşikeste	: Gönü kırık, kırık gönüllü, üzüntülü.
Dim	: Yüksek.
Duaz	: On iki imam hakkında söylenen şiirler.
Duçâr	: 1.Musibete, belaya gönderilmek, 2.Tuş olmak, teslim olmak.
Dûd	: Duman, tütün.
Dûd-ı âh	: Ah ateşi.
Dud-u ah	: Ahın dumanı.
Duk	: Zevk.
Durna	: Bir kuş, turna kuşu.
Düldül	: Gönül.
Dür	: İnci tanesi, kıymetli taş.
Edna	: Alçak yer, alt, pek aşağı, en alçak.
Egâh	: Agâh, bilgili, bilen.
Elfâz	: Kelimeler, sözler.
Erkân	: 1.Bir topluluğun ileri gelenleri, büyükler, 2. Usul, yöntem.
Eslaf	: Dede.
Familya	: Aile.
Faris	: 1.Süvari, Atlı, ata binen yiğit, 2. Anlayışlı, ferasetli.
Farktadı	: Firkatte, ayrılık.
Fart	: Çok, delice.

Fasâhat	: Doğru ve güzel söz söyleyenler. Açık ve güzel ifadeli konuşma.
Faş etmek	: Gizli olanı açığa vurma. Aşkar, eşkere, alenen.
Fecr	: Sabahın alaca karanlığı.
Fek, fak	: Tuzak.
Figân	: Feryat etmek, bağırarak ağlama, inleme, ağıt.
Firkat	: Ayrılık acısı, üzüntü, ayrılış, ayrılma.
Füzun	: Daha çok.
Gadelenmek	: Zenginleşmek.
Geda	: Dilenci.
Gelebelik	: Kalabalık, izdihamlı yer.
Ger	: Eğer.
Gevil	: Gönül, düşünce.
Geydi	: Önemli değil, kayıt.
Geze	: Yalnız, tek başına.
Girmek	: Giymek, giyinmek.
Giryan	: Ağlayan, gözyaşı dökten, ağlamaklı.
Gözü	: Ayna.
Gülbank	: İmam hazretleri hakkında yazılan şiirler.
Gülşen	: Gül bahçesi.
Güncedi	: Bir günlük, gelip geçici.
Güzgü	: Ayna.
Ğebi	: Tembel.
Ğış	: Hile.
Hacet	: Gerek.
Haciyet	: Duruma ve ortama uygun olan iş, insanların yararına olan davranış.
Haclegâh	: Gelin odası, gerdek odası.
Had	: Son, nihayet.
Hadim	: 1. Hizmet eden. 2. Yarayan, yarar.
Hadit	: 1. Keskin, 2. öfkeli, hiddetli, şiddetli, titiz.
Hafid	: Oğul, evlat, torun.
Hafle	: Şenlik.
Hak	: Bektaşiler dilinden hoyrata verilen ad.
Halav	: Kızgın ateşten çıkan lav gibi alevler.
Hama	: Hepsi.
Hamı	: Hepsi, tamamı.
Handan	: Güler yüzlü, güleç, şâd, neşeli.

Hanekin	: Diyala vilayetine baēlı Türkmen bir ilēe.
Hansı	: Hangi.
Har	: Diken.
Hara	: Nere, neresi.
Hasa	: Kerkük'te bir ēay ve bir bölge adı.
Hasadar	: Tuzhurmatu'ya baēlı bir Bayat köyü.
Haşr	: llerin dirileceēēi zaman, toplanma zamanı, kıyamete kadar.
Hat	: ēizgi.
Hâtif	: Telefon.
Hatim	: Kuran-ı Kerim'i baētan sona okuma.
Havar	: ēıēlık, haykırış, feryat, baēırma, aēıt.
Haylamak	: Haykırmak.
Hazar	: 1.Bin, binlerce. 2. Yalvarma.
Hergiz	: Asla.
Hıfs	: Saklama, koruma, barındırma.
Hiret	: Şaşkın, bunalım.
Hosa	: Anarşist, isyankâr.
Hub	: Sevgi.
Hubb-i Ali	: Ali sevgisi.
Hurmatu	: Kerkük'e baēlı Tazehurmatu kasabasının halk dilindeki kısa sylenişēi.
Hutaba	: Konuşma.
Hrker	: Bir yıldız, gezen yıldız.
İbda	: 1. Güzel bir buluş. 2. Yaratma, yoktan var etme.
İlm-i itma	: Heder olmuş, boş a gitmiş ilim.
İncik	: Aērı.
İns  cin	: İnsan ve cin.
İstimar	: Sömürgeci.
İşleg	: İş, meslek.
İtap	: Sitem etmek, dertlenmek, serzeniş.
İydi	: İyiydi.
Kaid	: Lider.
Kala	: Kalmak.
Kan kermes	: Kerametli.
Kandil	: İēinde gazyaēēı gibi sıvı bir yakıt ve fitil bulunan bir aydınlatma aracı.
Karanaz	: Tuzhurmatu'ya baēlı bir Bayat köyü.
Kasevet	: Kaygı, sıkıntı, tasa, üzüntü.

Kav	: Kov, kovmak, kovulmak.
Kav	: Çakmak taşıyla tutuşturulan çürük kadifemsi ağaç.
Kavar	: Kavmak, kovmak.
Kavi	: Kuvvetli, dayanıklı.
Kem	: Kötülük.
Kerkes	: Cılız.
Kesbi	: Kâr, kazanç.
Kızlarbat	: Diyala ili Hanekin ilçesine bağlı bir kasaba.
Kifr	: Küfür etmek.
Kitar	: Tren.
Konçe	: Gonca, konca.
Kor	: Ateş.
Korağ	: İçi boş ceviz.
Korya	: Kerkük'te bir semt.
Köhne	: Bakımsız kalarak eskiyip yıpranmış, yıkılmaya yüz tutmuş.
Köks	: Göğüs.
Kömlek	: Gömlek.
Körpe	: Çocuk, bebe.
Kösk	: Göğüs.
Kurşak	: Kemer.
Küle	: Kol.
Küre	: Fırın.
Lahza	: An, zaman.
Lame	: Gümüş ya da altın renkli kumaş veya der.
Leal	: İnciler.
Lehbe	: Ateş.
Leylan	: Kerkük'e bağlı bir kasaba.
Leyle, leyla	: Ninni.
Ma'de, made	: 1. Başka, başkası, 2. İlla.
Macal	: Güç, kuvvet, takat, derman, mecal.
Mahir	: Usta.
Makber	: Mezar, türbe.
Makdamında	: Başlangıçta.
Manzum	: Şiir, ölçülü, kafiyesi.
Masiva	: Allah'tan başka her şey.
Matla	: Doğuş, geliş.

Me'den	: Maden.
Mefhar	: Kendisiyle övünülen, iftihar edilen.
Mefhariz-u şeref	: İftihar edilen şeref.
Megde	: Başka.
Mehal	: Nafile, olmayan.
Mehebbet	: 1. Sevgi, 2. Dostça konuşma, söyleşi.
Mehpâre	: Ay parçası, çok güzel kimse.
Mehyaa	: İhya etmek, yeniden canlandırmak.
Mest	: Kendinden geçmiş, sarhoş.
Mest-i hâb	: Sarhoş uykusu.
Mey	: İçki.
Mihmân	: Konuk, misafir.
Mihnet	: Acı, sıkıntı, bela, dert.
Muhannet	: 1. İki yüzlü, hain, sırttan vuran 2. Vefasız, nankör.
Murathı	: Irak'ta bir Türkmen yerleşim yeri.
Mutrib	: Çalgıcı, çalgı çalan, şarkı söyleyen.
Mükerrebler	: Yakınlar.
Müsned	: İçindeki metinler, senetleri ile mezkûr olan hadis kitabı.
Mütemer	: Kongre.
Naçâr	: Çaresiz.
Nâ-hak	: Haksız.
Naxsı	: Hangisi.
Nava	: Şikâyet, dad, feryat.
Nay	: Kamıştan yapılmış bir müzik aleti.
Nazım	: Manzume, şiir.
Nefa	: Güzel koku, rûzâgarın bir kere esmesi.
Nefi	: İyilik.
Nefs	: İmam hazretleri hakkında yazılan şiirler.
Nene	: Anne, ana.
Nesir	: Düz yazı.
Neş'eyâb	: Keyifli, neşeli, mesut.
Nezinde	: Huzurunda, gözetiminde.
Nişter	: Bıçak, ameliyat bıçağı.
Oba	: Köy.
Od, ot	: Ateş.
Odulan	: Ateşlenen, od.

Ol	: O.
Oruldansa	: Vuruldansa, vurulduysan.
Oyğuşlu	: Olgun, ağırbaşlı.
Paylanmak	: Paylaşmak.
Pekimiz	: Aramamak, boş vermek.
Perva	: Korku.
Pervane	: 1. Dolanmak, 2. Kelebek.
Pervasız	: Alakasız, kayıtsız.
Peskilet	: Bisiklet.
Peyman	: 1.Eşkar, açıktan, 2. Yemin, ant.
Piçağ	: Bıçak.
Pürmelâl	: Hüzünlü, üzüntülü, sıkıntılı.
Rafi	: Meşaleyi, şuleyi taşıyan.
Rah	: Yol, tutulan yol.
Rahm	: Merhamet, koruma, esirgeme.
Rakik	: Yufka yürekli, ince, narin, nazik.
Rindaneler Meclisi:	Rint olanların bir arada sohbet ettikleri meclis.
Rint	: Dünya işlerini hoş karşılayan, hiçbir şeye aldırmayan, gönül eri.
Ruhsâr	: Yanak.
Rûz	: Gündüz, gün.
Rûtbe-i rif'at	: Yüksek mevki, yüksek makam.
Saba	: Sabah rüzgârı.
Saffet	: Arılık, temizlik, saflık.
Sağalmak	: İyileşmek, şifa bulmak.
Sahende	: Göz önünde.
Sahet	: Saat.
Saki	: İçki dağıtan.
Sâlik	: Bir yolda giden, belli bir yol tutup giden. Bir tarikat yolunda olan.
Saray	: Tuzhurmatu'ya bağlı bir Bayat köyü.
Saruh	: Füze.
Sayağ	: Uyanık, uyumayan kişi.
Sayha	: Çağırış, ılgılık, feryat, nâra.
Sayrı	: Hasta, hastalık.
Sayyad	: Avcı, avcılık yapan.
Sede	: Deste.
Sehil	: Asant, kolay.

Sekeri	: Kur'an'da geçen cehennem vadisi.
Sele	: Söyle.
Seleşmek	: Söyleşmek, konuşmak.
Sem	: Zehir, ağı.
Sepelenmek	: Dağılmak.
Serpuş	: Başa giyilen başlık, şapka.
Sevre	: Devrim.
Sexavet	: İyilikler.
Sine	: Gönül.
Sulavun	: Su verin, sulayın.
Suvarmak	: Sıvamak.
Şâd	: Mutlu.
Şadan	: Mutlu.
Şaduman	: Mutlu, sevinçli.
Şah Merdan	: İmam Ali'nin soyadı.
Şavk	: Işık.
Şeb	: Gece.
Şehirban	: Irak'ta bir Türkmen yerleşim yeri.
Şek	: Zan, şüphe.
Şem	: Mum.
Şem-i şebâb	: Gençlik ışığı.
Ta'n etmek	: Kötülemek, dil uzatmak.
Tag	: Dağ.
Tahne	: Kırıcı, kötü.
Tali'im	: Şansım.
Tanzim	: Tertip etmek, düzenlemek.
Tapmak	: Bulmak, aramak.
Tay	: Taraf.
Te'cil	: Ertelemek, sonraya bırakmak.
Teessür	: Üzülme, üzüntü, duygulanma.
Tek	: Gibi.
Tekebbür	: Büyüklenme, kibir, büyüklük taslama.
Tekin	: Gibi.
Terki	: Atın arka kısmı, binicinin arkasındaki binilen yer.
Teze	: Tazehurmatu kasabasının kısa söylenişi.
Tıfıl	: Küçük çocuk.

Tılsım	: Bilinmeyen, sırlı, gizemli.
Tikan	: Diken.
Tisin	: Kerkük'te bir semt.
Tufak	: Dağıtmak, ev dağıtmak.
Tûl-i emel	: Uzun zaman beklenen dilekler, arzular.
Tuş olmak	: Rastlamak.
Tuz	: Tuzhurmatu ilçesinin kısa söylenişi.
Türme	: Başörtüsü.
Tütçü	: Bağlı.
Urak	: Orak, ekin biçme aleti.
Ülfet	: Alışma, kaynaşma, tanışma, görüşme.
Üz	: Yüz, sima.
Vâdî-i vahdet	: Vahdet vadisi.
Vahdet	: Birlik, teklik.
Vay	: 1.Umurunda olmamak, 2.Felaket, 3.Peş, arka.
Veş	: Bir şaşkınlık ifadesi.
Vuslat	: Kavuşma.
Xar	: Diken.
Xax	: Halk, millet.
Xençer	: Hançer.
Xer	: Hayır, iyilik.
Yâd	: Hatırlamak, anmak.
Yad	: Yabancı, düşman.
Yara'yçın	: Yara için.
Yası kimi	: Arapça y harfi gibi.
Yazı	: Dış, dışarı.
Ye'is	: Sızı, üzüntü.
Yekdâne	: Eşi benzeri olmayan.
Yengi	: Yeni.
Yığılmak	: Çoğalmak, artmak, toplanmak.
Yonmak	: Yolmak, koparmak.
Yuku	: Uyku.
Zaim	: Lider, şef, prens.
Zâr	: Ağlamak, üzülmek, inlemek, acı çekmek.
Zay'i	: Kayıp.
Zel	: Bitki.

Zen	: K�f, küflü.
Zengülü	: Tuzhurmatu ilçesine bağlı bir Türkmen köyü.
Zenbur	: Arı.
Zengi	: Tuzhurmatu'ya bağlı bir Bayat köyü.
Zeng�lmez	: Tuzhurmatu'ya bağlı bir Bayat köyü.
Zillet	: Hor görülme, a�ağılanma, aşağılık durum.
Ziynere�	: İ�imi �ekerim.
Zulmat	: Koyu karanlık.
Zübde-i burhan:	Kesin delillerin �z�.
Zümre-i merdan:	İyi insanlar.

VIII. EKLER

Şekil 1: Reşit Ali DAKUKLU

Şekil 2: Türkmen Millî Kıyafetler İçinde Dakuk Muhtarı Reşit Ali Dakuklu.

۵۲۷ | ۴ | ۴۴

« دکه یاره مه »

هوارسان ای دوست کوکل یارام وار
 آغدارم اکلدم بامده قارام وار
 بیلیم هاره کیدیم بیلیم هارام وار
 آلهه سوره رسن دکه یاره مه

هوارسان دردیجی موصوفه کیدم
 بو شیت کوکل طامش چالوب قیدم
 در دقانه دردیجی قیدلو ویرمه
 آلهه سوره رسن دکه یاره مه

کوزلرم یاشتی کورده فکیم
 کفله رم بی اونی بیلیم نه زنه
 آه ایدوب آغدارکن بی کورده
 آلهه سوره رسن دکه یاره مه

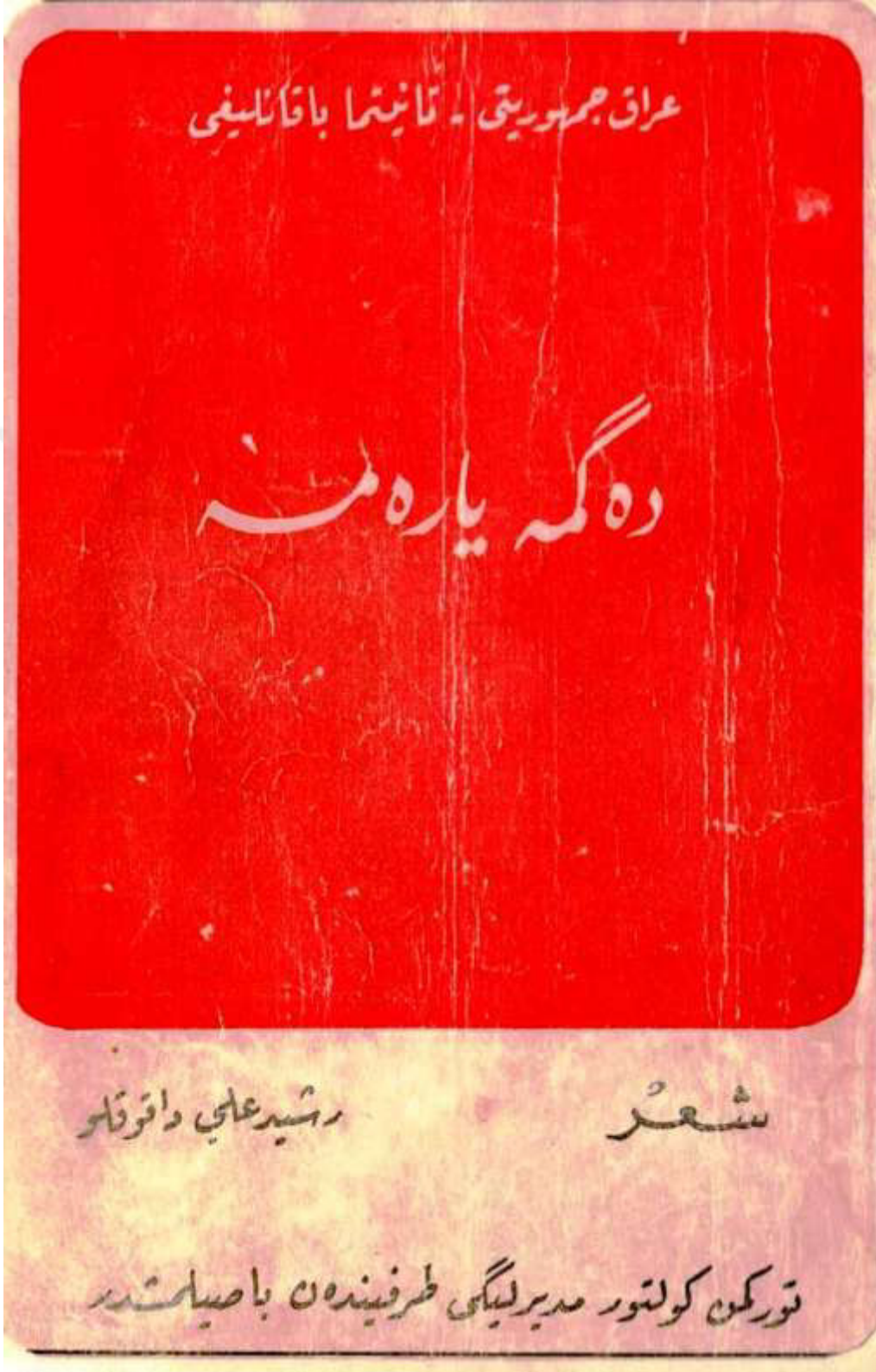
عجز کیم بو قدر ایشو عالمده
 نه قدر بید وارسه هپس آردمه
 طعن ایشو اینجه نری کورمه ن آلامده
 آلهه سوره رسن دکه یاره مه

Şekil 3: Reşit Ali Dakuklu'nun kendi el yazısı ile "Değme Yarama" adlı şiiri.

محبت محبتی را غیله‌ی یوسف
 در دهر لرزه و آوارگی یوسف
 سین می یاری کرد که او غن
 آلهه سوه رسن دکه یاره مه
 محقق اوتر ^{بیل} خط می سه لذت
 در غم طوبیوتش نیده کلفت
 اصحابه با قارسن اولدی هر وقت
 آلهه سوه رسن دکه یاره مه
 راقه‌ی! صاعقلاز «در دم دکه
 اولره اولمازه لصی لیرین لکه
~~بر اوغلان نیشاند~~
 نیشاند بر اوغلان سینه‌ی مدنی چاکه
 آلهه سوه رسن دکه یاره مه

Şekil 4: Reşit Ali Dakuklu'nun kendi el yazısı ile "Değme Yarama" adlı şiiri.

REŞİT ALİ DAKUKLU’NUN “DEĞME YARAMA”
ADLI ŞİİR KİTABININ ORJİNAL SAYFALARI

Şekil 5: Reşit Ali Dakuklu’nun “Değme Yarama” adlı şiir kitabının ön kapağı.

اعتادت مديرية الثقافة التركمانية
بوزارة الاعلام ان تأخذ على عاتقها
نشر التراث التركماني وتعريفه
للقراء من خلال الكتب التي تنشرها
تباعا ضمن خططها الثقافية لتيسير
الثقافة الجماهيرية بين اوسـع
الجماهير .

والكتاب الذي نتحفه لقراء انكرام
هو ديوان الشاعر التركماني رشيد
علي دقوة والذي قضى اغلب حياته
في النظم والتأليف . وهو يضم
بين دفتيه قصائد التي نظمها في
مناسبات مختلفة وقبسا من
خورياته التي اختص بها شعراء
التركمان في العراق حيث كانت
مهمة للبؤساء والمحرومين والكادحين
والمشاك .

والخوريات نوع من الشعر
الشعبي التركماني ينظم على شكل
رباعيات جناسية ويكون فيها
الجناس اما كاملا او ناقصا وتتألف
هذه الرباعية من اربعة مقاطع
شعرية .

مديرية الثقافة التركمانية

فيأتي « ١٠٠ » فليدر

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغداد ١٩٩ لسنة ١٩٧٣

التضامن باصم نهوينده باصيلمشدر - بغداد

Şekil 6: Reşit Ali Dakuklu'nun "Değme Yarama" adlı şiir kitabının arka kapağı.

عراق جمهوری - تانیم باقانی

ده که یاره

شعر رشید عابدی و افغان

تورکمن کولتور مدیریتگی طرفینده باصیلماشدر

التضامن باصم تهوینده باصیلماشدر - بغداد

صونوش

۱۷ تەمۈز دەۋرىمىنىڭ تۈركمەن يۈرەكلىرىگە ، ۲۴ اوجاق
۱۹۷۰ دە ئايدىنى كۈلتۈرەل جەڭلىك اويغولاماسنى سۈرۈرۈمەك
اماچىلە ، تۈركمەن كۈلتۈر مەدەنىيىتى ، اوزىنە دۈشەن گۈرۈمۈلۈرى
پىرىنە گىتەرەيە چالاشماقەندە و كۈلتۈرەزك گىلىشىدېرەمەسى اوزىرۈندە
ھېچ بىر خەتتەن كرى قالمىماقەندە . مەدەنىيەتلىك باشلىچە گۈرۈمۈلۈرىندە
بىرى تۈركمەن ايدىنارنىڭ مەدەنىيەتلىك صونۇقلىرى كىتاپلىك يايىدەلاماق
اولسوغو ايچىن مەدەنىيەتلىك بو قوزۇدە اولاناقلىرى ايچىنە ھەر تۈرلۈ
چاۋاللىرى خارچاماقەندە .

ايشتە بو گۈن مەدەنىيەتلىك سەزىلەرە صاين شاعىرەز رشىدەلى داقۇقۇلۇنك
« دەگە يارەمە » شەئىر كىتابىنى قىوانچىلە صونارەكەن ، اوزىنە
يۈكەندىكى گۈرۈمۈلۈك بىر قىسمى پىرىنە گىتەرەيەكەن اوماقەندە .

تۈركمەن كۈلتۈر مەدەنىيىتى اھكەدەر شاعىرەزك اوزۇن يىللىرى
بۈيۈنچە يازدىنى چىشىلى شەئىر وخویراتلىرى قاپصاين بو شەئىر
كىتابىنى يايىنلارەكەن اولاناقلىرىمەز ايچىنە بو تۈن تۈركمەن انىكى وىكى
قوشاق شاعىر وياۋادلىك ياپىتلىرىندە (اۋرلىرىنى) يايىنلاماىە سۈز
ویرد ، ھەر كىسە اوستون باشلىرىلەر دىلر .

۱۸

تۈركمەن كۈلتۈر مەدەنىيىتى

تۈركمەن كۈلتۈر مەدەنىيىتى
تۈركمەن كۈلتۈر مەدەنىيىتى

47.3.111

پر دهنه
بيك سنبيله پر دهنه
گيجه لو قويماز ياتم
عظم آلوب پر دهنه

بوداغي
فرهاد يارار بو داغي
هاپي شيدن عزيزدي
بلبله گول بوداغي

پر دهنه
پاغنده باغوان پر دهنه
نهيم وار هيسك ويردم
نه ايسيتيسين پر دهنه ؟

بوداغي
اورما منه بوداغي
مگر فرهاد ديرلسين
چلپسين گيچن بوداغي

او گونو
او ساعتی او گونو
تناسر او کيمسه دي
ها مالیدن او گونو

آل چاغنده
هوشي آل چاغنده
فغانه دوشر بلبل
غنچه نك آل چاغنده

سگا من
چرق ماقلم سگا من
يوز سنه خدمت ايتيم
هيچ يورولام سگا من

آل چاغنده
آل گيرين آل چاغنده
گيولك قيرمه کيمسه نك
حق كيويل آچاغنده

سگا مال
سگا حسن سگا مال
گيولم سنن انجيوب
گل گيوليسي صنم آل

۱۹۶۰-۴-۲۶

خاصه يه باخ
کرکوکده خاصه يه باخ
يار گلوب قارشيو آلوب
دقت ايت خاص آيه باخ

خاصه مني
آپاردی خاصه مني
طوت المنن لطف ايله
ييتر بر خاصه مني

بو طايه
صيفندم بر بو طايه
قويما بو سيل اپارسن
گيچرت مني بو طايه

بو طايدين
گوردم سني بو طايدين
ال اتمم بو طه طوتم
دوشدم سيله بو طايدين

دانش داشي
آنسا منه داش داشي
چاهلله گول طاشيما
عاقل اينل داش طاشي

دانشا دردم
آز قالب داشا دردم
حالمئن شکات ايتم
مگر چوخ داشا دردم

آیناسنه	قالا یری	بر سنندی
یار باخار ایناسنه	کرکوکلی قالاییری	آل منن یر سنندی
عاشقک آیی منن	ایینخ ایله حیاته	هرگون گوردیم یادی
ایشیقلی آیی نه سینه ؟	چوخ زمان قالاییری	گورمورم بر سنندی
آیناسنه	قالا دیه	بر سنه
آی دوشر آیناسنه	تیهه قالاییه	گونوم الوب برسنه
گیولیمه دگمه گوزهل	محبت مجلسنده	هر گن باخدی گیجیدی
قورخم واد آینه صینه	مخنت قالاییه	امید قالدی بر سگا
یوز آیدن	یارام آز	یولدانی
حسنو گوزهل یوز آیدن	دردم چوخدی یارام آز	یولدانی سهوهر یولدانی
عمرم توکنیدی بتدی	بد اصل او کیسهدی	یولیوه دوغری یری
بیگ اوف آخله یوز آیدن	انسانلغه یارامساز	طوخونه سین یول دانشی
یوز آیدن	یارام آزدی	یول داشنه
یوز سنه دن یوز آیدن	گون دگدی یارام آزدی	یول دوشر یول داشنه
حسنو آیه بگرتدم	یارام یار یارلسدی	عجله گیتنه یوله
هیچ چیویرم یوز آیدن	دیه سن یارام آزدی	توقوشنه یول داشنه
باش آرا	مندیلده	قره داغدن
عقل کامل باش آرا	قوخو آلدن مندیله	یل آسر قره داغدن
حل اولیان مشکلم	سهوگیمز داستان اولوب	سپنهمده یر قالمیوب
مگر یاریم باشلارا	سن حسنده من دیله	اولوبدی قره داغدن
باش منن	مندیله	داغ یری
قلیج سنن باش منن	ترله میلم مندیله	سرین اولو داغ یری
یورده خدمتدن قاجمام	سوداوه قوربان اولدم	هایی ددم صاغالسه
کیتسهده بو باش منن	بله دوشدم من دیله	هیچ صاغلماز داغ یری
من سهویدیم دونه بیلم		
کیتسهده بو باش منن		

۱۹۶۰-۶۲

گيجه قالدم
ايل ياتدى گيجه قالدم
كاروان يوكلفدى گيتدى
من گنه گيجه قالدم
بو باغلام
هيچ آچيلماز بو باغلام
شن اولوشك اولو
يار گلنده بو باغلام
چمبر ايتدم اوف ديمدم
داياندم بو باغلام

گيچ اولدى
عمر بيتدى گيچ اولدى
يار يزدن عتاب ايلر
قاخ كيدمن گيچ اولدى
من ستن ايريلمازدم
يتشمدم گيچ اولدى
اوياندى
سئلدم يار اوياندى
ايكيمز بر آتشممن
من طوتوشدم او ياندى

يانه قالدم
اود طوتدى يانه قالدم
گوزدن دوشنلر كيى
گور نجه يانه قالدم
يانمدم
صو سيديلر يانمدم
ايزلر يوزلر اولدى
يوللر گيچدى يانمدم

يان يرى
پروانه اول يان يرى
زقيلر گيدمن يولدن
بر آز چكيل يان يرى
۱۹۶۰-۶۱۸

صو آلدی
قول بوداغدن صو آلدی
دردمتن صورما گوزهل
بو بر چتين سؤالدى
ياری دیله
آلشام ياری دیله
يار ستن جان دیلهسه
جانير وير ياری دیله

صو آل
يوزهل جوشار صو آل
حال اهل حاللن بيل
هيچ صورمادن سؤالی
ياری يوله
يتشم ياری يوله
صولارم گوز ياشمن
صالاندام ياری يوله

او بالی
او شكري او بالی
نى بو حاله صالدى
آلا گوزلو اوبالی
اگر منى
هلال قاش اگر منى
آچيل طوتفون گيوليم
يا ايتسهو اگر منى

اوباده سنى
گوردم اوباده سنى
ايچه عشق باده ستن
ياندى او باده سنى
اگر منه
لطف ايتسهو اگر منه
اليو المده اولسه
فلک باش اگر منه

يارا داندى
بو اينچك يارا داندى
غم يمه دوشسهو اگر
قالسديران ياراداندى
دالی كيى
بويوو سرو دالی كيى
اليقيدم آداممه
بو گولدم دالی كيى

ياره منه
اوريلر ياره منه
گوسترمه خاخ قابوسك
سن اوزو يارا منه
دالا بيلم
درياهه دالا بيلم
بو كولمغ هاردان گلوب
بو گوزهل دالا بيلم

یوزده بر
گیولده بر یوزده بر
وغالی دوست بولوناز
بولونده یوزده بر

یوزده دیسه
اییلغ ایت یوزده دیسه
یها یوخ ده گریه
آلساوده یوزده دیسه

گوزلدن
دنیا دولوب گوزلندن
اوزوو گورون یری
چبورکن گوزلندن

گوز آله
باخماغدادی گوز آله
اوزوی قربان ایله
هر وغالی گوزله

پروانه دی
عشق مستی پروانه دی
من منه آرغا اولساو
دوشمان پروا نه دی ؟

پروانه دن
عشق اوگرن پروانه دن
خیالو گیولده دی
فرقتن پروا نه دن

یاستن
ایلین یاستن
بلبل گول چیشاردی
اون بر آیک یاستن

یاسی کیمی
ایلی یاسی کیمی
بلبلن شادلغ هانی
علوبده یاسی کیمی

کیسه سزی
ایچنه کیسه سزی
سودن هیچ کیسه یوخدی
برجه کیسه سزی

کیسه سزه
آرخا اول کیسه سزه
نه سزله دارغ اولک
نه بزدن کیسه سزه

بله ددم
قور بشیک بله ددم
قوشدم غم چولترینی
درد اکدم بلا ددم

بلا دده
قاریشوب بلا دده
مجال یوخ سوز دیسه
دوشمشم بله دده

یالغوز غم ایستردم من
قائیدی بلا دده
دردیلر غافل منی
صالیدیلر بله دده

بله دزدن
آزیدم بله دزدن
گورلیم غم معدنی دی
دولودی بلا دزدن

بله دزدن
قورتولام بله دزدن
گوردیك جان ایریلماز
قهردن بلا دزدن

غم سزی
قهر بزی غم سزی
بول سالوب ها بزلره
غم اختارماز غم سزی

شم سزدن
قهر یزدن غم سزدن
غم صاندغ غم قازاندغ
کام آلدغ غم سزدن

هوايدان
قوشلر اوچار هوايدان
گورمدم شاد گیولیسی
عمرم گیجیدی ها وای دن

اویار سگا
ماتلیدی اویار سگا
قره لر غم گتیری
بیاض گیر اویار سگا

اویار منی
آتویدی اویار منی
کان قاشیو اوخلری
عاقبت اویار منی

یازی یری
ساگندی یازی یری
یازدقچه قان آغلارام
قان اولو یازی یری

یازی یره
کل گیدغ یازی یره
یلازام چرخ الن
قانله یازی یره

شیرین سوزو
شیریندی شیرین سوزو
دیللر شاد اولوللار
فرهادله شیرین سوزو

شیرین سوزی
سولهلر شیرین سوزی
ینگی بر بروج باغشلار
قرهاده شیرین سوزی

۱۹۶۰-۱۰-۱

نە مالى
مالدىن صورما نە مالى
بو گوردېغو طوفانلار
آغلار گوزدن نەم آلى

نەم السە
يىنا چوكر نەم آلسە
بر مال يارار ياغلاماز
قيمتىزدى نە مالىسە

نیشان يىرى
كوسكودى نیشان يىرى
بىنچەمىز قاف داغىتتە
قويۇدى نیشان يىرى

نیشان سىنن
گوز مىنن نیشان سىنن
عشقودەن دىرەدەم
آختارام نیشان سىنن

گول اوستىنە
گول بىتىر گول اوستىنە
ياسلى بىلىل ياننە
گل گىدوغ گول اوستىنە

گول سەدەر
باغوانلر گول سەدەر
اوخداندى رقىپ سوزى
يوزۇمە گولسە دەر

صاغ آلاز
سقط صاتان صاغ آلاز
ئولسەم بىردە دىرلىسەم
يارالرم صاغالاز

صاغ آلم
صاغ ايشلەدم صاغ آلم
يوز يىلك خستەمىدىم
سزى گوردەم صاغالدم

يوز بىنايە
داش دوزەم يوز بىنايە
حسئونك ذرەسىنى
دگىشەم يوز بىك آيە

يوز بىنايە
اوستايام يوز بىنايە
بر حسرت لكە صالى
يوز گرە يوز بىك آيە

جانە دياغ
جان اولو جانە دياغ
اى جىسە ياغان رحمت
سەن براز جانەدە ياغ

ياغمادى
بولۇپ چوكنى ياغمادى
لىلىلر گول مىپىللر
مجنونلرە ياغمادى

ترسى نە دى
يوزى نە ترسى نە دى
فلەكك هامى ايشى
بىزمىن ترسىنەدى

ترسىنەدن
آخىرى تر مىنەدن
گىدوغ فلەك ياننە
صوراڭك ترسى نەدن

۱۹۶۰-۱۰-۲۳

« گوزەل شەر و گوزەل مەزە بىچون دوزىن قاراشىللىق جىناس
مورائىلەر »

اصلان ېرى
چىلغى اصلان ېرى
تالغىر يورد اوچاغى
گىلغىدى اصلان ېرى

آلتىن بىز
ياقوت مەزىن آلتىن بىز
قاف داغىك سە قويدىلار
چوخىدىن گىچەك آلتىن بىز

اصلان بىزە
آد اولسۇب اصلان بىزە
توركان ار دوغرى كىمە
دېيەلەر اصلان بىزە

كر كوك آلتىن
داغ كوش كر كوك آلتىن
آلتى دولت بىلرى
سېر ايله كر كوك آلتىن

ار بىلى
چوخ سوزەك ار بىلى
ال ك داياغىدى
ار قىزىنى ار بىلى

بوز بىك ارخا
سو توكر يوز بىك ارخا
كر كوك ايشىقى سونىز
دولانسا يوز بىك ارخا

ار بىلە
دوراغ ېرو ار بىلە
قەدر قىمەت چوخ اولو
ار حەرمەك ار بىلە

تېسنىچى مەن
مەشتاقىم تېسنىچى مەن
قلغە گول قورپە گىزار
قارشىدە تېسنىچى چەن

آلتىنان
كوپىرمىز وار آلتىنان
قافلىمىز چوخ كىچوب
بو يىلدىلار آلتىنان

چەنئازە
كل گىدەك چەنئازە
نە گىلەك حەلەن خوشىدى
چە سكا چە مەن زازە

بىشېر مەزى
سەنەنەز بىشېر مەزى
قارشىدەكى بىشېل گوى
چوخ بىشېر مەزى

بىشېردى قىطار يولى
گول چىچەك صاغ صولو
پولونەك يورولماق يوخ
جانە جان قاتار يولو

باغ اېچىنە
خورماتو باغ اېچىنە
اورويدى اوچى مەنى
باغلىم باغ اېچىنە

دوزە قارشى
يارامدى دوزە قارشى
آق سو اولوب آخارام
بو گوزەل دوزە قارشى

نازە دىدەم
گولچىشى نازە دىدەم
تېچ كېردەم دوست باغىنە
گوللەك نازە دىدەم

ليان اوزوم
توركانم لىان اوزوم
آيىچى لايى كىمى
اتىللام لاي لىن اوزوم

داقۇق اېچىن
باش وېرەم داقۇق اېچىن
انار گوزەك اېستىرسەو
كل كېزەك داقۇق اېچىن

ياپاتلى
سودم سنى ياپاتلى
يارام وار آل تەركىو
توركان اولغلو باي آخلى

گوزەلە صار
آت كەندە گوزەلە صار
بىشېر مەنى داقۇق
گوزەك گوزەل آتار

باياتلىلار
باي دىلەر باياتلىلار
بىزىلەر اصلانلەر
بو كان باي اطليلار

ياياتمادی	ياياتمادی	قزلر باطه	قزرى يزه
بستاملى باياتمادی	پورد پرى براوجمىمىز	كل گيده غ قزلر باطه	شهردى كفى بزه
بويورگ باي اطليلر	يوز بيك آوجى به بدل	ميمكه غنبره گوله	نتمشده رقيبيله
داتلى دى بايات دادى	برلرى بر آوجى مزم	گنجلرله قيزلر باته	ايديلدر كفى بزه
باياتسه	چمنى	قزلر باطمش	كفى گوزهل
گاليش يرو باياتسه	گيزدم گوردم چمنى	گورون قزلر باطمش	يوردمه كفى گوزهل
بشم طوپ دوست اوغرند	گورن فرق ايتن بزي	گنجلر طويده دوگنده	جوز ايتسه يار اينجى مم
بايلر طوتار باي آنسه	چه بر آدى چه منسى	بزه كه قزلر باطمش	عتابى كفى گوزهل
آمرلى يىغ	قوشچيلرمز	باغلر يزه	قره تپه
باياتمه آمرلى يىغ	باز اولار قوشچيلرمز	شهر يان باغلر بزه	بياض داغ قره تپه
يورده خدمت ايتىم چن	هاپسى توركان ديللى	ياد ايدى هيچ اونوتماز	باغى چوخ صوى شيرين
گنجار سيج آمرلى يىغ	يورده كى قوشچيلرمز	دوست گيويل باغلار يزه	شيرينسن قره تپه
آمرلى دى	قوشچيلر وار	شهر يانه	قاره گيرسج
مطبعدى آمرلى دى	آوچيلر قوشچيلر وار	عاشقم شهر يانه	عيب ايتمه قاره گيرسج
فغوليك نيمى	جانه چوخ باغلى گوزهل	مجنونه صحرا بورك	يوروام دوست اوغرند
دييه لمر آمرلى دى	بر آلاى قوشچيلر وار	ويردیلر شهرى بگا	داغ چيخسام قاره گيرسج
قارا ناز	سرايى	خاصه دارى	يوردوممادی
اوبامز وار قاره نياز	ياد ايت عسلى سرايى	طوز يانده خاصه دارى	خانقين يوردوممادی
ياز گونى صيچاقلرده	يولموزدن توتيجى يىغ	عارقلر جهله اوبماز	هاپى دادرلردن شيرين
گيجلر ايدى قاره نياز	هرت طرفدن صار آيسى	قاتمازلر خاصه دارى	شيريندى يوردوم دادى
قارا نازلر	سرايمز وار	خاصه دار	خالى پرى
يگيدر قارا نازلر	يکچيمز سرايمز وار	دنيا کوچوك خاصه دار	خانقين خالى پرى
چوخ اويغوشلر گوزوتو	گيوليمز سلطانه دايان	صولر اونگچون طاشقين	بيلم نه دنك گوسترى
بياضده قاره نازلر	چوق يوكسك سرايمز وار	گوز ياشم چوخ خاصه دار	گوزهل خالى پرى
			گوزهل تورمه اورتونوب
			گورنم خالى پرى

مرادلىلر
يگىددىر مرادلىلر
جانى نىر ايتىشمى
يىقىشنىڭ مرادلىلر

مرادى
نيزا وير آل مرادى
طوپىغى يوللار تەكى
گىچىدغ يىز مرادى

زىنگولز
اوبىلدى زىنگولز
صوبورغ گوز ياشيدان
صارالتماز زىنگولز

زىنگى يە يىز
قاردانىغ زىنگى يە يىز
اغلارمىز كوكىدە اوچار
اوردانداغ زىنگى يە يىز

چارداغلىيام
ياداندە چار داغلىيام
چارپاز داغلاما منى
من اوزوم چار داغلىيام

چار داغدىن
چارپاز داغدىن چار داغدىن
گولە بىلىل عتاپك
سېر ايدىرم چارداغدىن

كوكسدىن يىز
يايانغ كوكسدىن يىز
سېنەمىز قالغان ايتدغ
اوزولدىغ كوكسدىن يىز

كوكس گوزەل
بو شىرىن كوكس گوزەل
سەوكىلى بايانمىزدە
يوز گىنىش كوكس گوزەل

لىلە سىگا
يات ايدىم لىلە سىگا
بوچولردە دىرىد
مىچنوم لىلى سىگا

لىلەم سىنىن
مىچتون من لىلام سىنىن
گوزومدە حسرت ياشى
دىلەمدە لىلەم سىنىن

لىلە دىر
نەلر لىلە دىر
عشقە قوربان اولماغن
مىچنوم لىلى دىر

لىلە يىدىن
كۆرپە ياتار لىلە يىدىن
قەرەد شىرىن وايندە
مىچنومدە ھا لىلايدىن

لالە داغدىن
گول باغدىن لالە داغدىن
لال لوزى چوخ داغلىدى
سوز آچمە لالە داغدىن

لالە داغىدە
يىتىشم لالە داغىدە
داغلى يە گورنىمىچىن
قان اغلار لالە داغىدە

لالە آلىدى
غنىجە آل لالە آلىدى
گوزەللىغ جائىزەسك
بو بهار لالە آلىدى

لالە آلىا
داغلىدى لالە آلىا
نرگىس سارالى غملىن
اقبالى لالە آلىا

خالى يىردە
خال يىزدە خالى يىردە
بىبارك گوزەل چاڭك
كل گوردە خالى يىردە

خالى كىمىن
خال يوخىدى خالى كىمىن
مور چىچىك سوسىن سىنىل
يۇنچەلر خالى كىمىن

چاغلار گىدىر
گوز ياشم چاغلار گىدىر
خدمت ايت حىاتدە چوخ
گوزن گىچىر چاغلار گىدىر

چاغلار دىمە
صو طاشسە چاغلار دىمە
قەردن غمىن گىچىن
چاغلاردە چاغلار دىمە

۱۹۶۱-۲-۱۸

لور دروم

یار آیدن
جام ازدم یاراییدن
ایشتالی یوروز ته کی
ایریمیشتم یار آیدن

یاره یار
طییب اولده یاره یار
یار ادک آنه دیله
اولوریرسا یاره یار

یاره آغلار
چوخ اویرن یاره آغلار
اوزان یار اولدولایار
یار صیقلار یاره آغلار

آغر صدا
یورده دی آغر صدا
یزام یزل طوتارم
آه اینم آغر سده

یاری یزلر
مهوهرغ یاری یزلر
انصافده برابر اول
یاری سز یاری یزلر

یار ایچن باخ
باخنجه یار ایچن باخ
گوزوم منن باخان سنسن
ایزاقوب یار ایچن باخ

بیچم اولو
قیس یار بیچم اولو
روینج اوردن گوملک
اوینجه بیچم اولو

بیچن منی
چوخ یورار بیچن منی
وغادن اوزاغ دوشنم
بوخنجه بیچن منی

قارهن گون
قره دلاخ قاره گون
ریدی صوبو ایدر
بردم دوشنه قاره گون

قاره دن
آغی سیچم قاره دن
بوزباشم میلی ایچره
قل یاخ منه قاره دن

قان آلدی
قان قره دی قان آلدی
دردیمی یار کیز بیلدی
نیشتر چالدی قان آلدی

قان آلسه
گوزهیچ گورمز قان آلسه
گنجهرغ باکمزیوخ
دگیزلر سه قان آلسه

هاواره
قسولاغ طوتدم هاواره
خاخ وارلنی چوخ سوهر
بویون آگر هاواره

هاوار دهن
گوزم گیجندی ها واردهن
هارا گیتسم بوسوز وار
ها ، یوخلندن ، ها ، واردهن

گوزلر بزی
یاندروب گوزلر بزی
داقوده امام زینل
رحم ایدوب گوزلر بزی

یار آلی
بزده چوخدی یار آلی
جانان ماعدا نه ییز وار
اونی ده بر گون یار آلی

یارا وار
دردیو سیله یارا وار
بزده درد دوشگونینغ
یورده گمزده یارا وار

یارادی
پوتون جانم یارادی
یارام یارادن چیخاروب
دیلنده کسی یار آدی

یارایدن
صاغ گیزه دم یارایدن
دیمه آی گوزهل اولماز
چوخ گوزهلدی یار آیدن

یارا بزدن
سلام دی یاره بزدن
بزدن دقتلیغ یارادن
دقتلی دی یارا بزدن

یاره بزه
اوریلوب یاره بزه
بارماز ایل آدامی
سن اوزوو یاره بزه

یارا بیلیم
نه نیم من یارا بیلیم
بو ایریلغ داغنی
یالغوز من یارا بیلیم

یارا بیلیمز
درد آچمه یارا بیلیمز
یادار بو برلغیمزی
بر دها یارا بیلیمز

یارا جاننن
باغلیغ یاره جاننن
تاخته دن روح اوصانن
آکسیملز یاره جاننن

يارا داندى
دردم چوخ يارا داندى
چردىمك درماننه
درمان ها ياراداندى

ياره ديمه
دود گيژليه ياره ديمه
گوز ياشيو موعم ايله
صار ياراو ياره ديمه

ياره ددم
باغدن گول ياره ددم
سئن چوخ يارالى يم
اچارام ياره دوديم

ياره ده گير
مرجه ياره دگير
يار روحدن دگيرلىدى
بولونماز ياره ده گير

يارايه ده گير
آل چك يارايه ده گير
سزده يار يولموزدنه
بژده يار آيه ده گير

۱۹۶۱-۴-۲۵

من ده ايچيم
دولمور وير من ده ايچيم
موم ته كي عشق اودينه
ياندرم من ده ايچيم

ايچده گور
يازده گورمه ايچده گور
محبت باده سنك
ياندودينك ايچده گور

بر گونجهدى
بر عمر بر گونجهدى
قلبمه كي آتشك
حالاوي ير گونجهدى

گونه بگزر
ييل گير گونه بگزر
آيريلغ ساعتلى
آتشلى گونه بگزر

دورنايدن من
سئلنم دورنايدان من
سازدن بيتمين دردم
ايگلى يم دور نسايدن من

نه يادينه
صالوپلر نه يادينه
كوسكونه اوخ اورولاغ
يازىلوب ناي ادينه

گوزل چمن
گوزل چاي گوزل چمن
جان ورسنم اينجي موعم
وفالى گوزلچي من

چمنده
يول دوشر چمنده
بردى رقيب بهتاني
چه سگلا چه منه ده

اولمايان
گير قاتاره اولمايان
دوتلى ميچ اگلاماز
دوده گرفتار اولمايان

يان برده
گل دولاشما يان برده
ايشيغ اول نفع كوستر
موملر ته كي يان برده

۱۹۶۱-۸-۲۹

آسىل گولدن
آسىلغ ، آسىل گولدىن
باۋان گول دەرسە يازە
سەندە قاچ آسىل گولدىن

آسىل گولە
بارىل اول آسىل گولە
باشقە خىزمەت ايتىمەن
يىتىمىز آسىل گولە

آسىلدايم
قەدىل تەك آسىلدايم
ھەر يە آسىل گولە
يىلەمىز آسىل سايم

آسىل سايار
آسىل آسىل سايار
سەۋگىل ياز اوغرىندە
غەم يەمىز آسىل سار

آسىلسە
يۈزۈز مەھە آسىلسە
سەۋگىم قاش ايتىمەن
سوز اولو آسىل سەزە

آسىل يزدن
قولى بولا آسىل يزدن
وفا اختاران كىمىسە
آختارەك آسىل يزدن

آسىل گولە
سەۋدەم بىر آسىل گولە
مەجنونەك لىلاسىدان
كەچەك آسىل گولە

آسىل كىمى
آسىلار آسىل كىمى
لىلا وورغونى مەجنون
طائىمىز آسىل كىمى

آسلان ىرى
يۈردۈمىز آسلان ىرى
وئەنەك سەۋمىيەك
تاپىلمىز آسلان ىرى

آسىلە يان
يان كىمىز آسىلە يان
وئەنە خىزمەت ايتىمىز
قەدىل اولو آسىلە يان

۱۹۶۱-۱۰-۱۰

اويان اغلا
يار گۆچىتى اويان اغلا
ووزولم دورا بىلىم
ار قاشقە او ياناغلا

اويانغلا
اويانغلا اويانغلا
دەيسەن سەزدەنە
سوزۇمە اويان اغلا

اويانغلا
گول سەپىر اويانغلا
مەن اغلام بويانغلا
ياشەن گىزىلر او يان اغلام

اويانغلا
حرەتەك اويانغلا
اسلانچە اولسا ياتما
طەقەر وار اويانغلا

اويانغلا
آھ ايتە او يانغلا
يانسە مەن قىيى يۈخەي
سوزۇمەن اويانغلا

اويانغلا
يگىدەر اويانغلا
ئولسەم قىرە كىرەم
ھىچ سەۋمەن اويانغلا

۱۹۶۲-۴-۲۱

- ۲۵ -

- ۲۶ -

قاوما منى
من دوستم قاوما منى
اوره گدن وورويشام
آل پيتر قاومه منى

قاو ياندير
چاخماغيو چاخ قاوياندير
نه ارز ويز اوزدن چيخارت
تعدو بيله قاو ياندير
اوتنه سات

دوقوزه آل اونه سات
دوست ستن جان ديلرسه
سن چانيوي اوگسا سات

اونه صاقه
برلغي اونه صاقه
هر گلدی به طوش اولساو
سريوي اوگسا صاقه

داشه باشدن
صو آخار داشه باشدن
غم گلسه گيويله طوت
يول ويرمه داشه باشدن

ديلدن ديله
دوششم ديلدن ديله
هر نه حقدن ديلرسه
آج گيوييل دلدن ديله

ديله منى
سالوپلار ديله منى
هازدا بر درتلي گورسهو
سن اونسان ديله منى

داغي تيله
چگويلر داغي تيله
اتك چال همت ايله
خزبه تيو داغييت ايله

داغي تيلدن
صاروپلار داغي تيلدن
مفسدى ايلده گورسهو
قاو چيخارت داغييت ايلدن

صاياغ داوران
صاياغ دور صاياغ داوران
ناخسى ايشى صاغ ايتديو
گل ير بر صياغ دوران

دور صياغ
ياقما غافل دور صياغ
پزلره يتك طللى
آغلار گوزله دور صياغ

قانه دامار
يوللاردى قانه دامار
كوژوم جيگر كوريسى
قان امر قانه دامار

قاندی دامار
وجودده قاندی دامار
گوزمنن دایمان یاشلر
باش دهکی قاندی دامار

۱۹۶۳-۴۲۶

دوران اوڭلو
قاخ سىلگىن داوران اوڭلو
ياندريپ چوخ تفاقلىر
چرخ غنى دوران اوڭلو

اوڭلو براز
گل گيتمه اوڭلو براز
يا ابرام غم اوتونده
چك منن اوتو براز

بله يري
كويليمدى بلا يري
اينچمه هيچ كيمسه نى
دوغرو قاخ بله يري
صويى غم توخوسى غم
بار ويى بلا يري

بلا يرده
غم گوگده بلا يرده
يوكم غم گوزوم ياشلى
سياحم بله يرده

بله اوڭلو
بله قاخ بله اوڭلو
عشق اوتدن بر گوملكدى
گل گيرمه بله اوڭلو

بله اوڭلو
اوگوت طوت بله اوڭلو
ايميسنه دياننام
ييللمه نلله اوتو

گيريان سنده
گيريان من گيريان سنده
عشق ملكى آتشداندى
ايمترسو گيريان سنده

گير يانه باخ
درتلسو گير يانه باخ
آختارساو غم ديارك
دو شمشيم گير يانه باخ

بوژاردن
اوتوزميشيم بوژاردن
منى فلك وورپدى
اگر بوژاردن

بوژار بزي
ياندوروب بوژار بزي
رقيبى گورسو چكىل
قورخوم وار بوژار بزي

هزار اغلار
كول گورسه هزار اغلار
آيرى دوشسه كورپه دن
ننه لر هزار اغلار

هزار دن
هزار اغلار هزاردن
قلب آتش گوييل غملى
گونمز كيچر ها زاردن
اياغلار

ريشم اولدى آياغلار
درديمك برك ديسم
كون فيزاري آي اغلار
اياخدان دى
ايتجيكيم اياخداندى
كيجه بر ياتماماغن
سببى آي آخ داندى

آي منن
هوركر سمن آي منن
نه سمن واي توكندى
نه واز گيچدى آي منن

آي اردنن
گون چيخار آي اردنن
گيوليمدى آزاد ايدان
وايلارى آي اردنن

بنايه
دش قويمشام بنايه
يارك حسنگ دكيشم
بشيوز گونه بيك آيه

بيگه تكين
درد صاندم بيگه تكين
اي آد دوام ايدر
اي بر بنا تكين

ياده صال
ايي دوشون ياده صال
اودنم او اينزكن
ياكس ياشم ، ياده صال

ياده دردم
آچيلماز ياده دردم
انصاف ايت ظالم نلك
ياغم ال ياده دردم
سمن منه يار اولسايدو
دويمزد ياده دردم
اونوتمه اوگونلري
من سنى ياد ، ايندردم
بر ياغده امك چكدم
مبوسك ياده ، دردم

بر دياره
گل كيدمغ بر دياره
چه ياردن چه اغياردن
اوخ بيگه بردى ياره

ديار ديار
 سورولدم ديار ديار
 دوشدم عشق صحراسته
 چاغيرام دى يار دى يار

بر سينه دى
 درد چكن بر سينه دى
 بر نولوم بر آيريلق
 اوج دوتدن برسى ، نه دى ؟

بر سينه دى
 بىك اوخه بر سينه دى
 بر آلان بر ويژه نى
 كوزمهدهن برسى ؟ نه ، دى ؟

۹۶۴-۱۱-۱۵

صحتى صوران :

تازىغر غلگ اوغلونه جديبه ايدىلشدر

۱۹۶۶

۱۲-۱۲-۱۲۶۴

هاريدان
 بولوط گيدر هاوايدان
 اى حالم صوران گيمسه
 گونمز گيچر ها واى ، دن
 آيه دونم
 كون باتدى آيه دونم
 كورديفو او دوتدن من
 بوكولدم يايه دونم
 زينهرم گيچه گوندوز
 بر درتلى نايه دونم

هاواسى وار
 كيولك هاواسى وار
 يانيرام موملر تكي
 باشده عشق هاواسى وار
 قازان دمده
 قاب يانسه قازان دمده
 سنده گل ياردېم ايله
 دوست قېرم قازان دمده
 كوز ياشلى جيگر داغلى
 جانىك صفاسى وار
 قنسهده گيوليم قوشى
 جنتندن نواسى وار

آيه دونر
 گون پاخار آيه دونر
 گيجهلر يوخو بلم
 واپلام آيه دونر
 آيريلغ حالم صورساو
 گونم بر آيه دونر
 قازان يري
 اوجاغدى قازان يري
 صولاوگ كوز ياشيدان
 دوست قېرم قازان يري
 داتلى ديل گولر چيره
 اىي آد قازان يري

یاز دردم
آل قلمیو یاز دردم
غم اکدم غمی جانہ
میرو سینی یاز دردم

یازہ دردم
کاتب یوخ یازہ دردم
فلک الیمہ دوشمنہ
قیشتی یاز ایدردم

سوز قیرمه
سوز توفنگدی سوز قیرمه
چیخمه با یا سوزنن
ضرر چکمه سوز قیرمه

سوزدن آل
سوزی دیننه سوزدن آل
کوره یه گزیمه نیجه
دمیر اولماز سوزده نال

داده گللم
داد اینتم داده گللم
چیگیم بيشمه مشتم
قاینادم داده گللم
رقیب جوخ قیدی بوگون
آنن داده گللم

داده گللم
دادسن شی داده گللم
پروانه اشمعه قارشی
یانسه ده داده گللم

بارہ سزلر
غم یمز یازہ سزلر
گوزوم یاری گورنمه
درد آتاز یازہ صیزلار

دردم اینان
بر یوکدی دردم اینان
غم اکدم آه گوکردی
غم گولک دهردم اینان

ایل آراسی
کیچوبدی ایل آراسی
هامی دردلر صاغالی
صاغلماز دیل یازہ سی

دیلہ سنده
اووی بر خوش دیله سنده
دوست دوسته خبر دیله سنه
آل قالدیر دیله سنده
حق سنن اوزاغ ده کی
دیلر سه دیله سنده

قوره بگزور
قوراغ بر قوره بگزور
کیولیمنده عشق آتشی
یانان بر قوره بگزور

یانار داغدن
فرقم یوخ یانار داغدن
داغ اوسته داغ اوردیلر
داغ یری یانار داغدن

اوزوم یوخدی
هایوا وار اوزوم یوخدی
حالمی دوست احبابه
دیمقه اوزوم یوخدی

اوزومه باخ
گیت باغده اوزومه باخ
نه حاجت درد آچمقه
صبارالان اوزومه باخ

جنامسل خویراتلر

۱۹۶۵-۱۰-۲۶

اویانه

گوزوو چلویر ، اویانه

صون یان یارالی یم

دونه بیلم اویانه

ایکمیز بر آتشد

رواکورم او ، یانه

رقیب بزدن وازکیچمز

مگر بختلر ، اویانه

اویانه بلکمه

گوز چک اویانه باخمه

قی جانہ دوست یاننده

کیر ، یان ، اویانه باخمه

طوتارساو ایی دوست طوت

سوزه ، اویانه باخمه

معسده بولار

چوروک شیء معسده بولار

آلدیلر هر نه یپوار

رحمتن ماعدا بولار

معن اولو

جوخ یرده معن اولو

ظلم ایتسه یار اینجی مم

تولمندن ماعدا نولو ؟

گون آه ایدر

آی اغلار گون آه ایدر

عشقودن دیلدن دوشدم

بیله ، کیم ، گناه ایدر

گون اهنن

قره لپ گون اهنن

رقیب بیگ قودبان کیسیسه

قورتولماز گناهمنن

گوللره خار

خنچردی گوللره خار

یار اچسه جونبود آغزن

آغزنن گوللر آخار

گوله برده

آل صونم گوله برده

آچیلمز طوتفون کیولیم

محالیدی گوله برده

بختم اویار

بختنه بختم اویار

قاجدغچه درد الن

درد قاتار باخدم اویار

بختی یاندی

ظلم ایتدی بختی یاندی

یانمخ بیلمه یین قلک

برمنه باخدی ، یاندی

۱۹۶۶-۱-۲۰

«وۆى يوخلار
چوخالدى سوزى يوخلار
اغرسەلەش دوز سەلەش
خارفلر سوزى يوخلار

سوزى يردن
قاجرتمە سوزى يردن
سوز آدم چەكسى دى
قۇرداش اول سوزى يردن

يوزەدن اول
اگرىنى دوزەدن اول
يار قۇرسە ياماج تاغا
سەپ اوژوو دوزە ، دەن اول

دوزە بىلىم
دردم چوخ دوزە بىلىم
اگرى برسوزوم گىچىز
نەدىم دوزە بىلىم

يامان يارە
كىم دىر يامان يارە
دەم گونەدە ياراميان
چىخارسىن يامان يارە

يارە يامان
كىم دىر يارە يامان
اوغۇندە آصىلىنام دە
دىمەرم يارە يامان

يار مەنى
پىچاغىو چال يار مەنى
يوسەودا بزارلەدە
صاتلىق ايسىر يار مەنى

يارالر مەنى
صازدى يارالر مەنى
دختورلر قرار ويردى
پردە يارالر ، مەنى

ايچىن داشلار
سرت اولو ايچىن داشلار
سەينەمى نىشان طۇردەم
رقىبىلر ايچىن داشلار

ايچىن داشدى
بويرلر ايچىن داشدى
يارگىرايم خزينەسك
غصب ايتدى ايچىن داشدى
كوزومنى داشان سىللر
طوقانلر ايچىن داشدى

۱۹۶۶-۳-۱۷

- ۴۶ -

ايچم يارە
بازىم ، داغ ، ايچم يارە
آچىم گىويل قايىنىك
گوستردم ايچم يارە
گوزوم طىيپ آئىدە
بىكلىرم ايچم يارە

ايچدە گور
پازدە گورمە ايچدە گور
قەنامە اى دوست مەنى
عشق پادەسك ايچ دەگور
گوزگور ايله گىوليوي
يار خيالك ايچدە گور

آيىغم
ايچمە مشىم آيىغم
دەرك صفاسى هانى
گونو جفا ، آيى ، غم

ايچم مست
دولدرر پادە ايچم مست
بىلمەرم نە حالەدەم
بازىم آيىغ ايچم مست
ايچدىلر مست ياقدىلر
ويرمەدە ايچم مست

يارىن دىم
بوگون يوخ يارىن دىم
صبر ايتىم هرغەنەم
رحمى وار ياركد دىم

يارك سگا
رحمى چوخ يارك سگا
طوتساوير دوشكون لك
دوشمغ يوخ ياردين ، سگا

هوا مەنى
آلبىدى هوا مەنى
شمعىم آرا پردە
سوندوردى هوا مەنى

هوايدن
باشم دوتر هوايدان
ايچەلەم چوبە دوتىم
سوروكلەم هوايدان
گىوليەمدن چىخان آھلر
چىخار بربرھا ، وايدان

اينجى ، دندى
گوز يانم اينجى دندى
نفسنە اويان كىمسە
اوز ، اوزىن اينجىدندى

اينجى يم مەن
در گورھر اينجى يم مەن
جىزىن ، فاقە دوتىم
طن ايشە ، اينجى يم مەن

۱۹۶۶-۵-۲۸

- ۴۷ -

گول دوگونو
گوزالدر گول دوگونو
باغوان هاوادار اولوب
خلوتوپلر گول دوگونو
گورمدم عمرمه هپچ
مسکینک گولدوگونو

گول اللر
 بیلور دندی گول اللر
 باخماز بلبیل حالتیه
 باغده باغوان گول اللر
 خاخک عاداتی بودو
 میخیلانه گوله لالر

بیل بو کولدی
قوجاالم بیل بو کولدی
بر باغده امک چکم
المه بیل بو کولدی

آغ آردي
قره اولو آغ آردي
بوکولسی سروی دالیر
قره صاجلار آغاردی
طلوت الیو دعا ایندیغ
سحر یری آغاردی

نه دندى
نه دگرمن نه ده ندى
قره صاچلار آغاردى
اونك اصلى نه دندى ؟

نه‌دن آلی
قوش فاقدن نه ، هه‌ن آلی
دوست بزه سه‌وکی صاتار
قارشیلغ نه‌دن آلی
آل اولو گول یاناغلر
سیمچیلر نه‌دن آلی ؟

بالا شیرین
کیم قاتیب بالا شیرین
جان هرشیلن شیریندی
جانانده بالا شیرین

بالا دیلی
چوخ اورما بالا دیلی
شکردن داتلی گهلی
هر کسه بالا دیلی
ننه نی قویماز یاتسین
بر کوریه بالا دیلی

دونه دونه
آیر یللم دونه دونه
فلک غم سپر دورماز
اوستومه دونه دونه

صورتی بیلم
آریللم صورتی بیلم
من قالتم گوز یاشیدن
ته اولو صورتی بیلم ؟

برده بله
 قوربشيك برده بيله
 من غشئ ، قاچاردم
 يتشدى برده بلا
 ايترمه گيويل دوستك
 تاماسان پرده بيله

بر دمبر
فرق یو خدی ، بر دمبر
اور کیس ، یار الامنی
والدورمه ، بر دمبر

آهدان ، يارار
دوست منه ، آهدان يارار
اوڭداندى مسكين آهى
اورديڭك آهدان ، يارار

اوخی ، یاراز
گیچمه درس ، اوخی یاراز
اوخلاندی رقیب ، سوزی
سینه می ، اوخو یاراز

قرنفل دسته‌سی‌یم
نای‌ده غم بسته‌سی‌یم
دردلردن درمان ایتدی
ییلدی عشق خسته‌سی‌یم

دنیا نك ھراسدی
گیولیم غم یوواسدی
آل اورما دوقتورمنہ
بارام عشق یاراسدی

صو ، آل بزه
صوسنزغ صو آل بزه
حکمتدن درس اوقودغ
گل صورما سؤال بزه

بر بیلری
دردم بیك ، بر بیلری
سن ده بیلغ ایسترسو
یوله گوز ، بر بیلری
نینم او ظالم یاره
دوست دوشمان بر بیلری

گولسەدە (۱)
گولۇمسەدە گولسەدە
دوستىك احسانى گۈزەل
چىچىكسەدە گولسەدە

گول داغىدى
بىلىدە گول داغىدى
دوست اچوب احسانىك (۲)
گولمۇغىيە گول داغىدى

(۲۰۱) سەۋگىلى ۋەزىز تۇزىم احسان ايچىن دوزدىقم قارشىلىقى
خۇيرالدىر .

- ۴۰ -

دادىز اۋەزىدە ادبىيات كوشەسى اچىلىشى مەتبەئىسى

تۈركمەن اۋزوم

۱۹۶۰-۳-۳

حسن دەدە گىي

خەيدىزىز بىر دەدەنىڭ
ۋەتەننى خەلق ايدەنىڭ
بۇداغىزىز بىر يەدەك
ۋار ۋار اولسام بىللەرنە

گۈز گۈرسۈز دولتىرك
بىزى سۈن مىللىتىرك
آدەغ يۈزەك غللىتىرك
گۈزب گىتىسم ايللىرىنە

بىر ۋەتەنە پاتانلىرىك
توشمانە تىر آتانلىرىك
جانىزە جان قاتانلىرىك
قەزىت اولسام قۇللىرىنە

ايشەكلىرى كار اولانك
مىلتە يار اولانك
ھەتلىرى ۋار اولانك
چىچىك بېتىسم يوللىرىنە

اۋدەك اولسام بىزىم گۈلە
سولر اولوب آقسام نولە
خەدەت ايتىسم بىزىم ايله
مىھنىك سىللىرىنە

حق عدالت بازارىدە
جەھورىت گۈزارىدە
شەھىدلىرىمىز مزارىدە
پەللىل اولسام گۈللىرىنە

داقۇق شەھىر كىركۈك ايلەم
تۈركمەن اۋزوم اۋز تۈركۈك دىلەم
پەللىل اولوب سۈيلىرى دىلەم
تۈركۈك اۋز اولسام دىللىرىنە

- ۴۱ -

ناچار اولدم

يوروركن چيرتله حيات يولنده
ايتيش چيقيشلدن بن گيچر اولدم
قوشدم عمر حفتك ، اكدم يلالر
بار واپردى صوگونده غم بيچر اولدم

كلم گللى ، بو كهنه جهان
دها بن طفل ايكن ، دوشدم فغانه
يارالاندى كوكال ، دوندى آل قانه
سونئده مېدن واز گيچر اولدم

طانيتم ، كنديمي ، نهيم مگر سه ؟
چنتدن قاوولش بر بدبخت كيسه
بر يووايله بر ايش ، بولدم نتمسه
كماله ايريشدم سوز سيچر اولدم

زار اولدى كزگل دورلو جفادن
نشته باب اولمادن ، دوشدم صفادن
ساقىء دهرگده بزم خفادن
صوندينى شرابى هم ايچر اولدم

كوللر آچمپورده ، بلبللر جوشفون
دونمپور فللكله ، بختمز اونفون
حالمز صووارسان ، بوتون گون يورغون
گيجه لر گوز ياللى چوق صاچلر اولدم

ياردن آيريللى ، كوكللر عاجز
راحتسىز كيچمكده ، شو هم ناچيز
كورمادم آسوده ، كيسه يى هر كيز
عزلىت كوشه سنى تيز آچار اولدم

بر واقتده گلدم ايلرليورم من
آينه ييلدزلرده اولاجق مسكن
« صاروخلر » بشري تهديد ايدر كن
شو قودقوغ عالمدن بن قاچار اولدم

نولوردى كورسيدم كوكلم بر آزشن
ايرسيدم امله ، بر بارچه ايركن
دافوقلى ساقيدن عذر ديلمسن
ترك مى ايتماده ، بن ناچار اولدم

« شو گۈزەل اوقۇل »

نە گۈزەل آیدە ، نە گۈزەل گۈندە
بىر دىھا سىزگە بىرلۈشمەق خوشىدۇر
اۋرۇچلىق دەمىدە ، تۇرىدە ئۈگۈندە
چالغىش دىرىسلىرىگە يۈرەكنى جوشىدۇر

باق يارىسى گىتىدى چالغىشما يىلىك
كۈل قازانچىك سۈيىلە سۈيۈنەلم بىز
ئۈز تۈركچە دىلىگىز اۋزىتما دىلىك
يىلىگىن آرتدىرىمىن ، ئۈگۈنەلم بىز

تۈركمەن اوكرەنجىسى يىلىگىنى آرتدىر
يىلىگىز آرتدىر قىيىندە بىز
قەلبىزدە بىرىكىن پامىلىرى سىلىدىر
يىلىگىز اۋزىدەقچە سۈيۈدۈز سىزى

ۋىتىك سەۋدە اوقۇلۇك چوق سەۋ
كىتاپلىرىك پاك طۈت تىنچىمە چالغىش
اقرىلىقىرى سىنىڭ يۈزىدەكى ھەر ئەۋ
كەندىگى سەۋدىردە ھەرمەتە الېش

اۋرۇقاداشە سايغى گۈزەلچە بىسلە
اۋ سىڭا قارداشلىرى سىڭىلە بىردىر
يىلىك آرتدىرما قىچىن سىن اۋنى سىسلە
شەن قات گۈللىرى سەۋگىلىرى تۈلدۈر

يۈلگەدە مەتىن اۋىل دىيە دىزىس كۈچىدۇر
دەنيادە ھىچ كۈچ يۈق ھەشەق آساندىر
مۇشۇغەللىرىدە دىيە ايىكى اۋچىدۇر
فەكر جۈھرىگە تىنل غەسەبلىرىدۇر

چالغىش قازان يارۋىم قەللە كۈرى ھىچ
قالانلار دىرىشى چوق زۋالى اۋتار
فەكر باخچەسىدىن مەنغەتلىرى بىچ
نەمەت ال وىرىمىز ، ھىچ اولۇ سۈگىلىرى

گىچەلىرى بوش ۋىتىك سۈلەدە يا ساغەدە
سەن سىرت آدىملىرىلە دىرسىگە سۈقۇل
سەن دىخى بىر سايىسا اۋادىڭ چاغەدە
چىتلىرى خەلىپىلەر بۈگۈزەل اوقۇل

صابىن اوكرەنجىلەرمە بابا نوگوتى

۱۹۶۰-۱۲-۲۱

آل - بەل - دېڭە يار اول

صابىن اوكرەنجى ياورولر
گونلرگىز آيدىن اول

شادلىقكەزە آب دولر
دوكتەمەيز معلوم اول

بېلىرىسىگىز جىمامى
سىزلر ايچىن گىجە ، گونفوز

دېلەرزەپ صفاقازى
ھەر يىرتىز بىرەدە يىلدىز
بىزلر بابا سىزلر اوغول
اطاعتىز تاگىرى امىرى

آچ گوزلرگە دىسە صوقول
قۇدەتە ارىت دەمىرى

اوكرەنەنڭدە باباگىدەر
آصسا اوتكا صاقىن چەرە

اتكللر اتلا دىيان دور
تەنبىل قالما ، سىن بى بەرە

- ۴۶ -

نورگىن اوغلو طوغرو اردر
فخر ايدەرزە دانم سىزە
خىمەتلى خىلقە ايردىر
آماجە طوغرو يول اېزلە

چاللىش ياوروم چاللىش نوكرەن
سىن اوكرەنەسەك بىز قىلغازى
سىن امىنىسىك ، سىن املىسىك
اوغورگەدە جان ياقازى

كەندىك گوزلە دېڭىك آرا
وطن بىردى ، نوكتەردە بىر
قايمى ، ھىچ آقسا قازا
صوگ اردە بىر ، ئوگ اردە بىر

بىن نەبىم كە نوگوت دېمە
نوگوت دېڭىلەك ھەر آن بىزدەن
يارامازساق سىزە ھەر دىم
اوطانېرىز والله سىزدەن

آتېل نوگە دوزگون يورۇ
وار اول جوق ياشا ھا وار اول

كەندىك گوزمەت گوزوم نورى
آل ، بەل دېڭىلەسەن يار اول

- ۴۷ -

بایرام آرمغانی

صایین اوکره نچی یاورولر
بایرامکز قوطلو اولار

دبله رز هپ گونلرتک
شن و شطارتله طولا

گونلر گچیر گری دونمز
آقماقده یز توکه دوغرو

حق چراملار یانار سولمز
صارپ قایا چاتماز اوغرو

بال یاپار آزی چیچکن گولدن
نه موطلو اوکا سیوه دلر اونی

تنبل زوالیدر اکلماز دیلدن
آنا یابالر سوگر اونی

چالیشقان سهویله نیره یه گیتسه
گومستریرلر تعظیم تقدیرله اونی

تنبل باش بلاسی در سکوتده ایتسه
ازارلار هر کس تکدیرله اونی

چالیشقان ذوقله نیر هر بر دوستدن
نه یه چالیشیرسه هوسدن دوشمز

تنبل خویلا نیر درس چرسندن
ییللر بویونجه وسواسدن دوشمز

چالیشقان استقباله شن گوزله یاقار
ملتنه یارالی ثویه اولماق ایستر

تنبل اتشلره کندینی یاقار
ضررلر یاراتیر یار اولماق ایستر

چالیشقان وقتنی بوش یره صاوماز
استقبال دوشونیر هپ گیجه گونفور

تنبل قاشیتسه ده سینته ککر قاوماز
گونفور بیلیر گیجه یی چیقسانه یلدیز

چالیشقان چابالار باغلری ایشلر
میوه سین بکدر دورمادن اونک

تنبل نتیجه ده یازماغک دیشلر
حالنه آجیرلار صورمادن اونک

صاف ایت فکرک غوغادن . اوزاق
دزنگه گوگل ویر غیر شیی اونوت

سکا یارامیانی الگدن یراق
تزمگه کووه ن نصیحتلر طوت

تورکمن توکره نجیسی ای گوزم نوری
تنبل اولما صاقین اونومه بزی

آماجه دوغرو دالما یورو
اونوتما یز داقوقدن بزلرده سزی

« دڭمه يارهمه »

۱۹۶۷-۲-۲۴

صورتسان ای دوست گوتل یارام وار
اغلارم ایکنلرم باشده قارام وار
بیلم هاره گیدیم بیلم هارام وار
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

صورتسان دردیمی موضوعه گیرمه
بو شیشه گوتلمه طاش چالوب قیرمه
درد قاتمه دردیمه قهرلر ویرمه
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

گوزلرم یاشنی گورمز کیسه
گیزلرم ین اونی بیلم نه دنسه
آه ایغوب اغلازکن بنی گوردگسه
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

غنسنز کیسه یوقدر اشبو عالمده
نه قدر بلا وارسه جیسی آدعه
طمن ایتمه بزی گورسهن آلامده
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

- ۵۰ -

محبت مجلسی داغیلدی چوقدن
درد بلالرمز وار اولدی یوقدن
سینهی یارالی گوردگسه اوخدن
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

عشقسز اوتر بلبل میسه لذتسز
درد غم طویلاشش بنده کلفتسز
احیابه باقارسهن اولدی حرمسز
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

داوقلی ! صاغلار ، دردمه دهگمه
اولوره اولار هیچ بویون اگمه
نیشاندور بو اوخلر سینهیمن چکمه
آلهی سورسهن دهگمه یارهمه

- ۵۱ -

« كركوك »

خاصه كى صولارۇ بو آقان ياشله
هر دم كه بن سنى آقارۇ كركوك
كو سىلكن كىشىلر يازر اشله
آوونور ، ايصبىر يانارۇ كركوك

يوكسىكلر شانۇ قالاڭز گىي
گوزل « اويشا » « بو ياخاڭز » گىي
پارلارۇ آتشىن سىڭز گىي
طوپراڭنى چنت صانارۇ كركوك

غريبلر گوزلهلر مېنى غريشده
يدنله يش دوكر بونلر الفتده
اوغروكده يېچىدەر سىلى شربتدر
كوتاردن بىل ادىن قانارۇ كركوك

يوكسىل يوكسىكلرده اى قوچه اولكا
چهوره كه قانادله كىشىلكت كولكه
دهدەر ياتاغى بو قىسسال ملكه
شعلهيز ازەلدىن يانارۇ كركوك

تمثالى سىك كركوك سىن وقارلڭ
ديلدرده دەستانلر قداكارلڭ
تارىخى اڭدىران بوجه وارلڭ
مستقبل گىچلگه صونارۇ كركوك

(دائىرقى) باغلى بىز جاندىن وطنه
خادىم وطنه گوكال قاتانە
بو وطن اوغرىگده كىدك صباتانە
قودەشيز صابىنى يە اڭارۇ كركوك .

۱۹۶۲-۵-۱۰

- ۵۲ -

گوكلشمىش شو قاراڭلىقى اولاه كه تاڭرى بارلاده

كوجوك نورس چوق تىمىزدى
مىچ بر خىرچىن حالى يوقدى
غاملىياچه چوق غىزىزدى
نايت اوسلور بر چوچىڭدى

بر گون ياردم ايتىك ايچىن
تارلارده باباسنه
بفدايلرى بىچىك ايچىن
شاپقا كىيدى قافاسنه

جالىشقاندى غايت گوزەل
سويلىردى هر كىسجه اول
اخلاق گوزەل ادب گوزەل
ياڭىلمازدى بويىلجه يول

اله آلدى كوجوك اوراق
يېتىشىدى گللى جىفتلگه
بابا دەرگه اوغلم براق
ايرىمىشسك يىگىدگه

شەدى سىڭا دوشن ايشلر
دوسلرگه توغم ويرمك
گىچر كونلر ، يايلا ، قىشلر
استقباله چەويك ايرىمك

اسىرگەمە يارانلىقى
سىن اوقولمە بىن تارلاده
گوكلشمىش شو قاراڭلىقى
اولاه كه تاڭرى بارلاده

- ۵۳ -

سەن يازدىم ايت ئوگرەنجى يە
بىن دە گندەم گىيىلەرە
يىگىد كورون بابانجى يە
يولداش اولما غىيىلەرە

قالماق اولماز ھىچ گرى يە
قازنج اولور چالېشماقلە
سز دە قوشوك ايلرى يە
وار خىزلرلە يارېشماقلە

نور مسلجم سەن دە چالېش
الەم بىوك فرصت واركن
قاعەدەد آليش ويريش
ايركن قالغان ، يئەر اركن

كوچوك نورس شو ئوگوتەن
فايدالاندى سەوينچ دويدى
غەدالاندى تەيز يورتەن
گوزەل نصيحتە اويدى

ھەر دم چىنلار قەاسندە
سەن اوقولەد بىن تارلا دە
كوكلەشمىش شو قراگلى
اولا كە تاگىرى پارلا دە

۱۹۶۱-۱۲-۱۲

- ۵۴ -

- ۵۳ -

سەن ايله سەن دونن چرخى
گىچە سز ھىچ گونەرز اولماز
شو دنيانك مسطحى دىخى
آيينە تەك دوم دوز اولماز

بالغوان دە پر باخچەلرى
گوزەل ميوە دەرمەك ايچىن
صراف صايار آقچەلرى
زىگىلەكە ايرمەك ايچىن

بەغداي اكر آگىنچىلر
چولوق چوچق بىسەمگە
چىلەك دوگر دەمەرجىلر
قاتىق قاتماقچىن آگىگە

اڭىتەنر دنيآ ايشى
اڭىتەنر دە ذوق اولماز
جەلا چكر قادىن ، كىشى
جامەللەردە ھىچ شوق اولماز

بىر قونۇدە مئالە چوقى
حيوانلر ك دىللرلەن
دەستائەزە ماصاللر چوقى
اڭىلر بىرى ايلرلەن

كوچوك مايون بر گون قىردە
مىزوب دولاندىركن صىباح

- ۵۵ -

يشيل بر قوز گورور يرده
اونى يەكك ايستىر مباح

يشيل قابوق آجى اولور
ايگره نيرده مايون همان
اغزى ده چوق آجى اولور
آتار اغزندن اول زمان

قارشيدە كي ياشل مايون
همان قابار قيرار اونى
ايچين آلير صانكه ليمون
طاطلى طاطلى ييغر اونى
جاليشقانلر جانه قيبار
امكسز هيچ راحتلق يوق
گنج مايونه دونوب دير
تنبلكده صفالق يوق

ايشته ياوروم هر شى بويله
جفا چكن صفا بولور
جاليش يورگون سنده اويله
بلكهلم دردلر شفا بولور

تنبيل اولما امان صاقين
بو دردلره درمان اولماز
جفا گيلم جانه طاقين
اگمه پنجه ، خارمان اولماز
دافوقلى نك رجاسى وار
ئوگه دوغرو آقين ، سزه
شادلنكزه دعاسى وار
تاغرى جانندن ياقين سزه

- ۵۶ -

ديلهك

حيات گوجلر دله ايلگيله ن استاذ رنعت يولچو قارداشمزه

يانلر ايشيقلرمز نوردن اولايدي
بزه گلر اينجيدن دردن اولايدي
كوكل آرزولرمز بردن اولايدي
بو حال گورديم آندن نوله يدم

هر يري ايشيق هر يري گلشن
يوزدمز نه قدر گوزلدر بيلسن
هر بر نهوى اطرافين سوسن
اكيلى گورديم آندن نوله يدم

كويله اوزانان دوزگون يوللري
بانجهلر گورديم صاغ وصوللري
بر آووج يتيمله بي كس دوللري
سويونجه گورديم آندن نوله يدم

حياته كوسگون دل شكستلري
درمانسز قالان چوق خستلري
يهكدن محروم گيمسه سزلري
راحتده گورديم آندن نوله يدم

فرجده گورديم فقيرلرمزى
ويرگيل گورديم رنگينلرمزى
ماعتابل كيجهلر شنگلرمزى
چوق زمان گورديم آندن نوله يدم

- ۵۷ -

ویریملی گورهدیم تارلاریمز
محتاجه ویرهیدک یاردیملریمز
ایلهری آتایدق آدیملریمز
آماجی گورهدیم آندن ئولهیدم

نغمه له نسهیدی گوگنده کی بسته
اوقونسایدی شعرم گوزهل برمسند
یتاقده ایگلهین درمانسز خسته
صحتده گورهدیم آندن ئولهیدم

داقوقل دیلهگک گوزهلدر گوزهل
بویله یازمش سنی کاتب ازهل
پوردمه هیچ یوقدر دنیا ده بدل
خلیاسنین گورهدیم آندن ئولهیدم

۱۹۶۱-۱۲-۲۲

اخلاقه قارده شسک علمه سرداش
نطق بیاتک اولمش ، نغمه روح
عمریگی صوردم آدمله بر یاش
نشته ویرر سگا یاده صبح

داقوقل خدمت ایت هر ادیبه سن
اونلردن اوگره ده شعر سویله مک
صاقین اعمال ایدوب اونوتمیاسن
کولتوره بر یولدن خدمت ایله مک

۱۹۶۲-۱۰-۲۸

ادبیات

ادبیات ای وجیزه کلام
ای لعل در تاج ادبا
انسانده کمال هب سنگله تمام
ایزگله یورون لولر شعرا

حظ منونیت حزن المی
یارادان سنسنگ ای نفیس صنعت
خطبا دیلنده جانسز کلامی
جانلانديران ینه سن ، سنهدر حکمت

گوزل بر تابویه پگزهرسنگ آنجاق
آهنگله اویار ، نغم جانسوز
لطفگله خسته دل دلشاد اولاجاق
بوزی ، آتش ، بابا آتشی ، بوز

ای روحلره هیجانلر بخش ایدن
بعضاده سگا بدیع شعر دهرلر
ای هر کسی بر سوزله غش ایدن
لاله مسک ، دوراڭک بحر دهرلر

هر ادیبده بر اسلوب عرض ایدهرسنگ
مشهور و فضولی ده ، بلاغت بیان
تفعیده شمعشعله الفاظ ایدهرسنگ
حشمتده حامدده افاده عیان

بایرامکز قوطلو اولسون

موطلو اولک گونگزله
جهان دولسون نونگزله
بایرامکز قوطلو اولسون
کندی گوزل دیلگزله

شن وقتلر گوزل گونلر
دیلغوز هپ سزلره بز
گیتندی دونمز گری دونلر
باشماقده یز ایزلره بز

بایرام گلیر بایرام گیدهر
مرحلهلر عمردن هپ
تنبیللری زمان یهدهر
چالیشقانلر بکلر ادب

بایرام سایلدر مکچین
قافله ننگ قوناق یری
دوشکون یورغون دیندیرمکچین
صوسوزده صو صونماق یری

بایرام شفقت مرحلهسی
کوسکون وارسه باریشماغه
بایرام بزه هاتف سیمی
گیچیشدن درس آلیشماغه

بایرام قونوم قومشوگزک
گوڭلک آلاق حالک صورماق

امتحان چاندى

گوڭل آرزولار ، چوشار سزگچين
توك چاغ ياورولر جانندان عزيزلر
بابالار حياتە ياشار سزگچين
باشايلر ديلر اوزونتر كيزلر

بز قەنلر سزده برەر گول
يتيشندك بو باغده تەگوزەل چاغده
آنالر بگزەر يانيقىل بلبىل
باغوان ايصالار ، بزي بو باغده

باغلر بىكلەمك ، يوردى بىكلەمك
يوزدك بىگچيسى سزلىر سىزىر ھې
قازانچە ھەر گون قازانچ اكلەمك
ھىفدە سزە ارگانلە ادب

آز قالدى اوقول يىلندىن يىللك
صايرىلك درسلىرە وار قوۋەنگزە
گوڭلدىن دىگر شىپلىرى سىللك
يەڭك گوڭلىكلىرى ھې قەدنگزە

دنيادە راحتلىق يوقلدنر انسانە
چاليشمىيان كىمەسە خستەيە بگزەد
تنبىل اوقولە گلوب گيتسەدە
چاليشماسى دوزەئىسز بىستەيە بگزەد

اوقول حياتى سزە قىرستىد
چاليشك ياورولر الدن چىقمادىن
اوقولە چوقلىرى شىمدى حسرتىد
امكى آجى اھمال يىقمادىن

- ۶۳ -

ھەر كىسە خىر اولوشكزىك

معناسىد بایرام اولماق

بو يوكلرە بۈگۈن ايرەك

خطاڭزى غفو ايتىمكىچين

نرەست گۈنىد سبوز ويرىك

لھو ، لعی ، ترك ايتىمكىچين

ايشته بايرام اكلامى بو

شەن ياورولر صفا ، سزە

دولا شىگىز اوصلو ، اوصلو

يتيشەسەن چقا ، سزە

غلبەلك جادەلردن

يۈرۈمەيڭ يوللر واركن

دېگىن بىتن مادەلردن

آلر جەڭك گۈللر واركن

اوتومبىل آرابادان

اوزاق اولك ، ياوروم اوزاق

آيرىلما آنە ، بابادىن

قورولماسىن سگا طوزاق

قارداشكە ھىشپىرەنك

قوطلا بايرام گۈنلىرىنى

سگا صايىقى گۈستىرەنك

زيارت ايت ئەولرىنى

دافوقلى آل صىفا دورار

شەن بايراملر ديلر سبوزە

حاللرگىزى صورار

جانندان سلام ايلر سزە

۱۹۶۴-۳-۵

- ۶۲ -

تورکمن اوگره نجیسی چالیش درسته
فرصت آلدی ایکن استقبال قازان
نصیحت دیکله یاپما عکسنه
، رفیق اولامش یولندن آزان

امتحان چاندی ، چالیش دورمادن
آتلا ایلری یگید اوگره نجی
بیلمدیگک اگلا ، گیجه صورمادن
اگلامدن چالیشان چیتماز برنجی

دافوق مختاری سزی چوق سیوره
امتحان نتیجه گز قازانجی گورسه
سزگله فخر ایلمر سهوینر نوگر
هانگیگز آماج یول ایدیورسه

۱۹۶۱-۴۳

ایتمه هاوار

صایین قازداشمز عبدالخانی بیاتلینک

عای هزار اشعرنه جوابدر

بو عالمده صفا نپرده	گلن پیشمان گیدن پنهزار
جفا حمالی یز پرده	حتی جهان بزه چوق دار
جهان بر باغ محنتدر	میوه سی سم ، گوللری خار
حیات ایسه مصیبتدر	عکس دونر چرخ عدار
جان آیلار غم صاتارلر	گورولشمی بویله بازار ؟
حلاله حرام قاتارلر	ایشه کلری ذلتله عار
هله حقمنلغه بر باقی	هرکس بری برک قلووار
حق دیبه نه بر چوق دایاق	اورمشلر ایتمهش هاوار
نه عالمدر دوشون هله	کوچوک هایلار بویوک صوصار
قاووم قازداشه نه دیرسک	سین یابدقجه اونلر بیخار
هله سگا ضرر ایرسین	طوروب تملشایه باخار
آرقاداشه یول گوسترسین	او عکسنه یولدن آزار
سین اوگا بر خیر ایستسین	او سگا چوق قویو قازار
نه یاپایم بیلیم یز ده	نه بر مدد نه ده بر یار
اوزولدگسه بن تک سنده	اوز الکله یاراگی صار
چوق اغلاما یاشین دیندیر	کندیگه چوق ویرمه آزار
دوست بر سنده دوشمان بیگدر	صیری اول ایتمه هاوار

۱۹۶۲-۱۱-۱۸

صولوق صوصوق مری ایلم گونلر گیمه ، بویوک یانا

ھەدەف

ئەنئەنىۋىي رەتلەش ۋە تەربىيە

خىستە ايكن

تاشرى بو سوزودەدەر ھەر كىسە قارشى
 ايشلەكك دوزەنە سالە بىلدگىمى ؟
 حيات سىغر بىردەر ، عالم آقارشى
 قورونماكچىن موضع آله بىلدگىمى ؟
 رەشور دىنيا چىققىدەر ، طالبى كركىس
 اولكا قونماقچىن قوشويور ھەر كىس
 خىستە خىستە بولمىسە اولش بىر ھوسى
 ئاقىلىنى يە نىلە اولە بىلدگىمى ؟
 حقنى اىستەككە صارادوپ خىستە
 دىل رىشوتى وزىپ قالتايدىن اولما
 آقار سوزى كىمى انكىنە قولما
 نواضع بىرئىنە دالە بىلدگىمى ؟
 نە ئىللىدەر بو ، دقت ايتىردە
 كىمى مېخانەدە ، كىمى دىردە
 كىچىككە بويۇككە ھىمىتى نىردە ؟
 كىمى ھىمىتى بىلە بىلدگىمى ؟
 نىستە اوياي سىزىلدىن سىزىپار
 تاشرىسېن اگلاماز غىرىبە طاپار
 يىتىك ، بى كىسك مالنى قاپار
 بو آفتىن آزاد قالە بىلدگىمى ؟
 تىكەر ، غروردەر خويلردە يامان
 يالانچى كىمسەدە ھىچ اولماز ايمان
 قىتئەدە طولدىرر پوستگە صامان
 زىيائى طاشلارە چالە بىلدگىمى ؟

- ۶۶ -

چاقىقلى ، دامەنە دوشمە دىيانك

چوق ايى بىلمىشك غايەسېن آنك
 بو چوق كوهنە خانە قونان كروانك
 ھەدەف چودوگىنى چالە بىلدگىمى ؟

- ۶۷ -

ھەر ئىش كىلى وظيفە سىنى بىلەلەلەن

« چوچىلارغىز ايچىن »

ياۋروم سىڭا بىر سويلەۋى
سويلەۋىم دىكلر ايسەڭ
ئاسارلاما كوچوك ئەۋى
دوغوم يىڭ اكلار ايسەڭ
انە آبلە ھېپ اورادە
ئامىلىيى دوزوپ قوشار
بايالردە بو صىرادە
سىزى ياشاتماقچىن ياشار
بابا ايشلر بو ئەۋى ايچىن
گىجە گونلوز ھىچ دورمادىن
ئە ياپدەڭ سىن اونڭ ايچىن
ياشارسڭ ھىچ يورولمادان
بىر تەك بابا ايشلر ، ايشلر
سىڭا ، ئەۋە سعادىچىن
ئە ياز بىلەر نەدە قىشلىر
خارجار عمرىن بو حىياتچىن
لازم گلر ياردىم اوڭا
چونكە سىزە ايدەر خىزمەت
اوڭا ياردىم بورجىد سىڭا
لوگونوپدە ايتە مەنت
بونى بويلە بىلەن ھىسن
دېدى : آنە بابام يورغون
سىزمكەم اونى چوققىن
چەرەسەنلەن بىلى ، سولغون

- ۶۸ -

دوام بىتىنى اوقول ايچىن
گىشمەلىم بىن چىقتىڭە
اوڭا ياردىم ايتەك ايچىن
ايرىم ايشتە يگىدىڭە
آنە دەرگە : بويلە اولسون
ھايدى گىتدە ياردىمە قوش
سودم سىڭا حلال اولسون
بو اولايىدە قاينادە جوش
ھىسن قوشىدى چىقتىڭە شىن
گون آيدىن ايتىدى باباسىنى
دەرگە : گلدىم ياردىمە بىن
آلىنچە ھىسنڭ سىسىنى
« صاغ اول اوغلم » دىدى بابا
فقط سىڭا دوشىن ايشلر
درسلىرىگە چالیشماقتىر
چالیشماڭلە گلر صفا
يارىن آدم اولدىڭ چاغ
سىن ايشلەدە بىر يىلەم
مىۋە وىرىنچە ايشبو باغ
راحتلغە دېڭلەنەلم
ھىسن ايشىتىدى بو سوزى
اطاعتلە ئوڭوت طوتىدى
چالیشماغە طوتىدى يوزى
غىر شىيى ھېپ اونوتىدى

- ۶۹ -

هر كس كندى وظيفه سىڭ

چوق ايىجه بيلمەلیدر

وظیفه سندن غیری سىڭ

هېر كوكلدن سىيالمەلیدر

ایشته سیزه ینه خلعت

(داقوقلى) دن بو قاچ سوزلر

سزە خلعت جانە منىت

شادلانغىزى هر آن گوزلر

۱۹۶۱-۱۱-۲۰

صبر و تحمل

صبر و تحمل

صبر و تحمل

صبر و تحمل

ایكى كويلو بر آراقى

اوزون يوللر آشيوردى

هر برى ده آرقاسنده

برەر يوكده طاشيوردى

شهره طرف گيديورلار

يوللرىنى ساتماق ايچىن

بر بر حساب ايدييورلار

طائى لقمه طائماق ايچىن

فقط بولمە ، برى آتاك

طوتار ، دىر يورولدم بىن

سنىڭ يوكك بىنگى تىك

يورولماز سىڭ ، نه دندىر سىن ؟

او برىسى جواب وييرىر

طلىسم بىلن هيچ يورولماز

ايرگىچ مقصودينه ايرىر

ايتديگندىن هيچ صورولماز

يورغون آدام چوق يالوايرىر

اوگرەت بىگا بو طلىسمى

يورغونلىق آرتق آل وييرىر

نولور اوگرەتسەم بو اسمى ؟

دەركە طلىسم ايكى سوزدۇر

برى صبر ، بر تحمل

عبرتله باقان گوزدۇر

چىڭ اورما يورولتما دىل

ھايى يۈرۈ ھىمىلى اول
يۈك ئالتىدە تھىل ايت
جوھر گېى قىمىتى اول
اكن بېچىر تامل ايت

قىراجىز باغ اولسەدە
بو طلىسى اىي بىلىم
قالدىروز داغ اولسەدە
ياس دىدكلرك سىلىم

دەركن بىتىشىرلر شەھرە
مال آلارلار مال یرینه
آرى گېى اوچوب دەرە
چىچىك اموب بال یرینه

ايشته ياوروم اوگرەنەجك
دوسلر سزە قولايلىردى
صبر وتھىل ايدىچك
ھېسى سھل اولايلىردى

يوللر بردى يۈكلردە بر
اوقالدىر سىن ياسن نىچىن ؟
صنّف بردى دوسلردە بر
او اوگرەنسك يا سن نىچىن ؟

ھايى بردن چاليشەلم
چالشماقىزدە دردە دوا
بو طلىسى آليشەلم
تېلىكى قاوا قاوا

ايشته داقولقلىدن سىزە
آرا صبرا بر ئوگوت وار
خدمتگۈزدە بورچلر بزە
قلىمزدە چوق اميد وار

- ۷۲ -

اوردو گۈنى ھىناسىپتيلە

۶ اوجاق (كانون الثانى) ۱۹۶۲

اى شانلى اوردوم

نە يۈجە اوردوسىك اى شانلى اوردوم
ساپەگدە يۈكسەلدىم يۈكسەكدە طوردوم
صارىصلىماز ايمانك دنيادن صوردم
سەند بر پارچە ي اى شانلى اوردوم

دالغانسىن الكدە شانلى بايراغم
سرت آديملر آتدە باقلاّت اوزاغم
بارلاسىن ساپەگدە سوتىز چراغم
اى چراغى سوتىز اى شانلى اوردوم

ھاتقلە سىلىنىم اى شانلى اوردوم
نە موطلر سىكا يۈگۈن بو بايرام
يۈردۈمە بىكچى اول ھىچ ايتىمە آرام
گۈز ياشلر سىلدە آل باغلا يارام
سەن بىر پارچە ي اى شانلى اوردوم

دىلەرم اللھدن آچىلىسنى يولك
مردلر قەلى كۈنمىز قولك
حق تەلى بىكلەسنى صاغ ايله صولك
حقە امانت اول اى شانلى اوردوم

- ۷۳ -

اوزون يوللار انگل اولماز

شعرله حكايه

« چوچوقلر از ايچين »

علي بر گون باباسنه
گوتور مني شهره ديدني
شهرك گوزهل هواسنه
چوقدن بري مشتاق ايدني

يكي ديدني بابا اوڭا
گيدهجگز يارين ايركن
يورومزسن قونا قونا
يول آليرز يورولمادن

صباحلين چوق ايركنجه
ايستهگنه ايرهجكندي
قوزو يايلايه گيدنجه
گوزهل شهرى گوزجگندي

يولده يورولر كن بر نال
جوشمش گوردى بابا اوغول
ديرکه اوغلم سن اونى آل
بزه ياراز بلکده اول

علي آلاز ديرکه نيچين
نال پارچاسى نه اولاجق
اگيلهيم ديمر ايچين
قيزغايين اولور باصسه صيچاق

- ۷۴ -

ققط بابا آليز اونى
قور جيبينه آيتشيرلر
اڭلامادان نولور صوڭى
بر آز صوڭره يتيشيرلر

كويلو صاقتار بر آراق
يولده قالديرديغي نالى
ميوه آليز اون پارهلق
اون پارهلق آلى بالى

مملكتى گوردوعلى
سهوينچ دويار گيزدرلر كن
اوزلر كويى ينه ايلي
صيچاق باصار دوترلر كن

اوڭله وقتى يوللر صيچاق
صوصار علي گري قالير
بابا اوڭده يول آليچاق
بر بر ميولردن صالير

چوق صوصامش علي قوشار
هر ميوده بر بر اگيله
بويلهجه يوللرى آشار
صوسزلدن ديمر ايچين

نه يسه كويه يتيشيرلر
علي ديرکه صوصادم بن
دولتميرمه سيدن ميوه لور
صوسزلدن تولوردم بن

- ۷۵ -

بابا دېرگه سوز طوتسايدىڭ
يورولمادىن مېوۈ يردىڭ
بر نال ايچىن اگىلسىدىڭ
ياقماز ايدىڭ بويىلە دردىڭ

عاقىل انسان تىنىل اولماز
ما ھىيە ھەر يارار اوڭا
اوزون يوللار انگىل اولماز
يورور گىدەر قونا قونا

شاعر ناظم قوجاقل بىگە

آغىست

نە يمان وقتىدە ايرىلىڭ بزدەن
آيرىلىق زىمانى دىگەندى ناظم
پىرلوق بىلىدىمۇ دېدى مى گوزدەن
يوقسە گون غروپە : ميايدى ناظم ؟
سەن بىزە قارداشدىڭ نە تە آرقاداش
خاطرەدە مى كىچىن او ، گوزەل دىملر ؟
نە ، يىچىن ايرىيدىڭ دىگىلى يورنىداش
كوسىمىڭمى بىر ، يوقسە طاشىدى مى غىملر ؟
دەھا گىچ دىنەجىك باشلىرىدە ايكىن
اللىھ گىچمىشەدى حىيات چاغىڭىز
يورەدە خىدىمىت ئىكرى باشلىرىدە ايكىن
داغ اوزىرە داغ قويدى ئونوم داغىڭىز
مىست اولدىڭ مىدىن بىزلەرە اىچىڭىز
ايواھ نەدىن اولدىڭ بويىلە مىستىجواب
بو اقىصان حىياتدە بىزلەرە ھىچىڭىز
كىتىدىڭىڭ غىلە ايلەرىز شىتاب
سەن شاعىرىمىز ايدىڭ ، شاقىراق بىلىمىز
نە گوزەل ئوتتۇردىڭ دوستلار بىزمىدە
دىلىڭىدە نە گوزەل ئوز تۇرك دىلمىز
استاڭ ايدىڭ شىرك ھەر بىر وزىنىدە
ھەر دورلار نىشۇر سىجىلە اكىمال
ھەر دورلو نظمىڭىز دىرلەرە منظوم
سىزگىلە گىلىمىڭى بىرىچىك آرزوم
ضايىع ايتىدى سەنى بو قوجە اولكە
لەقۇ كۆڭل سەندىن آيرى دىگىلەر
خىيالڭ ، قەبىندە طاشىمىيان گولگە
داقۇقلىدىر ، ناظم غىرى دىگىلەر

۱۹۶۲-۷۹